מוסף
מוסף על המשמר
גל' 52 (862)
בדצמבר 1987
בטבת תשמ"ח

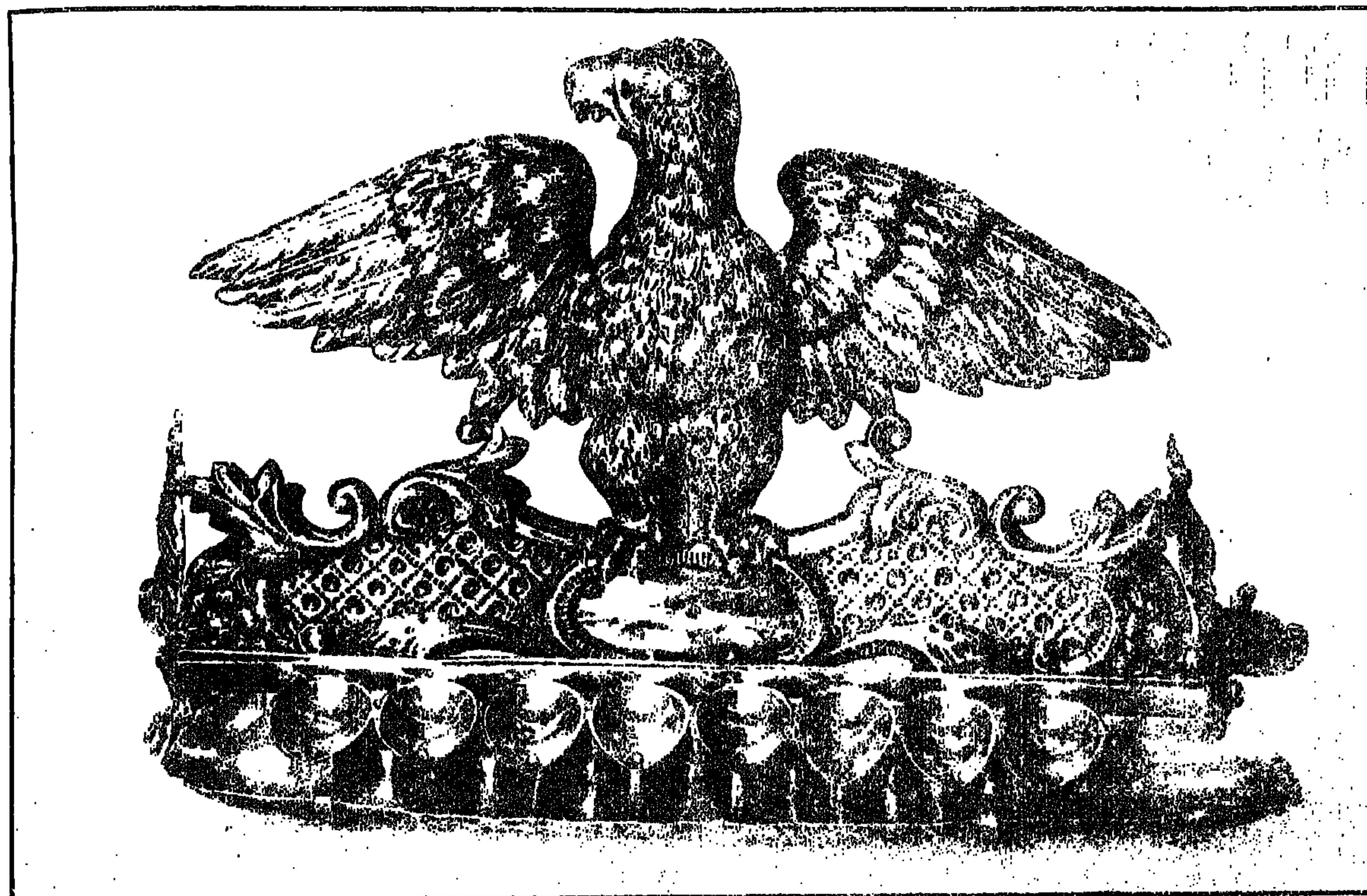

מנורת כסף נדירה, וינה 1855. הנשר מסמל ביהדות שלטון

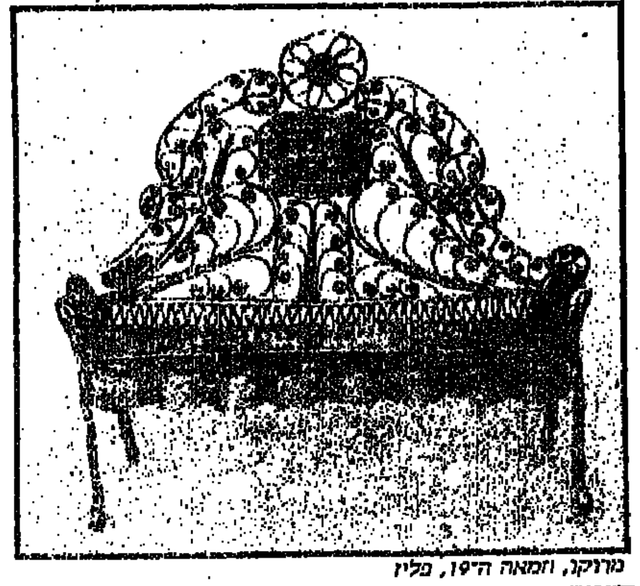

מרוקו, המאה ה־19, פליז

אוסף חנוכיות הוצג בבית טיכו (בירושלים). ד"ר טיכו, רופא העיניים הידוע ובעלה של הרשמת אנה טיכו אסף והתרכז באיסוף בפריט אחד: **מנורת חנוכה.** החנוכיות הללו ניתנו לד"ר טיכו כתשלום ממטופלים שידם לא השיגה לשלם את מחיר הטיפול. וכך, במהלך 40 שנה, נאספו 150 חנוכיות, המייצגות את מרבית ארצות הגולה בהן ישבו יהודים. בתערוכה מוצגות 80 מהן.

התבוננות בחנוכיות, המעוצבות בסגנונות ובמוטיבים שונים מגלה שלושה נושאים מרכזיים:

● סמלים יהודיים – כגון מגן דוד או לוחות הברית ● בעלי חיים וצמחים – כגון טווסים, אריות, נשרים, [illegible] ● ארכיטקטורה – כגון מוטיבים ארכיטקטוניים ממבנה כנסת או מארכיטקטורה כללית מקומית (גותית, בארוקית, מוסלמית וכו').

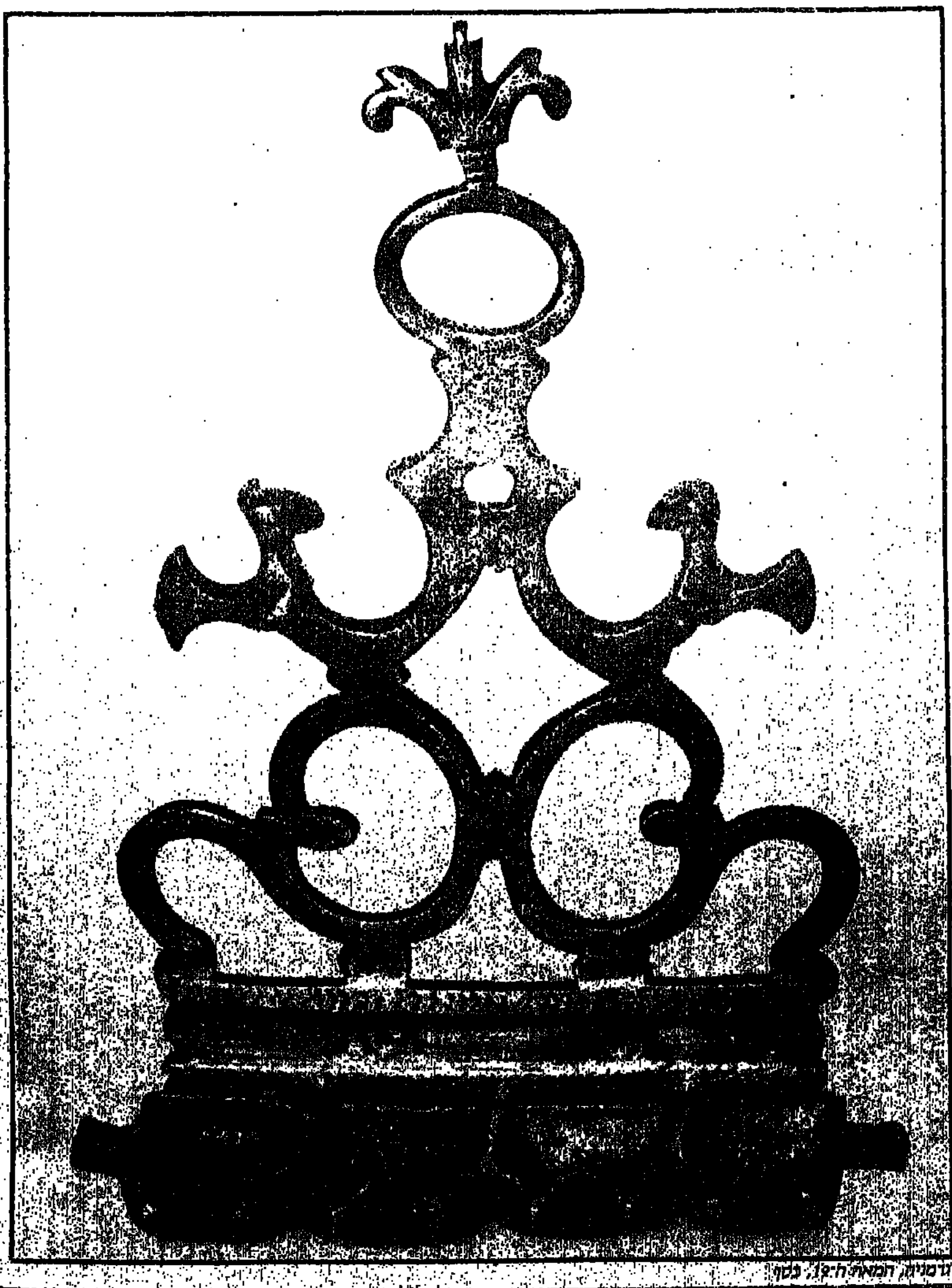

גרמניה, המאה ה־19, כסף

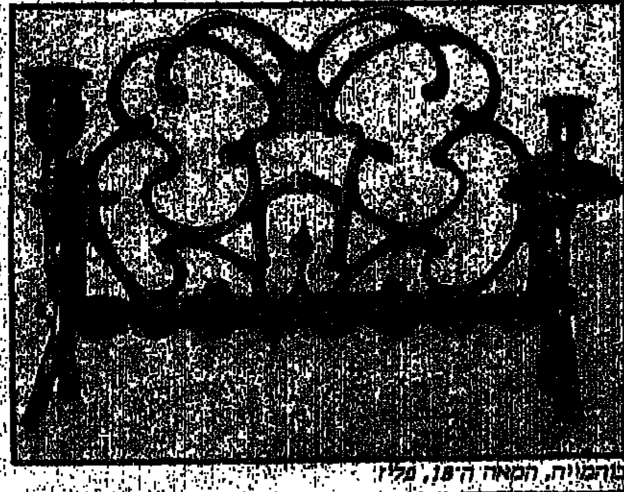

בוהמיה, המאה ה־18, פליז

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה וילבר

הפעם:

כתבות

■ העולם יתרשם ויגיב
משאל תגובה אצל "נציגינו" על הקורה בשטחים
מאת אלי הכהן — 5

■ הדגל המצרי מתנדנד
ראיון עם שגריר מצרים מוחמד בסיוני
מאת ישראל זמיר ולטיף דורי — 6

■ אף אחד לא רוצה אותם
סרט דוקומנטרי על ילדים שהתדרדרו
מאת יעל ישראל — 8

■ היורשות
מלחמת הדיאדוכות ב"נעמת"
מאת עמירם כהן — 9

■ ירושלים של ליטורגיקה
מקהלות וקונצרטים בכנסיות ובאולמות
מאת יוסי שיפמן — 12

■ הו, איזו מלחמה מצחיקה
מחזה חדש "הסינדרום הירושלמי" בתיאטרון חיפה
מאת חנה רוזנטל — 14

■ הגיעו מים עד נפש
דיוקנה של משפחה בשכונת ג'סי כהן
מאת אהוד דור — 18

■ ארגנטינה — פצצת זמן
ארגנטינה מתקדמת לקראת פצצה גרעינית
מאת יהודה צור — 20

מדורים וטורים

■ שלום בית
מאת חיה יוסף — 17

הלו חותם — 4

עודד ליפשיץ – 2; דינה גורן – 2; ג'גו – 3; מיכאל הרסגור – 3; זאב צחור – 3; רני טריינן – 3; נתן רענן – 4; שלמה גלזר – 4; אלי הכהן – 16; שמואל בונים – 16; יעקב רבי – 16

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) — 22־27

■ בשער:
המהומות חצו את הקו הירוק

צילום רחמים ישראלי

השבוע ערכה עריכה גרפית רחל דביר

תקשורת

השטחים יישארו פתוחים — לעת עתה

הרעיון לסגור את השטחים בפני נציגי התקשורת, ששב ועלה לפני כמה ימים, נגנז כנראה, לעת עתה. כך, על כל פנים, אמר אבי פזנר, יועץ רוה"מ לתקשורת, וכך אמר גם שמיר עצמו, מן הסתם בעצת יועצו. אולם, כדי שלא נטעה, ראוי להדגיש: הרעיון נגנז רק מסיבות של תועלת, ולא מחמת דביקות יתרה, עקרונית ואידיאולוגית, בחופש העיתונות ובחופש המידע.

סגירת השטחים בפני התקשורת, כך נמסר, נדונה בפגישה שהיתה בין ראש הממשלה לרמטכ"ל, והאחרון הבהיר כי הרעיון קשה מאוד לביצוע, ובעצם כמעט בלתי אפשרי מן הבחינה האופרטיבית.

סגירת השטחים גם אינה כדאית מבחינה "הסברתית", על כל פנים לא בשלב הנוכחי. הרי הנזק כבר נעשה ואנו, כידוע, נראינו רע מאוד מעל מסכי הטלוויזיה בכל רחבי העולם. אז עדיף בהחלט לנקוט בשיטה אחרת, ולדבר על כך שאנו מדינה דמוקרטית ופתוחה, המתירה לאמצעי התקשורת לסקר את הנעשה, שלא כמו יתר מדינות האיזור. ושימו לב למחיר שאנחנו מוכנים לשלם מחמת חוסר הסימטריה הזה! אנחנו, כך מדגיש רוה"מ, יותר דמוקרטים מבריטניה ומארה"ב, אפילו. שהרי הן, כזכור, מנעו מן התקשורת, ובוודאי מזו העולמית, לסקר את מלחמת פוקלנד, ואת הפלישה לגרינדה!

התקשורת, מדגיש שמיר בכל הזדמנות, כפוית טובה, ובמקום להודות על חופש הגישה שממשלת ישראל מעניקה לה, היא משיבה בתיאור מעוות של המציאות. אין היא מראה את הרחובות השקטים, ואת האנשים הטובים הממשיכים לסחור ולעבוד ולתלות כביסה, אלא רק את מפירי "החוק והסדר" הזורקים אבנים, ובקבוקי תבערה והמעלים צמיגים באש. (היא גם מראה, ואת זאת אין שמיר מזכיר, אנשי ביטחון היורים עליהם, וזה באמת מוגזם מאוד מצידה).

"החוק והסדר", מדגיש ראש הממשלה, השקרים מתרמית יפה, ולפיכך נמשיך להשליט אותם גם אם בשטח ישנם צלמים, ואף־על־פי שאי־אפשר לסמוך על "התקשורת" שתימנע מלהבליט את השלילה.

מה שאין מזכירים אצלנו כלל, בהקשר לכל אלה, היא העובדה שמן הבחינה המשפטית, יכולה הממשלה לסגור כל שטח שתרצה בפני העיתונות, הזרה והמקומית, גם בתחומי הקו הירוק. היא יכולה לעשות כך מכוח תקנות ההגנה, מורשת המנדט הבריטי. משום־מה גם אין מזכירים את העובדה שכבר קרה כדבר הזה, ואפילו לא כל כך מזמן.

באביב 1982, נסגרה רמת הגולן, לאחר שכבר סופחה, וכך נמנע מן התקשורת לסקר את התנגדותם של הדרוזים לקבלת תעודות זהות ישראליות. כמה ימים לאחר מכן, בשלבים האחרונים של פינוי חבל ימית, נסגרה גם פיתחת רפיח בפני התקשורת. בתגובה לכך קרו אז שני דברים, שהוכיחו עד כמה חסרת־אונים היא התקשורת במצב המשפטי הקיים.

איגוד הכתבים הזרים עתר לבג"צ נגד החלטת שר הביטחון לסגור בפניהם את הגישה, והבג"צ קבע שלא היתה בכך חריגה מסמכות. עם זאת המליץ אז בית הדין שיינתן לנציגים של התקשורת, על פי סבב, לסקר את הנעשה.

ועדת העורכים של העיתונים היומיים, בצעד חסר תקדים של התעמתות מתריסה עם השלטון, יצאה אז באוטובוס מיוחד, למעבר כרם שלום. נוכח מצלמות הטלוויזיה, ניסו חבריה לעבור ברגל את המחסום.

צעדם הסימבולי של העורכים, ותוצאות הבג"צ של כתבי החוץ, הוכיחו את מה שאינו טעון הוכחה, שממשלת ישראל מקפידה לשמור בידיה את הכלים המשפטיים שמכוחם ניתן לשלול מאמצעי התקשורת את חופש הגישה לזירות שבהן מתרחשים אירועים פוליטיים ו/או צבאיים שיש לה עניין להסתירם. וכל זמן שמתקיים המצב הזה, אין שום ביטחון שהממשלה לא תעשה בהם שימוש, הלכה למעשה. ובמצב הנוכחי, הדבר צריך להדאיג אותנו מאוד.

● דינה גורן

מלה רעה

כשלדוד אחמד נמאס

האלה והשיפוע במצח

"נשליט סדר גם אם זה יכאב", הצהיר רבין כשנחת על אדמת המולדת. רבין, אבי היד הקשה בשטחים, לא למד כלום. לא מביירות, שם יעץ לשרון להדק את המצור, לא מדרום לבנון שבה גידל, בעזרת צה"ל, את הצפע החומייניסטי של החיזבאללה, ולא ממדיניותו הנוקשה בגדה וברצועה שבהן עצר, גירש, הרס בתים והרג מפגינים יותר מכל קודמיו. המציאות סותרת את הקונצפציה של רבין, לפיה יד קשה תמיד צודקת. כשרבין היה בחו"ל, דן שומרון דיבר על איפוק ומניעת הרג מיותר. כשרבין חזר — חזרה הקשיחות. יש אנשים שמבקרים את רבין על־כך שכשהשטחים החלו לבעור, הוא, שר־הביטחון, לא חזר מחו"ל. אבל, אם הוא חזר כדי להציע יד עוד יותר קשה בשטחים, אחרי עשרות הרוגים — חבל שלא נשאר מעבר לאוקיינוס.

אי־שם, ברמרומי הפרה־היסטוריה, היו שבטים של אנשים כפופי־גב עם אלות כבדות ושיפוע חזק במצח, שהעיד על כושר חשיבה מוגבל. אצלנו התהליך חוזר ברוורס: ככל שהאלה שלנו נעשית כבדה יותר — השיפוע במצחנו גדל.

צבא קטן וחכם

זה מה שרצה, ולא ימצא, הרמטכ"ל דן שומרון. כדי לשלוט בכוח בשטחים הבוערים צריך לא רק אלה כבדה ומצח משופע, אלא גם צבא גדול, שישמור על מאות קילומטרים של כבישים, עשרות התנחלויות, בית של שרון והקבר של יוסף אבינו, צבא גדול וטיפש. אז הסדיר ימשיך לשרת שלוש שנים, והמילואים יגויסו שוב ל־60־70 יום בשנה, ואלה וגם אלה יפזרו הפגנות במקום להתכונן למלחמה הבאה, שתבוא, בין השאר, בגלל היד הקשה בשטחים.

יריות וענני גז אינם תורמים להרגעת הרוחות בחאן־יונס ורפיח

מחדל וקונצפציה

"היה מחדל מודיעיני לגבי הנעשה בעזה ובעיר העתיקה" זעקה השבוע גאולה כהן, "האם השב"כ יצא לחופשת חנוכה?"

היא צודקת. היה מחדל, וכמו ערב מלחמת יום־הכיפורים, המחדל נבע מקונצפציה. השב"כ, יחד עם שאר זרועות המודיעין, היה צריך לבוא מזמן אל הדרג המדיני ולהתריע: "אחרי עשרים שנות כיבוש ודיכוי, כשאין סיכוי לפתרון מדיני, וכשבשטחים מופעלת יד קשה, לדוד אחמד נמאס לשטוף כלים, לקטוף עגבניות ולבנות התנחלויות. נשבר לו מהמכות והיריות והמעצרים וההתעללויות, נשבר לו מהפרובוקציות של המתנחלים, ושל כהנא, שרון ושילנסקי. במוקדם או במאוחר תהיה התקוממות עממית אלימה בשטחים".

אבל, הממשלה, מערך וליכוד, שבויה בקונצפציה שלפיה, רק קומץ מסיתים מונע מהדוד אחמד, ומהרוב הדומם הפלסטיני, להסכים בחדווה לדו־קיום אידילי בין כובש לכבוש, או להכתיר מחדש את חוסיין, אהוב לבם, למלך השטחים.

כשהדרג הפוליטי שבוי בקונצפציה כזו, זה לא מעודד את השב"כ והמודיעין להגיש דו"חות שסותרים אותה. גם אם היו מגישים דו"ח כזה, לפני חצי שנה למשל, הדרג הפוליטי היה דוחה אותו, כמו שדחו מקש את אנשי המודיעין שהתריעו על ההכנות הערביות למלחמת יום־הכיפורים. מי שלא רוצה דיווחי אמת, בדרך כלל גם לא מקבל אותם. לא בטוח שגאולה כהן התכוונה למחדל כזה.

הזמן פועל לטובתנו

זו עוד קונצפציה שהתמוטטה סופית

בשמה הוקמו עשרות התנחלויות בגדה, ואת גוש קטיף ברצועה. הערבים יתרגלו, ישלימו, יראו שבאנו לשבת בשטחים לנצח. ההתנחלויות יגבירו ביטחון, ימנעו מהומות, יקדמו תהליך בלתי הפיך שסופו סיפוח השטחים. נכון, מיכאל דקל? נכון, מירון בנבנישתי?

ברד היריות, מטר האבנים וענני הגז הוכיחו שהתנחלות בהר־כביר רק מעודדת מרי בדהיישה ובשכם, ונוה־דקלים אינה תורמת דבר להרגעת חאן־יונס ורפיח, או לבלימת המאבק למען מדינה פלסטינית. אין זה מקרה שבימים אלה המנהיגות הצעקנית של המתנחלים כמעט נאלמה דום, ורק ציוצים חלושים נשמעים מכיוון לוינגר, קצובר, העצני, דניאלה וייס ודומיהם. מול ההתקוממות העממית בשטחים — המתנחלים ניצבו חסרי אונים, כשהם תלויים לחלוטין בהגנה של צה"ל. אם לא היו ביניהם קרבנות בנפש, זה רק מפני שהמתקוממים הפלסטינים החליטו להפנות את עיקר מאבקם נגד כוחות הביטחון בשטחים, ולא נגד אזרחים ומתנחלים. גם זה לא מובטח בעתיד!

האופציה הירדנית

איפה אגודות הכפרים, איפה הנכבדים שעמם נפגש פרס, שאתם שוחח אפילו שמיר? איפה נציגי הרוב הדומם התומך באופציה הירדנית? ההתקוממות הוכיחה שברגע של אמת כמעט כל הפלסטינים בשטחים מתייצבים מאחורי התמיכה במדינה פלסטינית. מי שרוצה שלום — חייב להידבר עם תומכי אש"ף בשטחים, ומנהיגיו בחו"ל, עם אלה שרבין עוצר ומגרש, ועם אלה שעמם נפגשו אנשי השמאל ברומניה ובהונגריה.

צריך להידבר עמם לפני שבמקומם יעלו מנהיגים חומייניסטים פנאטיים. עם אלה באמת ניתן יהיה להידבר רק דרך הכוונת.

מו"מ מעמדת כוח

מו"מ עם הפלסטינים עוד אפשר לנהל, בניגוד למה שהיה ב־20 השנים האחרונות, שוב אי־אפשר לנהלו מעמדה של כוח. גם הקונצפציה לפיה השטחים הם "קלפים" או "נכסים" שעליהם נוותר, בנדיבות, למען השלום, גוועה ומתה. היום השטחים הם כגחלים בוערות בידינו, ונאלץ להגיד תודה למי שיסכים לקבל אותם מאיתנו.

רשימת המסיתים

אחרי שיעצרו ויגרשו את אלה שרבין, נחמקין ושילנסקי, מציעים לעצור ולגרש, וכשההתקוממות לא תדעך, יערכו חסידי היד החזקה רשימות מסיתים חדשות, שבהן יופיעו אישים בולטים כמו ראש ועד תלמידי כיתה ח' בבית־הספר העממי בג'בליה, המואזין של מחנה בלאטה ובעל המכולת של דהיישה.

כשיגרשו גם אותם יכניסו לרשימות את התורן של כיתה ג' בג'בליה, את השמש של המסגד בבלאטה, ומפיץ סמים מדהיישה. אחר־כך יטפלו באחמד מגן־פטמה, בג'בליה, זה שאחיו הגדול נורה באש חיילי צה"ל, בהפגנה.

● עודד ליפשיץ

עם סגולה

נינג'ה בת 17

מנחם גולן, המתמחה בסרטי נינג'ה, יכול לוותר על האולפנים היקרים בהוליווד ולהפיק את סרטיו בחאן־יונס. אל־אתאר אינתיסר, תלמידה בת 17 מחאן־יונס, שנורתה בגבה, בתוך בית־ספרה, על־ידי מחנך עברי תמים, היתה, מן הסתם, נינג'ה כזאת. אחרת איך נוכל להסביר את דברי השופט שפטר את המחנך ממעצר באומרו ש"הנאשם פעל מתוך התרגשות, מתח ופחד". בעצם יש לגולן גם תסריט.

צער לאיד

לשמוח או להצטער כשזה שאיתך עכשיו במילואים, המתגורר באחד מיישובי החמש־רקות־מכפר־סבא מבקש שחרור מיוחד מהמילואים, משום שהוא לא יכול להירדם לאחר המשמרת מרוב חרדה לרעייתו וילדיו. הם נשארו שם, באמצע המרי העממי. אמנם בוויכוחים בעבר הוא מעולם לא גילה רגישות ביחס לשכניו אבל, לדידי, החרדה שלו היתה נימוק מספיק לשחרורו.

מי מרוויח?

ההנחה המארכסיסטית שככל שיהיה גרוע יותר כך קרוב הפתרון בשטחים, מתאימה לתמימים ולמאחזי עיניים. בין מסך האבנים והגז המדמיע אנו מגלים שלפוליטיקאים זה ממילא לא מזיז כלום: יצחק שמיר ממשיך להשתלח על המערך ורבין ימשיך להתפאר בכמות הכוח שהוא מפעיל לעומת קודמיו. ערפאת, כדרכו, ממשיך לנסוע בין בירות העולם. מי שאוכל אותה זה הערבים בשטחים, היהודים שהתיישבו בקרבם והחיילים שבין כולם.

גדוד מילואים וגדוד מג"ב

להיות חייל מילואים צודק, כשהמשימה היא לשמור על הסדר בשטחים פירושו, מבחינת המושל הצבאי המקומי, להעדיף את משמר־הגבול. דיון נוסף בסוגיה רגישה זו מסתכן בהכללות אתניות ובדימויים שאנחנו תמיד מזהירים מפניהם. אבל מי שראה את ההבדל בדרכי השלטת הסדר בין גדוד מילואים לגדוד מג"ב, לא יכול להשתחרר מהשוואה. כולל ההשוואה ליחידות מסוימות בצבאות אחרים.

לא יכול להיות

הדבר הכי קשה זה השמועות שנהרגו יותר ערבים מכפי שדובר צה"ל דיווח, ושהיו כאלה שנקברו על־ידי כוחות הביטחון באישון ליל, ללא ציון מקום. לחבר את זה לשמועות שראש הממשלה דן עם הרמטכ"ל ברעיון למנוע מהעיתונאים לסקר מה קורה. שוב ההשוואות האלה. אני מסלק אותן בכוח מהתודעה. לא יכול להיות. לא יכול להיות. לא יכול להיות.

● זאב צחור

עדות

יריתי לפני רגלי המפגינים

עזה דצמבר 1987.

ארבעה שבועות ברצועה, במבט לאחור כמו ארבעים שנה. ימים שהיו לנצח, ימים של תבערה. הייתי שם עם מאות מפיקודי, היה קשה לקרוא להם "אחרי", מול המון סוער אחוז תזזית, כאשר ה"דו־שיח" מתנהל בערבית. ראיתי דור של זאטוטים בני שלוש וארבע, אשר את ספסל הלימודים טרם ידע, כולם כבר מומחים מקצועיים ביידוי אבנים והבערת צמיגים. עוד טרם למדו מדורה צופית, מחסומים בוערים הם כבר יודעים להצית.

ראיתי את שלולית דמו של סוכן פלסטיק רקור, איש כת"ם, שבא כהרגלו לביקור. פגשתי חיילים צעירים, יולדת לבית־חולים מפנים, ובו־זמנית את שאר בניה עוצרים. ראיתי חיילים שמתקשים להבחין, בין אויב הקם להרגך, לבין אזרח פשוט, ששונא אותך. נתקלתי במאות אבנים מעופפות, מחטיאות, ופוגעות — בראשי חיילים, ומנפצות מכוניות. ראיתי תקשורת העטה על דמו של פצוע, ועורכת חגיגה מכל אירוע. פגשתי חיילים שטרם צמח זקנם ובפינוי מחסום אבנים, משכילים את בני דור סבם. ראיתי חנויות סגורות וחיים מלכת שובתים, ובדרך הודיעו שאין זה מרי של אזרחים...

יריתי לפני רגליהם של מיידי בקבוקים, והם צעקו לי בחיוך, כך לא מכוונים... ראיתי מנהיגות צעירה צומחת ובעשיית אי־סדר מנצחת. ראיתי חיילים, אבות ובנים, בצוותא נשים מרחובות מפנים, רימוני גז משליכים ובפינת הרחוב ראשים מרכינים. ראיתי חייל שהוא קבלן, עוצר את פועלו, וזה המסכן מבקש על נפשו. השקפתי על עיר בוערת מלמטה, כולה עשן, סרחון ולבה: אש של עם, של מרי קם, לא אש של תותחים, לא הפצצת מטוסים, אש שהיא ביטוי, אש שהיא גירוי.

ראיתי הדלקת נר ראשון של חנוכה בעיר שהיתה לחנוכייה אחת גדולה, פגשתי באנשים נפחדים, יהודים וערבים, צעירים ומבוגרים מפחדים מהירי, ומבקבוק התבערה, מאובדן השליטה, ומהבלתי נודע. שמעתי חיילים שדעות של "אף שעל" משנים, וכאלה שהפכו לשונאים, וכל פתרונותיהם בהדק מתמצים.

עד אני לדור שלם נפגע ולו נפש מצולקת פצועה. מול עיניי — הסלמה והקצנה, הג'יהאד יתגבר, אש"ף יטרר, כהנא ישורר והירידה תתגבר... את צה"ל מכל זה יש לשחרר, הפתרון הפוליטי רחוק, מדינאים נא למהר...

● רני טריינין

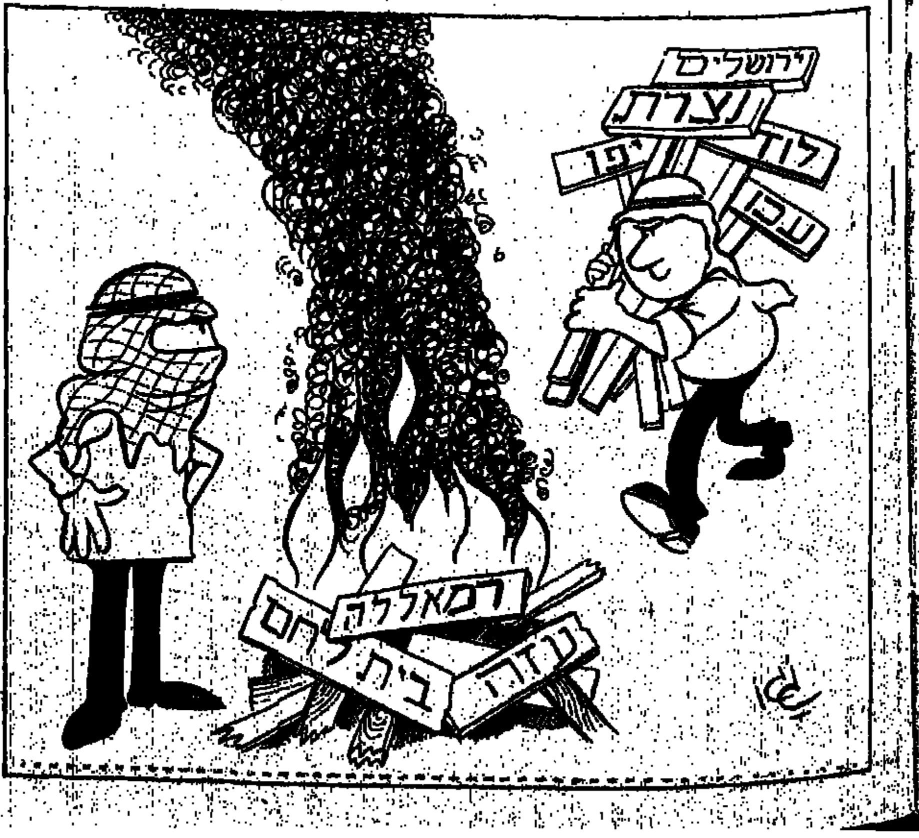

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

סילבסטר — חג האנושות כולה

"ילדים נחמדים, מהו ההבדל בין הרבנים קלישר או אלקלאי מזה — ומשה הס, פינסקר או בנימין־זאב הרצל מזה?" המורה שרה, רחל או רבקה תשיב בעצמה: "הקשיבו ילדים, שני הראשונים היו מבשרי הציונות הדתית, ושלושת האחרונים היו חוזי הציונות המדינית, נכון ילדים?"

לא נכון, המורה, וחבל שאת מלמדת בבית־ספר של החינוך הכללי, כי הרי מיקומך בזרם הדתי (כלומר האנטי־דעתי) של המפד"ל. ההבדל בין שני הראשונים ושלושת האחרונים הוא שונה לחלוטין. מי שאינו מבין את ההבדל, אינו מבין ציונות מהי, ואינו מבין למה ומדוע אנו כאן ולא בחצר של הרבי מלובביץ' בניו־יורק, או ברובע האיידס בסן־פרנציסקו.

צבי הירש קלישר (1874־1795) הוא בעל זכות גדולה: כי טען ששובם של היהודים למולדתם ההיסטורית לא קשורה בצורה הכרחית עם בוא המשיח. אולם כל האידיאולוגיה שלו נבנתה על התלמוד ועל ספר תיקוני הזוהר — וגם, בסופו של דבר, לא הוציא מכלל חשבון הופעת גורם על־ (אל־?) אנושי בתהליך. רבני ארץ־ישראל התנגדו כמובן לרעיונותיו.

הרב יהודה בן שלמה אלקלעי (1878־1798) ביסס גם הוא את טיעונו הרעיוני לטובת שובם של היהודים לארץ־ישראל על התלמוד, וראה בעלייה לארץ צורה של חזרה בתשובה (חזרה בתשובה כללית, בנוסף לחזרה בתשובה פרטית). רבני א"י התנגדו, כמובן, לרעיון העלייה, יחד עם הרבנים בגולה, האחראים לכספי החלוקה. היו אלה אבותיהם הרוחניים של פעילי אגו"י וש"ס, החולבים את מדינת ישראל החילונית כדי לחלק כספי החלוקה הנגזלים מכם, קוראים יקרים, במטרה לקיים פלוגות־סער אלימות של משתמטים שונאי צה"ל ושונאי ישראל.

ומה אומרת המורה בכיתתה על תופעה זאת? כלום. משרד החינוך אוסר לבקר את אויבי הציונות המחבלים בצה"ל, במקרה שהם יהודים. אם הם ערבים, זהו דבר אחר...

בניגוד לשני הרבנים האומללים הנ"ל, אשר נכשלו מפני שניסו להשתית את ביהודי המחשבה הטרום־ציונית שלהם על ההלכה שהיא גלותית, ועל כן אנטי־ציונית, בנו משה הס, ליאו פינסקר והרצל את השקפתם ההומו־ציונית והציונית על ערכי התרבות המערבית. הם לא האמינו בעם לבדד ישכון, אלא בעיקר האחרון, בעם יהודי ריבוני בארצו — חבר במשפחת העמים של המין האנושי. ללא השקפה כזאת לא יכול היה להתקיים הקונגרס הציוני הראשון (1897), לא יכול היה הרצל לבוא בדברים עם גדולי העולם המערבי, לא יכולנו להשיג לא את הצהרת בלפור (1917) ולא את החלטת עצרת האו"ם על חלוקת א"י והקמת מדינתנו (1947), כדי למלא נבואתו החילונית של הרצל על הקמת מדינת היהודים 50 שנה לאחר הקונגרס הראשון.

עד היום מנסים אויבי הציונות ברבנות הראשית, בישיבות השחורות והאפורות, לנתק אותנו מן העולם, ולמנוע מאיתנו, בין השאר, לחגוג את כניסתה של השנה האזרחית החדשה. נכון הוא שהשנה האזרחית הישנה — 1987 — שנת ה־40 לכ"ט בנובמבר, שנת ה־70 להצהרת בלפור, שנת ה־90 לקונגרס הראשון, מסתיימת רע מאוד, עם מתים בשטחים, עם הגברת הדיכוי של עם אחר, עם מפלת צה"ל בצפון הארץ, עם השתוללות שרון ושמיר נגד כל פתרון פוליטי של הבעיה הפלשתינית, ועם המשך השתלטותם הזוחלת של כוחות החושך על המדינה. אבל כל התופעות הללו נובעות, בדרך ישרה או עקיפה, מנטישת העקרונות אשר האירו דרכם של חלוצי הציונות. כל התופעות הללו פורצות מן הסירוב לעשות מישראל מדינה נאורה, דמוקרטית, חותרת לשלום. לאור עקרונות אלה של הציונות ההיסטורית, לא רק שאנשי האופל החרדים אינם ציונים, אלא גם לא גוש־אמונים ולא הליכוד — וזאת חובה להגיד בפה מלא ובקול גדול — והכוונה היא גם אליך, המורה!

נשיקות בליל הסילבסטר

כאשר המלצתי בעבר על חגיגת סילבסטר בכל מקום שבו חיים ישראלים ציוניים, התפרסמו מכתבי מחאה, והכותבים היו, כנראה, שבויים עדיין באידיאולוגיה האנטי־הומניסטית של אויבי הציונות. השנה, בטוחני, כבר נרפאו, וחזרו בשאלה.

לך דודי לקראת כלה! תהי השנה החדשה שנת תיקון המעוותים, שנת שבירת שלטון האידיוטים והרשעים, שנת טיהור הציונות מכתמי האנטי־ציונים, שנת אור אשר יגבר על האופל, אויב המין האנושי.

לחגוג את הסילבסטר פירוש הדבר להפגין נגד אנשי העלטה, הרוצים לקרוע אותנו מן העולם הדמוקרטי, כלומר לקבור אותנו תחת עיי המפולת של חורבן בית שלישי.

סילבסטר איננו חג נוצרי, הוא חג האנושות כולה, השואפת לאושר ולשמחה. בהרבה מדינות נאורות משדרים ב־31 בדצמבר, בחצות, את הסימפוניה התשיעית של בטהובן, המסתיימת בהמנון השגוב לשמחה. (שמחה, בתגך!) סילבסטר מאושר, חברים, ושנה טובה!

הלו... חולם

עוזבי קיבוצים כעשירים

בחותם מס 51, 18.12 הופיעה כתבה „כשעשירים לוקחים את החינוך לידיים".

לפי היגיון הכותבת, עוזבי קיבוצים הם עשירים. בזמנו כבר נאמר פעם משהו על „הקיבוצניקים המיליונרים".

מרבית הורי הילדים (שבחלקם הם עוזבי קיבוצים) חיים מעבודתם. כ־20% מהם שייכים למגזר החינוך, מה שמצביע על שתי עובדות. אחת, על משכורתם הצנועה, ושנייה, על חוסר הסיפוק שלהם מאיכות המערכת החינוכית הממלכתית שאותה הם מכירים כאנשי מקצוע:

— ביה"ס פתוח לכל ילד אשר נמצא מתאים למערכת החינוך הפתוח. צוות של אנשי מקצוע והורים, עוזר להורים לאבחן את התאמת ילדם למערכת. העמותה לא דחתה, אפילו ילד אחד, אשר להוריו היו קשיים כלכליים. ביה"ס הינו אינטגרטיבי ולמרות שעשינו בתחילת השנה פעולות מיוחדות (פרסום, חוגי בית וכו') בשכונות המוגדרות כטעונות טיפוח, לא מצאנו שם התעניינות מיוחדת בנושא שלנו. הטענה העיקרית ששמענו מהורים רבים היתה: לא רוצים להיות שפני נסיון. יהיו מוכנים לשמוע על כך לאחר שנה־שנתיים של התנסות.

אנו תקווה שבשנה הבאה נוכל לקלוט יותר תלמידים טעוני טיפוח. ריק שיבואו.

למרות הניסיון של הכתבת להציגנו כ„סתם בי"ס" שנותן מוסיקה, אורחות וטבע בשמות בומבסטיים חדשים ומשתמש בספרים וחוברות של משרד־החינוך (כמו בבתי ספר רגילים) נראה שהכתבת לא הצליחה לרדת לעומק העניין והוא, בין היתר, שבבית הספר הפתוח עובדים עם קבוצות קטנות של תלמידים. גם בעבודה פרטנית ובשיטות שונות ומגוונות אשר מותאמות באופן אישי לכל ילד. אין בחינות ואין ציונים. במקום אלה נעשות הערכות משותפות של המורים והתלמידים.

לצערי, בתי הספר הרגילים לא נותנים את התוספת של נושאים בסיסיים (כמו בקיבוצים) שהם חלק ממעצבי דמותו ונפשו של בן אנוש בימינו.

משכורות המורים הן לפי תקן משרד החינוך והסתדרות המורים. העבודה בחינוך הפתוח קשה מאוד מצריכה הכנה רבה, דמיון והתחדשות בלתי פוסקת. מורה שאינו מצליח לעניין את תלמידיו, או במלה אחרת, ללמד אותם — אינו מתאים להוראה וזה נכון גם במערכת החינוך הרגילה.

ישנה מעורבות ברוכה של הורים בנעשה בביה"ס והם משמשים גיבוי לעבודתם הקשה של המורים. אין התערבות הורים בעבודה החינוכית השוטפת. הנהלת ביה"ס, בראשותה של דורית גוטמן (ולא דליה כמו שנכתב), עובדת באופן אוטונומי ומשתפת את ההורים בפעילות לפי ראות עיניה. שיתוף ההורים בפעילות ובמידע על הנעשה בביה"ס הוא הבסיס לקיומו של בית־ספר כזה. תקנון העמותה מגדיר באופן ברור את גבולות ה„התערבות" של ההורים בנעשה בבית הספר. התמונה כאילו ההורים הם בעלי־בית של המורים אינה נכונה.

האמת היחידה היא שהמורים נבחרו בקפידה ע"י צוות מקצועי של הורים ומחנכים (שאינם הורים של ילדים בביה"ס) ואושרו ע"י משרד החינוך. חלק מהם „פליטי" המערכת הרגילה וחלקם מורים שחזרו להוראה לאחר שהפסיקו לתקופה מסוימת ומצאו כאן אתגר חדש ומעניין.

לסיום, שמחתי לקרוא בעיתונכם שפתאום ביום בהיר אחד אני „עשיר". מעוניינים לראות תלוש משכורת שלי?

יוסי חרמוני
חדרה

יהודייה גאה

לראש ממשלתי מר יצחק שמיר

לאחרונה התפרסמה באמצעי התקשורת האשמתך את ה„שמאל" בשנאה ל„דת". אינני יודעת מהו „שמאל" בעיניך: האם השקפת עולם סוציאליסטית, או תפיסה שונה משלך לגבי הגבולות, השלום, הבטחון או האמצעים להשגתם.

אינני יודעת גם מהי „דת" בעיניך: כיפות סרוגות או שחורות? סחיטה פרלמנטרית בלבד או גם יידוי אבנים, שריפת תחנות ופאצ'קוילים בגנותם של ארכיאולוגים? רק אורתודוקסיה חרדית, או שמא גם אורתודוקסיה ציונית, ואולי גם קונסרבטיבים ורפורמים או מסורתיים?

ואולם כאם שנפגעה ע"י ה„מחזירים בתשובה" באצטלת ה„דת", שואלת אני אותך: האם רע בעיניך גם השבר שנגרם לאלפי משפחות בישראל בעטיה של אותה „דת" עליה אתה מגן? אם כן — „אזור נא כגבר חלציך" ותן גט־כריתות לבת טיפוחיך החרדית, כל עוד יכול אתה. ואולם אם טובה בעיניך „דת" אשר כזו — אברך גם אותך ב„טוב הזה" לו זכינו אנו, דהיינו, שבניך ונכדיך יתחרדו אף הם („יחזרו בתשובה" בשפת הרחוב), וכתוצאה מכך: (1) יתאספו בישיבות אנטי־ציוניות, הבוחלות בדגלי המדינה, המואסות ביום עצמאותה והאוסרות על קימה לזכרם של חללי צה"ל ביום הזכרון; (2) יקבלו „דחייה" (מלה נרדפת ל„פטור מוחלט") משירות בצה"ל כדי „ליהרג באוהלה של תורה", ויטילו את הגנתם והגנת משפחותיהם על ה„שמאל" ה„חילוני והאנטישמי"; (3) יצאו ממעגל היצירה והמעש — החקלאות, התעשייה, המדע או האמנות — יסתגרו בגיטאות ירושלים או בני־ברק, ויתפרנסו כטפילים מן „החלוקה", מכספי משרד הדתות, משרד הפנים, משרד החינוך או נדבנים מק"ק ברוקלין; (4) ינתקו כל קשר עמכם משום שסירבתם (א) להתייעץ עם רבניהם ולקבל מרותם בנושאי חינוכם ואורחות חייה של משפחתכם; (ב) לשמור שבתות, חגים ומועדים לחומרה, בקיצונית ובניגוד להשקפתכם; (ג) לוותר למענם על זכותכם לצפייה בטלוויזיה והאזנה לרדיו; (ד) להכשיר מטבחכם וכליכם לפי מתכונת הבד"ץ ולצרוך רק את מוצריו; (ה) להחליף מלבושכם בלבוש „צנוע" לטעמם; (ו) לוותר על אירוח נכדיכם בביתכם מחשש שייחשפו לספרות „חילונית", לתיאוריות מדעיות או לאורח חיים של המאה העשרים; (ז) שהנחתם, ברוב חוצפתכם, לבנות המשפחה להתערב בין הגברים בשמחות משפחתיות ובטקסים חגיגיים; (ח) שהעזתם להביע ברבים דעתכם החברתית־דתית־פוליטית, המנוגדת לדעתם.

אם שנאה לדת כזו „שמאל" היא בעיניך — הריני גאה להיות שמאלנית. יהדות, על כל פנים, אין בה כ„דת" זו — אף לא כזית, ואם עלי לבחור בינה לבין יהדות — יהודייה גאה אני!

צופיה מלר
תל אביב

יהודים וערבים בפסטיבל מוסקבה!

ברצוני להעיר שתי הערות למאמרו המעניין של שלמה גלזר על „פסטיבל שהניע תנועה" שהופיע בגליונכם האחרון: א. השם הרשמי של המשלחת החלוצית היה „משלחת תנועות הנוער הציוניות־חלוציות ונוער ערבי בישראל" ולא כפי שנכתב. ב. לצערי, בדברי המרואיינים, לא הוזכרה כלל פעילותם החשובה של חברי המשלחת הערבית שהיה לי הכבוד לארגנה ואשר נמנו עם „תנועת הנוער הערבי חלוצי" מיסודה של מפ"ם במקביל למסע ההסברה והמפגשים המרגשים שקיימו חברי המשלחת עם יהודי ברה"מ הם פעלו בתנאים קשים ביותר, כדי להביא את דברה של ישראל האחרת, שוחרת השלום והאחווה אל אחיהם חברי המשלחות הערביות שהגיעו במאות ובפרט אל חברי המשלחת המצרית הגדולה שבאו שנה לאחר מיבצע סיני עם מישקע מר נגד ישראל מצד אחד ומצד שני הביעו את הערכתם לכוחות השלום בארץ ובראשם מפ"ם שיצאו נגד המבצע האימפריאליסטי הידוע לשימצה.

עלי להדגיש שפגישותינו עם יהדות ברה"מ השאירו רושם עמוק על חברינו הערביים שראו מקרוב ובצורה מוחשית עד כמה עמוק ומושרש הקשר בין חלקי העם היהודי בעולם.

לטיף דורי
חבר הנהלת המשלחת

שטייטל בישראל

במאמרו של מיכאל הרסגור (חותם מס' 49, מ־4.12), שכותרתו „האם נכשלה המהפכה הציונית" מונה הכותב סיבות שונות ורציניות שגרמו, לדעתו, לכשלון המהפכה הציונית עד כה, אשר להן אני מסכים מכל לב. לעניות דעתי פסח הכותב על אחת הסיבות העיקריות, בנוסף למכלול שתיאר במאמרו והיא, העתקת סגנון החיים הגלותי שהיה נהוג ב„שטייטל" לחיים הפוליטיים והכלכליים במדינתנו. כוונתי לפרוטקציוניזם ולהתחנפות ל„גביר" המקומי וכמובן להתבטלות בפני ה„גוי". בקיצור, סגידה לממון כערך בפני עצמו. כבוד וכיבודים מחולקים ביד נדיבה לאנ"ש. מאז הקמת התנועה הציונית ניסו דובריה לצייר בצבעים ורודים את דמות החברה שחזו בעיני רוחם במדינתנו המתחדשת והנה זה פלא, כמעט לא נתקיימו הנבואות האופטימיות (זאת תיאר הכותב במאמרו בכשרון רב) חוץ מתפארת התנועה הקיבוצית (והמושבית) וכוח המגן שלנו. וראו גם ראו לאן הגיעו יצירות פאר אלו: התנועה הקיבוצית עומדת בפני שוקת שבורה ופושטת יד (כלכלית) וצה"ל עומד בפני ביקורת של מחדלים קשים אשר, לדעתי, הסיבות להתהוותם הן בהלך הרוח הגלותי המכלה כל חלקה טובה בגננו הלאומי.

ולמי היתה עדנה במדינתנו המתחדשת בכל התקופות ובכל הזמנים?

לפרוטקציונרים למיניהם, הקרובים למלכות, משטר החלוקה הגלותי — כסף ציבורי לישיבות ולמוסדות דת ללא ביקורת ציבורית — חיזור אחרי שועי עולם והתבטלות בפניהם — ראה בחירת יו"ר הנהלת ההסתדרות הציונית — והגרוע מכל — חוסר יושר אישי וציבורי בניהול ענייני המדינה (ויש בידי דוגמאות רבות לכך).

החזרה למשטר היהודי הגלותי והעתקתו כסגנון חיים במדינה היא אחת הסכנות הגדולות לקיומנו כאן.

יוסף בנימיני
חיפה

התנסות

גז בעיניים

עשיתי אתמול הכרות אישית עם רימוני גז מדמיע מהצד הנפגע.

באותה שעה עמדתי במרכז כיכר „המעיין" בנצרת, בה הצטופפו מאות רבות של תושבי העיר שבאו להפגין ולהזדהות עם שביתת יום השלום. ב־12.00 בדיוק נשמעה צפירה בת דקה, כשברקע צליל פעמוני הכנסיות. ולפתע כתום הדומייה נחת, ללא אזהרה מוקדמת, רימון־גז מדמיע במרכז הכיכר. כשני מטר מהמקום בו ניצבתי. עיניים צורבות ודמעות, צריבה קשה בפה ובאף, קשיי־נשימה וסחרחורות הם התגובה המיידית.

ממש כמו שכתוב במערכי ההדרכה של צה"ל בנושא, אותם למדנו ושיננו מצידו השני של המיתרס.

אחרי הרימון הראשון הגיעו השני, השלישי והרביעי. נצרת ספגה אתמול עשרות. השבאב נסוג לכל עבר. הרחוב הראשי הפך תוך דקות לשדה־קרב. הוקמו מחסומי אבנים, צינורות אזבסט, עגלות אשפה הוצתו ואבנים ובלוקים התעופפו לכל עבר.

כוחות המשטרה, ששמרו עד אותה עת על איפוק מרבי, החלו זורמים לעיר מכל הכיוונים. מראות נצרת של אתמול דומים דמיון קשה לאלו שראינו על מסכי הטלוויזיה בשבועיים האחרונים בעזה ובשכם. באחת הסימטאות של השכונה המזרחית, שם התמקדו המהומות, ספגתי את המנה השנייה. צעיר אמיץ־לב תפס רימון גז שנזרק על־ידי השוטרים, ושלח אותו חזרה, לרוע המזל, ממש עלינו. כשלתי הצידה סומא למחצה, כשהריאות זועקות לחמצן, אותו האף והפה הבוערים אינם מסוגלים להעביר. הרוח גם היא היתה נגדנו, וככל שניסינו להתרחק הביאה את הגז בעיקבותינו.

השוטרים ואנשי מג"ב שהמשיכו לזרום אל העיר מצוידים באלות, קסדות ומסיכות־גז, לא התרגשו.

אנחנו, אנשי התקשורת, שאמורים להביא את הקולות והמראות, חווינו את הניסיון הקשה הזה על בשרנו. נצרת בערה אתמול. הנוער שיידה את האבנים בכוחות הביטחון לא ידע פחד. הרבה שנאה היתה באוויר ובעיניים. עזה ושכם שלשום, נצרת אתמול ומחר...

● **שלמה גלזר**

מלה טובה

אלומת האור הציונית

השר פת רגע לפני התקווה

לא נבוא, כדרכם של קנאי הימין, בטענות אל אנשי התקשורת שביקשו לסקר את ה„כסאח" בקונגרס הציוני. אכן, היתה שם אלימות קנאית, שמחולליה הם דווקא אנשי הימין המאבדים את העשתונות ברגע שהשלטון נשמט מהם. אך ראוי להבחין גם באלומת אור, ביותר משביב תקווה, לאחר אירועי השבוע שעבר ב„בנייני האומה".

ראשית לכל, שמחה דיניץ הצליח להשיב את תנועת העבודה אל ההגמוניה במיגזר שחיוניותו אינה טעונה הסבר: המערכת הציונית. לדיניץ מגיעה ברכת הדרך ויישר כוח, בעיקר נוכח נחרצותו למול נסיונות־נפל של סחטנות מן הימין. יש צדק מובהק באמירתו כי כיוון שנבחר בהצבעה חשאית בקונגרס הציוני, קרי: התמודדות מול פת המוכס בהצבעת קלפיות, אזי אין הוא מקבל את תביעות הליכוד לקבלת שללו, כאילו היה הסכם — כי אכן לא היה הסכם. מועמד מול מועמד, הצבעות גלויות (על יו"ר הקונגרס) והצבעה חשאית (על יו"ר ההנהלה): בכולם זכתה החזית המתקדמת בראשות דיניץ למול הימין. גם עובדה היא פאקט, ואין להמעיט בגורלו של הנצחון; אין לזלזל במשמעות הכשל הימני.

שתי נקודות ראויות להארה נוספת. האחת, בעלת משמעות ישראלית־פנימית: הקואליציה המתקדמת של ה„עבודה" ומפ"ם צירפה אליה את הקונפדרציה במירבה, הרפורמים, הקונסרבטיבים ור"ץ. שיתוף פעולה זה הניב פירות ונותן סיכוי נאות בשנת בחירות לכנסת לאבחנה מובהקת היכן עובר קו פרשת המים: בין מדינה יהודית שוחרת שלום, לבין „אף שעל" תאב סיפוח.

ונקודה נוספת בעלת פוטנציאל חיוני: השותפות בין גורמיה של תנועת העבודה — אלה שבלמו את שינויו של חוק השבות, מנעו את החמרת „מיהו יהודי" ו„גיור כהלכה" — כל אלה הם שותפים ציוניים במפה המתקדמת העכשווית. מי שהיה מוטרד — ובצדק — מן העובדה שהעלייה מארצות המערב היתה עד כה בעיקרה „שחורה" בלבושה ובאורח חייה, רואה עתה צוהר חדש. התנועה הציונית „גיירה" אליה כ„הלכה" את הרפורמים והקונסרבטיבים, ונוטלת את העלייה לאר־ץ עלייתם של יהודים רפורמים, קונסרבטיבים וחילוניים מארצות המערב: זאת אלומת האור הציונית: מארצות השפע — כך יש לקוות — יבואו סנוניות עלייה שאינן באות רק מחצרות חסידים וחב"ד, אל חלונו. זאת „בשורה, תקווה, משאלה ותוכנית להגשמה, אשר תשיב את הציביון היהודי־פלורליסטי אל חברה ישראלית צודקת ושוחרת שלום.

● **נתן רענן**

הגדה, הרצועה והמגזר הערבי הישראלי היו השבוע אש להבה. הדי המהומות הועברו על־ידי רשתות הטלוויזיה לעולם הגדול. ערכנו „משחק תגובה" של „נציגי" המעצמות וביקשנו את תגובתם למתרחש

העולם יתרשם ויגיב

● **אלי הכהן**

רבותי, כמייצגי מדינותיכם, מה דעתכם על מה שקורה עכשיו בשטחים המוחזקים על־ידי ישראל ומה להערכתכם הצעד הבא במשחק השחמט המדיני?

בריה"מ, ד"ר מיכאל אגורסקי:

שלא תהיה לבנון שנייה

בשנים האחרונות חל אצלנו שינוי. לפני שעלה מנהיגנו הנוכחי לשלטון היתה לנו עמדה חד־משמעית שעל מדינת ישראל לחזור לגבולות 67 בלי תנאים מוקדמים. בימים האחרונים פרסמה סוכנות הידיעות שלנו טא"ס גינוי לישראל, אבל אם נקרא טוב את הידיעה נראה שנכתב בה שהמצב בשטחים שלכם מוכיח שיש צורך בוועידה בינלאומית כדי להגיע להסדר כולל במזה"ת. וזו, ללא ספק, שינוי מבחינתנו ואני מקווה שאתם ערים למצב החדש. אם תאזינו לרדיו מוסקבה תשמעו שההתבטאויות שלנו מרוככות יותר. פעם היינו מגדירים את מעשיכם „תוקפנות ציונית". היום אנחנו אומרים רק „תוקפנות". אני מקווה שאתם מבינים. פעם היתה ההאשמה אידיאולוגית היום זוהי האשמה פוליטית. ההבדל משמעותי שלא תהיינה אי־הבנות, המדינה שלנו אינה עשויה מיקשה אחת. גם אצלנו יש דיעות. אני אומר את הדברים האלה בהקשר של התייחסותנו לאש"ף. רובנו לא סבורים כמו פעם שזהו הנציג הבלבדי של העם הפלשתיני. היום אנחנו סבורים שהוא נציג לגיטימי.

שלא תהיינה אי־הבנות גם בנושא החם שלכם: אנחנו לא מעוניינים בתסיסה, אנחנו חסידים של רגיעה. אנחנו לא רוצים שתגררו אותנו, קטנים שכמותכם, להחרפה שאת תוצאותיה קשה לצפות מראש.

אולי כדאי לחזור ולהדגיש שאנחנו מעוניינים בשלום במזה"ת. אנחנו בהחלט תומכים במתינות, ועל רקע זה אנחנו מקדמים בברכה את המלך חוסיין, שהגיע ממש בימים אלה אלינו. אם תרצו, כדי שתאמינו שאנחנו אכן מתקרבים אליכם, אני מוכן אפילו להדליף משהו מההודעה המשותפת שנפרסם עם חוסיין: נגנה את מדיניות ישראל בשטחים, לא נאזכר מדינה פלסטינית, נאמר שאש"ף הוא נציג לגיטימי, ונקרא לכינוסה לאלתר של ועידה בין־לאומית.

מכל מקום ברור דבר אחד לא נרצה שבשטחים תהיה לבנון שנייה ואנחנו מקווים שגם אתם תשכילו למנוע זאת.

ארה"ב, מאיר רוזן:

להבריא את המצב בהקדם

אנחנו מודאגים. כולנו מודאגים. אנחנו רואים בסי.בי.אס, אן.בי.סי, סי.אן.אן ואחרים את מה שנעשה אצלכם. זה לא מוסיף לכם כבוד as a matter of fact זה גורם לתפנית מסוימת בדעת הקהל, עד עכשיו ראו אצלנו את המפרץ הבוער בראש המהדורות. עכשיו רואים את עזה. אנחנו לא מבינים איך הגעתם לכאב ראש כזה.

למותר לציין שבתקופה האחרונה ראינו בחיוב פתיחת בנקים בגדה, והעלאת איכות החיים בצורה חיובית מאוד. פתאום נפלה הפתעה והגלגל התהפך. אנחנו מקווים שתשכילו להבריא את המצב בהקדם האפשרי. אנחנו לא מעוניינים בהפרת היציבות, ומקווים שתשכילו לשמור על היחסים עם מצרים. על תשכחו שאנחנו נשענים חזק על ההסכם ביניכם. זהו יסוד חשוב למעמדנו באזורכם. כל דבר שעשוי להיראות כפוגע בהסכם השלום הוא חמור. יש לנו עכשיו מספיק דפיקות לב הן במפרץ והן עם נסיעת חוסיין למוסקבה. אנחנו קוראים לזה ז'רגון „עוקבים בהתעניינות".

כדי להסיר אשליה מלבכם המימשל עדיין לא משותק ולא טרוד כל כולו בבחירות הקרבות. אנחנו אפילו לא אדישים ופועלים בנושא בצורה נמרצת מאחורי הקלעים ולפניהם. מקווים שתעזרו לנו ככל האפשר לשנות את המצב שנוצר. גם אם נשארו חודשים לא רבים עד הבחירות נהיה מוכנים בכל רגע לעשות ככל שנוכל כדי לקדם מטרות פוליטיות.

סין, ד"ר רפי ישראלי:

ועידה בינלאומית היא הפתרון

יש לנו צרות משלנו. אתם לא מבינים, ואיתכם כל מדינות המערב, שאנחנו לא מדכאים את הטיבטים ביד קשה. אתם אומרים שסין יושבת על שטח של עם אחר, שסין לא צריכה את טיבט לצרכי ביטחון, אבל אתם טועים. אנחנו צריכים גם צריכים את טיבט. ואנחנו לא פוחדים מדעת קהל. אתם, לעומת זאת, יושבים על שטח של העם הפלסטיני. זה פשוט נשגב מבינתנו איך, לכל הרוחות, 20 או 30 קילומטר משנים לכם עניין. אנחנו תומכים בתנועות שחרור לאומיות, לפיכך אנחנו תומכים גם באש"ף ותומכים בזכות הפלסטינים למדינה עצמאית. אנחנו סבורים שוועידה בינלאומית היא הפתרון למזה"ת. ברור שגם לכם יש זכות קיום במזה"ת. על זה אין ויכוח. אבל יש זכויות גם לעמים אחרים כידוע לכם.

היינו רוצים שתפסיקו עם היד הקשה שלכם בשטחים ותגיעו מהר לשולחן הדיונים בחסות המעצמות. בינינו לבינכם, לגמרי בסוד, היינו מוותרים בשקט על הרוסים. אבל מכיוון שוועידה בינלאומית עוד רחוקה, לא ניכנס לנושא העדין שלנו עם הרוסים.

רצוני רק להסב את תשומת לבכם, במידה שאתם חושבים שאתם לא מעניינים אותנו, שב„יומן העם", העיתון הנפוץ ביותר בפקין, אתם מופיעים אצלנו כל יום עם תמונות ועם מאמרי ביקורת. הגלסנוסט התחיל עוד לפני בריה"מ ושהם לא ימכרו לכם סיפורים.

מצרים, אמנון כהן:

מזדהים עם הפלסטינים

אנחנו כועסים עליכם. אתם באמת לא בסדר. שתדעו לכם שאנחנו המצרים מזדהים הזדהות מלאה עם אחינו הפלסטינים ועם סיבלם. אנחנו מכירים בצורך להקמת מדינה פלסטינית. אצלנו הרוחות סוערות ויש וויכוח חריף. אנחנו אומרים שוב ושוב בפעם המי יודע כמה שאנחנו מעוניינים בחידוש המומנטום. אנחנו מראים את המצב בשטחים כמצב המחייב פתרון מדיני. שיהיה לכם ברור שזה משרת את האינטרס שלנו. מובארק יוצא עכשיו לאמריקה ויש לו שם דעת קהל טובה מאוד תודות לכם. שלא תחשבו שאנחנו נוציא את השגריר לפני שמובארק יחזור מאמריקה. אם ירגע בשטחים השגריר ישאר. מכסימום נוציא אותו לחופשה או להתייעצויות אבל אם תימשך המהומה אנחנו נקרא לו חזרה. תזכרו מה קרה בלבנון אחרי סברה ושתילה. אנחנו מקווים שאתם מודעים לכך שהמצב המתוח בשטחים תורם לנו בכל הנוגע להחזרת מצרים לחיק העולם הערבי.

ירדן, אמנון כהן:

הדרך היחידה היא ויתורים

מעולם לא היה מצבנו טוב יותר. בשעה זו שבה אנחנו מעריכים את המצב נמצא המלך הנמרץ שלנו במוסקבה. המצב בשטחים משרת אותנו.

אנחנו כרגע פועלים בשלושה מישורים כדי להפיק את המקסימום מהמצב. ראשית, לחץ מדיני על המעצמות לכינוס הוועידה הבינלאומית. שנית, אנשינו נפגשים עם נציגי אש"ף בדרכים שונות ומשונות, כדי להגיע לאיזו שהיא נוסחה משותפת. שלישית, אנחנו פועלים ללא לאות, בנמרצות רבה ובכל הדרכים שעומדות לרשותנו, להמשך ביסוס מעמדנו בשטחים.

אם אתם שואלים אותנו מה יהיה, אנחנו אומרים דבר פשוט — צריך תזוזה מדינית. עד שלא תכירו בעובדה שאתם כובשים ותגיעו למסקנה שהדרך היחידה היא ויתורים, עד שלא תגיעו למסקנות האלה תאכלו הרבה מרורים.

סוריה, אמנון כהן:

הגולן יחזור לידינו

אנחנו לא רוצים לדבר איתכם ולא רוצים לומר לכם מה אנחנו חושבים על המצב בשטחים. אבל באופן כללי אנחנו יכולים רק לציין שכל המצב בשטחים מעורר אצלנו שביעות רצון גדולה, גדולה מאוד, וככל שירבו צרותיכם כך ייטב לנו.

מה שקורה בין מובארק לבינינו, או בין חוסיין לבינינו, אינו מעסקכם, אז אל תטרידו אותנו. יחד עם זאת נשמח אם בהזדמנות חגיגית זו תתנדפו סוף סוף מרמת הגולן, שטח שבמוקדם או במאוחר יפול לידינו.

מאיר רוזן, שגריר לשעבר בארה"ב — עמדת ארה"ב

ד"ר מיכאל אגורסקי — עמדת בריה"מ

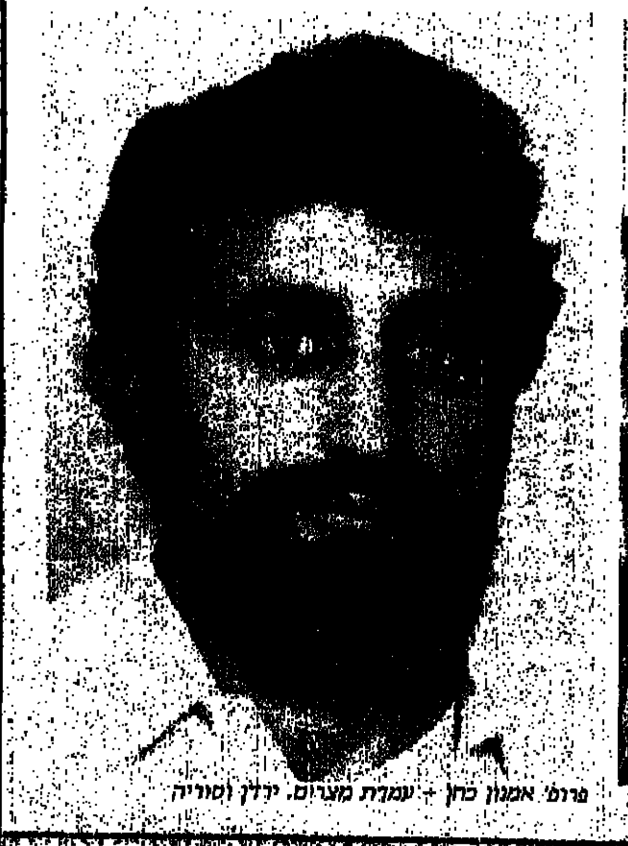

פרופ' אמנון כהן — עמדת מצרים, ירדן וסוריה

הדגל המצרי מתנדנד

השגריר המצרי מוחמד בסיוני כעס מאוד השבוע ולא הסתתר מאחורי גלימת הדיפלומט: מה יש לכם לחפש במחנות הפליטים? מה אתם מחפשים בבית־חולים „שיפא" שבעזה? האם פלסטיני מעונה שונה מיהודי מעונה מבריה"מ? האפשר לפתור את הבעיה הפלסטינית ללא הנציגים הלגיטימיים שהם אנשי אש"ף? העם בישראל חייב לקום ולומר את דברו: אם רוצים שלום או מלחמה. מצרים לא תשקוט אם האלימות תימשך. על ניתוק יחסים — לא אני אחליט, אך הקבינט המצרי דן על כך ברצינות גדולה. ראיון עם מוחמד בסיוני, שגריר מצרים

מאת ישראל זמיר ולטיף דורי

צילם בועז לניר

מי תקף תחילה, הצבא את זורקי האבנים או זורקי האבנים את הצבא?

בבית השגרירות המצרית בתל־אביב שורר מתח. כתבים של רשתות טלוויזיה אמריקניות באים ויוצאים. העולם רוצה לדעת כיצד תגיב מצרים על המרי האזרחי שפקד לאחרונה את הרצועה, הגדה וערביי ישראל. השגריר בסיוני אינו מסתיר את אכזבתו מן המדיניות הישראלית בשטחים בכלל ותגובותיה במהומות בפרט. הוא חש צער על שהשלום איכשהו מתמסמס בין האצבעות. ואותו צילום היסטורי, בו שלובים יחד ידיים קארטר, בגין וסאדאת, אינו עומד עוד בסתף העיתים.

הפרעות של השבועיים האחרונים, אם יימשכו — עלולות להטביע את ספינת השלום שיצאה לדרכה ועלתה על שרטון. השגריר בסיוני חש עצמו כמזהיר, כמתריע על סכנה גדולה — היעלמות הישגי השלום. הדגל המצרי אמנם מתנפנף עדיין ברוח, אך המוט אט־אט מתכרסם ואם הצדדים לא יידרשו לבעיה הפלסטינית — הוא עלול יום אחד לקרוס ועימו הישגי השנים האחרונות.

אדוני השגריר, עד כמה רציני המצב כיום ברצועה ובגדה המערבית מבחינתך?

לדעתי, המצב רציני מאוד. ראשית אני נושא עמי מסר מצרי אל סגן ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס ובו הבעת דאגה וגינוי על מה שקורה בשטחים. לפעולות אלו השפעה ניכרת מאוד על יחסי מצרים־ישראל ועל תהליך השלום. אנו מאמינים כי כדי להשקיט את המרי בגדה וברצועה יש להיכנס מייד לתהליך השלום, ועד שהבעיה הפלסטינית לא תיפתר — לא יהיה שקט.

ברשותך נשוב לאירועי התקופה האחרונה בגדה וברצועה. כיצד כל אלה משפיעים על מצרים ועל הלוך הרוחות בארץ זו?

אם תתהלך ברחובות מצרים תיווכח לדעת כי דעת־הקהל היא נגד ישראל. הדבר אינו רק במצרים, אלא בכל העולם, כאשר ישראל מפרה חוקים בינלאומיים, כולל הסכמי ג'נבה.

כשחתמנו על הסכמי שלום עם ישראל לא חתמנו על הסכמים נפרדים ומנותקים מן האיזור. כמה זמן, להערכתם, הסכם השלום מצרים־ישראל יחזיק מעמד כהסכם נפרד? להערכתי, עלינו להתקדם במהירות להסכמי שלום בר־קיימא, כי אירועי הגדה והרצועה משפיעים לא רק על מצרים. אנו חברי הקהילייה הבינלאומית וזו כולה עתה נגדכם. האווירה מזכירה את ימי מלחמת לבנון. לי, כשגריר, אחריות כפולה לנושא: מצרים היא המדינה הערבית הכי גדולה והיא גם היחידה שחתמה עימכם על שלום. המצב עתה מסכן את הסכם השלום. אם הצבא לא יפסיק מייד את פעילותו הלא־אנושית נגד אנשים בלתי מזוינים בגדה וברצועה — התוצאה תהיה חמורה.

מה פירוש „חמורה"?

זה תלוי בנסיבות. איני יכול לשתוק על ההרג המתחולל.

האם אתה רואה עצמך, כתוצאה מן המתחולל בגדה וברצועה, קם יום אחד על רגליך, כשגריר מצרים, נפרד מישראל ומנתק את הקשרים עימה?

האפשרות הזו קיימת.

אין אנו יודעים איך האירועים החלו, מי התחיל, מי המשיך ואם אתה כה דואג לעניין השלום באיזור — מדוע שלא תנקוט ממשלתך עמדה יוזמת — ותסביר לאנשי עזה, כי בהתנהגותם הם מסכנים את מה שכבר הושג בין ישראל למצרים?

אענה לך בפשטות. אתם מדברים אל אנשים שאינם מזוינים בנשק. בעוד צבאכם יורה עליהם. זהו מצב בלתי הגיוני.

אבנים הן נשק.

כן, אך מי תקף את מי תחילה: הצבא את זורקי האבנים או זורקי האבנים את הצבא? מה יש לכם לחפש במחנות הפליטים? מה אתם מחפשים בבית־החולים „שיפא" בעזה? כשהצבא נכנס לשם — הרימו התושבים אבנים והחלו ליידות. הלא משפחות שבניהן נפגעו וצערן גדול — הסתודדו בבית־החולים עם יקיריהן — אז מה יש לכם להיכנס לשם? הלא הכל התחיל עם אותו נהג משאית שדרס ארבעה ופצע שישה.

אני משער כי הוא לא עשה זאת בזדון.

בסדר, אבל איפה הנהג הזה? האם הוא נעצר? איש בעזה לא שמע מה עלה בגורלו. נהג הרג ארבעה ופצע שישה, ואף מלה לא נשמעה מממשלת ישראל? האם הוא נאסר? אם כן — ספרו זאת לאנשים! האם הנדרסים הם חיות? וכשהמשפחות התכנסו יחד כדי לבטא את צערן בבית־החולים — הצבא פתח עליהן באש — במקום להרגיען. היכן הן זכויות האזרח? הלא זכויותיהם שוות לזכויותיכם, בדיוק כפי שאתם מתלוננים כשפוגעים ביהודי בריה"מ. האם פלסטיני מעונה שונה מיהודי מעונה? הם בסך־הכל באו לבית־החולים, כדי לפגוש את נפגעיהם, ואז הכל התחולל.

במעשיכם, הגברתם את העוינות

קיימת סכנה שההישגים שהושגו עד כה ביחסי ישראל־מצרים יורדו לטמיון. ואולי ממשלתך היא זו דווקא שצריכה לפנות אל הפלסטינים שירסנו את עצמם, כדי שההסכמים לא יתמוטטו, אחרת פת"ח יקצור את פרי המרי.

איני יוצא נגד אמצעי בטחון שלכם. עליכם לדאוג לביטחון, אך אני נגד קטל במחנות הפליטים, בבתי־חולים ובבתי־ספר. אל תבקש ממני לסייע לכם בהקטנת העוינות. אתם הלא, במעשיכם הגברתם אותה.

האם ניתן להגיע לשלום מבלי לשתף את אש"ף?

יש לנו כיום הזדמנות פז לפתור את הבעיה באמצעות ועידה בינלאומית. אם נפסיד הזדמנות זו — תהליך השלום יוקפא לזמן רב מאוד. עליכם לקחת בחשבון שאם תסרבו ללכת לוועידה בינלאומית ותתבעו משא־ומתן ישיר — לא יהיו לכם פרטנרים. מי הם אלה שיסכימו לשבת עימכם למו"מ ישיר? אינכם לבדכם במזרח־התיכון. רק בוועידה בינלאומית שעליה יש הסכמה, תוקמנה ועדות איזוריות לפתרון בעיות בוערות. אנו מאמינים שכל הצדדים הנוגעים לסכסוך חייבים להיות מוזמנים. האם אפשר להעלות על הדעת לפתור את הבעיה הפלסטינית מבלי לשתף את הנציגים הלגיטימיים היחידים, שהם אנשי אש"ף?

פתחתם לאחרונה מחדש את משרדי אש"ף במצרים. ערפאת אמר השבוע שחלפו חמש השנים הרזות — מאז מלחמת לבנון. עתה הוא חש ששוב הוא רצוי אצלכם והוא היחיד שהוגג, כשהמהומות מתחוללות בשטח. הנה חזרה שעתו והכל בתמיכתכם. האם אתם מעוניינים להחזיר את ערפאת למימדיו הקודמים?

כידוע בזמן דיוני קמפ־דייויד, משרדי פת"ח היו פתוחים ודגליו הונפו בחוצות קאהיר. אני מאמין שללא משא־ומתן עם אש"ף — דבר לא ישתנה. הבה ונהיה הגיוניים, בשעתו אמרתם שלא תדונו עם אש"ף, בטענה שהיא אינה מדינה. מדוע הסכימו הבריטים לשוחח עם המוסדות הציוניים של טרום־מדינה כלום הייתם אז מדינה? שיחות עם ערפאת, מעצם יסודן, נועדו לקדם את השלום ולמנוע אלימות.

סגן ראש הממשלה ושר־החוץ, שמעון פרס הציע לפרז את רצועת עזה. האם ממשלתכם תסכים לקבל את הרצועה לפיקוחה?

אנו מסתכלים על הבעיה הפלסטינית כעל יישות אחת. אין אנו רוצים לפצל בין הרצועה לגדה. הייתי רוצה לפתור את הבעיה באופן כולל. פתרון לרצועת עזה — אינו פתרון מספיק. עלינו להסכים על מסגרת. אני מוכן להתייחס להצעתך לגבי עזה, רק אחרי שנסכים על המסגרת הכוללת לפתרון הבעיה הפלסטינית.

רצועת עזה היא חלק ממדינה פלסטינית ולא אסכים ליטול חלק בהסדר ללא השותפים של הפלסטינים. אני מוכן לסייע להם בכל דבר. רצועת עזה אינה חלק ממצרים. זו אדמה פלסטינית. לא אפצל את הבעיה. אני רוצה לפתור אותה כיישות אחת, ולא לעסוק בתיקונים קוסמטיים.

המרי הפלסטיני ברצועה ובגדה, לדעת מומחים ומזרחנים, יתכן שלא ייפסק. לאן, להערכתך, ינוע תהליך השלום בשנה הבאה?

תלוי בממשלת ישראל.

אתה מכיר ממשלה זו.

נכון, אך אני מאמין שהעם בישראל חייב לקום ולומר את דברו: אם רוצים שלום או מלחמה. אם מישהו חושב שאפשר להמשיך ולחיות ב„סטטוס־קוו" הקיים, ללא פתרון הבעיה הפלסטינית — הוא טועה ומטעה.

האם ההפגנה ההמונית של „שלום עכשיו" שנערכה לאחרונה — זהו הקול?

כן, זה עוזר מאוד. אך אבקש שלא להתייחס לבעיות פנים ישראליות.

יצחק שמיר הציע משא־ומתן ישיר שיכלול את מצרים, ירדן וישראל ללא ועידה בינלאומית.

לא אתייחס ישירות להצעת שמיר, אך מי שמציע הצעה כזו — מבזבז זמן לריק. ישנם עוד שותפים לסכסוך, שאף אותם יש להזמין.

ממשלת ישראל אינה עושה די להשגת הסכם שלום

ממשלה זו תמשיך לכהן עוד כשנה, עד לבחירות, וקיימים סיכויים שגם הממשלה הבאה תהיה כקודמתה.

כבר אמרתי שהעם בישראל צריך לומר את דברו, אם בבחירות או בכל דרך אחרת.

ואם, למרות־הכל, שום דבר לא יקרה?

הבה ונהיה אופטימיסטיים.

האם הדגל המצרי ימשיך להתנוסס ברחוב באזל?

זה תלוי מאוד בישראל. ההפגנה שהזכרתם מעודדת ומפגינה שיש רצון לדו־קיום בשלום. זה חשוב מאוד.

נציגנו באו"ם, נתניהו, סיפר כי מצרים אינה חסה על מפגיניה והזכיר כמה הפגנות אלימות שנערכו במצריים. הוא, בין היתר הציע שמצרים לא תלמד אותנו כיצד לטפל בהפגנות.

הגבנו בחריפות רבה על דבריו. אל לו להתערב בבעיותינו הפנימיות, כפי שאני איני מתערב בבעיותיכם. נכון, אני עוסק בכיבוש, אך זהו עניין הנוגע לחוק בינלאומי. אנו מוחים נגד טענותיו, אנו מגנים את דבריו, כי אין זה מעניינו כיצד אנו מטפלים בבעיותינו הפנימיות.

שמעתי ברדיו שאדם בשם שלום אלבז מ„המזרח אל השלום", שביקר לאחרונה במצרים, סיפר כי העם המצרי רוצה בכל מאודו בשלום ואולי האינטליגנציה משמאל ועד הימין הקיצוני היא נגד הסכמי השלום עם ישראל.

והיכן הוא הרוב? הפרלמנט שלנו החליט בזמנו על הסכמי השלום והוא המייצג את רוב העם, כולל האינטליגנציה. האינטלקטואלים שלנו אינם נגד השלום, כי אם נגד פעולות ישראל בגדה וברצועה. הם חשים שממשלת ישראל אינה עושה די להשגת הסכם שלום בר־קיימא.

האם קיימת אופוזיציה במצרים להסכמי השלום?

כשישראל תגיע לשלום — לא תהיה כל אופוזיציה להסכמי השלום. אין זה סוד שיש לנו אופוזיציה, אך הרוב הוא הקובע.

כאשר ראיינתי אותך לפני כשנה וחצי טענתי שאין תיירות מצרית לישראל, ענית אז: פתרו את בעיית טאבה, ותהיה תיירות. בעיה זו דומה שנמצאת בדרך לפתרון. נניח לרגע למהומות, מדוע לא ראינו תיירות מצרית בקנה־מידה, לפחות בשלנו? האם ממשלתכם מעודדת תיירות לישראל? ואולי אתם מעוניינים לשמור על יחסיכם עימנו על אש קטנה שלא לפגוע במעמדכם בעולם הערבי?

כשחידשנו את יחסינו עם ארצות־ערב עשינו זאת ללא תנאים מוקדמים. הם יודעים שיש לנו יחסי שלום עם ישראל. הם חידשו את היחסים עמנו, כי חשבו שזה חשוב שמצרים תשוב לעולם הערבי. אנחנו עם יושב־בית, לא מרבים לתייר בעולם. יש לנו הרבה שכיות חמדה משלנו (פירמידות, ספינקס וכו'). בעיה אחרת, עננים שחורים נקבצים מדי פעם מעליכם, אם זו מלחמה, תקריות עוינות וכו' — כל אלה משפיעים על אנשינו שלא לבוא.

כלומר, השערים פתוחים והאנשים אינם רוצים לבוא?

נכון. ראה, כל קרובי משפחתי באו לכאן לבקרנו. עלי להזכיר לך כי טרם נפתרה שאלת הכנסייה הקופטית של דיר־א־סולטן, שהיא קדושה ל־8 מיליון קופטים במצרים ועדיין נמצאת בידי כמרים אתיופיים. אנו מדברים על־כך עימכם מדי יום ביומו וממשלתכם מתעקשת. לכן, ראשי הכנסייה הקופטית שלנו פקדו על מאמיניהם שלא לעלות לרגל לירושלים עד שתיפתר הבעיה. עם זאת, כדאי לזכור כי למעלה מ־4000 מצרים ביקרו בשנת 1986 בישראל, כאשר היה שקט יחסי. אתה שואל על תיירות מצרית והנה, ראה איך משטרת־ישראל שלכם התנהגה בחיפה, כאשר הרביצה מכות לסוכן נסיעות מצרי. מדי יום אני מבקש מהמשטרה פרטים על המקרה ועדיין לא זכיתי לתשובה, ואתה רוצה שנבוא לכאן בהמונינו? סוכן מצרי הגיע אליכם וזכה אצלכם לטיפול רע מאוד.

הרשה לי להזכיר לך שבראס־בורקה אנשינו וילדינו לא זכו לטיפול מנומס במיוחד מצד חיילים מצרים ובכל זאת לא עצרנו את התיירות למצרים.

אך מיד כשנודע לנו על כך מסר הנשיא מובארק לטפל בנושא בדחיפות רבה ולהעניש את הנוגעים בדבר.

ולסיום, האם ייתכן שדגל מצרים עלול, כתוצאה מן המצב, לצנוח מבית השגרירות בת"א?

ההחלטה אינה שלי, אני בסך־הכל, מבצע את מדיניות ממשלתי. לדעתי, מצרים לא תשקוט אם האלימות תימשך, אך לא אני הוא שאחליט.

האם מדברים על אפשרות כזו במשרד־החוץ שלכם?

הקבינט שלנו, בראשות הנשיא מובארק, דן בכך השבוע ברצינות גדולה. הם אף הגישו מחאה חריפה מאוד לממשלתכם.

אף אחד לא רוצה אותם

קטנים, עצמאיים, הם למדו בעל־כורחם את חכמת החיים. תמימות ילדותית עם בגרות מפתיעה. העיקר לשרוד. זונות בנות 13, סרסורים בני 15. „חכמת רחוב" סרט דוקומנטרי חריג, יוצא להקרנה בבתי הקולנוע

מאת יעל ישראל

ילדים עזובים שאיש לא רוצה בהם. ברחו מבתים הרוסים והורים אדישים ואכזריים אל הרחובות האלימים של הגיהנום אורבני.

עצמאים קטנים בעל כורחם. למדו את חכמת הרחוב בגילם הרך. ממזגים תמימות ילדותית עם בגרות מפתיעה וחכמת חיים בגיל מוקדם מדי. חיים בזבל וחולמים על בתים שלא היו להם מעולם. זה לא שאין להם מה לאכול. הם למדו להסתדר ולהישרד — אבל אין להם שום דבר חוץ מאותה חכמה קדומה. שום עתיד. בתיקיהם האישיים המתויקים בסדר מופתי במוסדות הסוציאליים, יהיה רשום רק תת־תזונה, זנות, סמים קשים, התאבדות, אולי רצח אלים. קשה להינלט מהמורשת המשפחתית הרקובה.

זונות בנות 13, סרסורים בני 16. סוחרים במריחואנה, מוכרים דם, מקבצים נדבות, גונבים, שולים שיירי אוכל מפחי זבל, ישנים בי.מ.ק.א או בחורים שאינם ראויים למשכן אדם. כל הדרכים ראויות. גם טריקים ממזריים. כיצד להשיג פיצה בחינם: מזמינים בטלפון פיצה עם כל התוספות, לא באים לקחת, כעבור שעה הולכים לאסוף אותה בפח הזבל הסמוך למסעדה. גם זו שיטה טובה למלא את הבטן.

שהזונות הקטנות והמתוקות יחזרו להיות נסיכות

הם בסך הכל ילדים. פנים רעננות, חלקות, תמימות, מסיקות תום, וכבר הם אנשים מבוזבזים ואבודים, חסרי עתיד. אבל הילדים היפים ומתוקי הפנים האלה, הענוגים, הפגיעים, לא ייצאו מהסרט ויחזרו להיות שחקנים מוגנים ושבעים שירוצו הביתה אל חיק אוהב וחם, או אל שכר שמן בדולרים. „חכמת רחוב" הוא סרט מתעתע. ההיגיון יודע שמדובר בסרט דוקומנטרי, אבל הלב לא יכול להאמין. רוצה שהזונות הקטנות והמתוקות יצאו מהסרט ויחזרו להיות נסיכות מבברלי הילס. ואחר כך עוד יכבדו אותן באוסקר ובתשבוחות בעיתונות. נאמר, כמו השחקנית ג'ודי פוסטר, שגילמה את דמותה הנוגעת ללב של זונה־ילדה בסרט „נהג מונית".

אבל הם לא. הילדים האלה נשארו ברחוב גם עם תום הצילומים. זה לא רק סרט שמשרת רעיון על הטבע האנושי האיום, האדיש. זו מציאות. וזה קורה כל יום. הסרט מתרכז בתשעה ילדים בני 13 עד 19, שהסכימו לחשוף את סיפור חייהם העגום בדאון טאון של סיאטל, וושינגטון.

רט בן ה־17, נער כחוש שנראה כמו בן 13, גר במלון נטוש עם ג'נקי מבוגר. טייני, בת ה־14, יפהפייה מלבבת העובדת כבר שנתיים כזונת רחוב ובקיאה בנחמות השונות של ה„טריקים" המבוגרים, החובבים לוליטות כמותה. דווין, בן 16, נער מתוק, רגיש עצוב, אביו בכלא. שדו, בן 18, נער יפהפה, נרקיסיסט שמטפח את גופו, המתפרנס ממכירת דמו ומסרסור נערות, מגדיר עצמו כ„פלייבוי". שלי, זונה בת 13, זהובת שיער ושמנמנה כמו שירלי טמפל. מה לה ולרחוב, יותר מתאים לה לנפח מסטיק ולהתחנף למורים. היא ברחה מאם קשת־יום המטופלת בשבעה צרחנים ומאב חורג שעשה בה מעשים מגונים. פט ומנשקין בני 17 ו־18, הזוג של החבורה, רבים ואוהבים, הפכו לחזית מאוחדת, נגד אכזריות הרחוב. קים, 16, ברחה מאם ששונאת אותה, הפכה לזונה ורוצה לעשות קצת כסף קל. לולו, 19, לסבית גברית, אלימה ומחוללת מהומות, טוענת שהיא שומרת על הזונות הצעירות ומשכנעת ילדים בורחים לחזור הביתה. פטרים, 18, רועה זונות שחור, אומרים שהוא אכזר אבל אנחנו רואים אותו דווקא בסצינה נוגעת ללב: במחיצת אמו וסבתו שבאו לבקרו מתנהג הקשוח הזה כמו תינוק חסר־אונים.

לא רוצה לעזור

ראשיתו של הסרט „חכמת רחוב" בכתבת תחקיר חושפנית למגזין „לייף". בשנת 83 יצאו הכתבת שריל מק'קול והצלמת מרי אלן קלארק לעיר סיאטל לראיין ילדי רחוב חסרי בית. הכתבה המזעזעת זכתה למלוא השבחים וזיכתה את הצלמת בשני פרסים יוקרתיים. אך מק'קול לא הסתפקה בסקופ. היא חשבה שרק סרט קולנוע עשוי להעביר את מלוא הזעזוע למספר גדול של אנשים בעולם. היא לא המתינה זמן רב. גיבוריה הטראגיים היו עלולים להיעלם, להירצח או להיכלא כל רגע. מק'קול וקלארק גייסו את מרטין בל, במאי־צלם בריטי שהוא גם בעלה של קלארק.

ההפקה ארכה חודשיים. צוות מצומצם של שישה אנשים יצא לרחובות סיאטל.

השלב הראשון היה לקנות את ליבם של הילדים: „היה חשוב שנזכה באמונם, יש להם פחד עצום משוטרי חרש, ועלינו היה להוכיח שאיננו נציגי החוק" — מספרת קלארק.

הקירבה עשתה את שלה. בל, מק'קול וקלארק השיגו אינטימיות מופלאה עם הילדים. הם צילמו 14 שעות ביום. רובן שעות של שיחה בטלה עם הילדים וציפייה שמשהו ספונטני וראוי לצילום יתרחש. השתמשו בסרט רגיש שיאפשר לצלם ללא תאורה מלאכותית מרתיעה, ונעזרו במיקרופון מיוחד, רגיש להקלטה גם מרחוק. הילדים נחשפים, והבמאים הצליחו ללכוד רגעים נדירים באיכותם של התוודות אנושית מרהימה. המימסד נענה ליוצרי הסרט ואיפשר גישה חופשית לילדים בכלא, צילום בתוך קליניקות ציבוריות ובאתרים מוסדיים אחרים. בתום הצילומים היו בידיהם 56 שעות צילום ו־26 שעות הקלטה של חומר קשה וחזק. התוצאה הסופית נקייה לגמרי מראיונות עם עובדים סוציאליים המטפלים בהם, או מקולו המנוכר של קריין. זהו סרטם של הילדים. הם מדברים, נחשפים, בוכים, הכל מול המצלמה, כאילו לא היתה שם.

„חכמת רחוב" הוא סרט דוקומנטרי מופלא ואמיתי שנוגע בבטן. מסמך אנושי מזעזע על חיים כתת־תרבות, בתחתית המדרגה של קיום אנושי. אף אחד לא יוצא מעורו למען רווחת הילדים האלה. לא יכול לעזור, לא מסוגל לעזור, או לא רוצה לעזור. גם הרשויות, המוסדות הסוציאליים, הפילנטרופיים או הדתיים קצרה ידם להושיע. על כל מאה ילדי רחוב יש רק עובד סוציאלי אחד. המוסדות אינם מסוגלים להתמודד עם התופעה. אפשר להגיד שזו השלמה, אדישות, דרך העולם, חור שמוליד חור שמוליד חור. אבל עובדה. הילדים האלה הם קרבנות של החברה. הנה הולך וצומח לו דור נוסף של תת־קיום. הוריהם שברי כלים, שתיינים, נרקומנים, פושעים, ובעיקר, אדישים למצב הילדים. מול העיניים נמשכת לה, ללא הפרעה, נורמה של חיים בשוליים, בלי לצפות לישועה, בלי לרצות להתפתח. הילדים מזדווגים, מתרבים, כמו הוריהם. אין להם כל ערכים, אבל איך יכולים להיות ערכים במקום שאין אהבה, כשאמא אומרת על ילדתה הזונה: „זה מין מצב כזה שהיא עוברת".

הילדים גדלים לתוך עזובה רגשית איומה, הם זועקים לקצת חום ואהבה ומנסים לספק אותה זה לזה. „חכמת רחוב" הוא מסמך מזעזע ותעודת עניות נגד החברה האמריקנית הצינית, אבל אין זה סרט על הצד האפל והאלים של חיי רחוב. למרות כובדו של הנושא זהו בעצם סרט על הפגיעות, הילדותיות, המתיקות, התמימות והרכות שבחיי הילדים. על גילויים של חום, היצמדות ועזרה הדדית בין נערים שיהפכו לגנגסטרים קשוחים, בין ילדות שיהיו לחורכות מהלכות בגיל 30. ילדים הם ילדים בכל מקום ומכל מצב. הילדות משוחחות בנונשלנטיות מזויעה על הסרסור שאנס אותן באכזריות, אך עם הג'ינס והטי־שירט, ועם המסטיק הנלעס בנמרצות בפיהן, הן נראות כמו בנות תפנוקים בחצר בית הספר. הילדים האלה, למרות האכזריות שבתנאי חייהם, לא איבדו את תווי האישיות הילדותית. הם נהנים ממשחקים טיפשיים. הבנים עם סקטים, הבנות עם כלבי שעשועים. וכולם ביחד נהנים מסלסולי שיער וצביעתו לגווני פאנק, ומצבירת כמויות של מייק־אפ זול.

אולי פעם, אם יזכו לחיות, יהפכו לסוחרי סמים קשים, אבל בינתיים הם סתם ילדים שיוצרים קשרי ידידות אינפנטילית, משחקים באבא ואמא, כשבעצם הם צריכים לחזור לעריסה. הוריהם לא מסוגלים לעשות למענם דבר, אבל תסמונת האידישע מאמע לעולם תחיה. אמה, האלכוהוליסטית האפאטית של טייני הזונה דואגת שתגמור לאכול את ההמבורגר שלה עד הפיסה האחרונה. אירוני. אביו של דווין, פושע מועד שבילה את רוב שנותיו בכלא, נוזף בו בנאום חינוכי למען יעשה משהו עם עצמו.

בתום הסרט גם המוות מסתנן, והוא אמיתי. דווין שהתאבד במוסד לעבריינים צעירים, לא יקום עוד מהארון שבחדר ההלוויות. ורק אביו, עם קומץ עובדים סוציאליים שהכירו את המקרה שלו במשך שנותיו הקצרות — מגיעים להעניק לו כבוד אנשי אחרון בלוויה הפאתטית, העזובה כמו חייו. לולו הלסבית נרצחה באכזריות בתום צילומי הסרט. אי אפשר שלא לבכות, למרות שזו לא חכמה גדולה לעשות זאת בכיסא המרופד של אולם הקולנוע ומהחיים המוגנים.

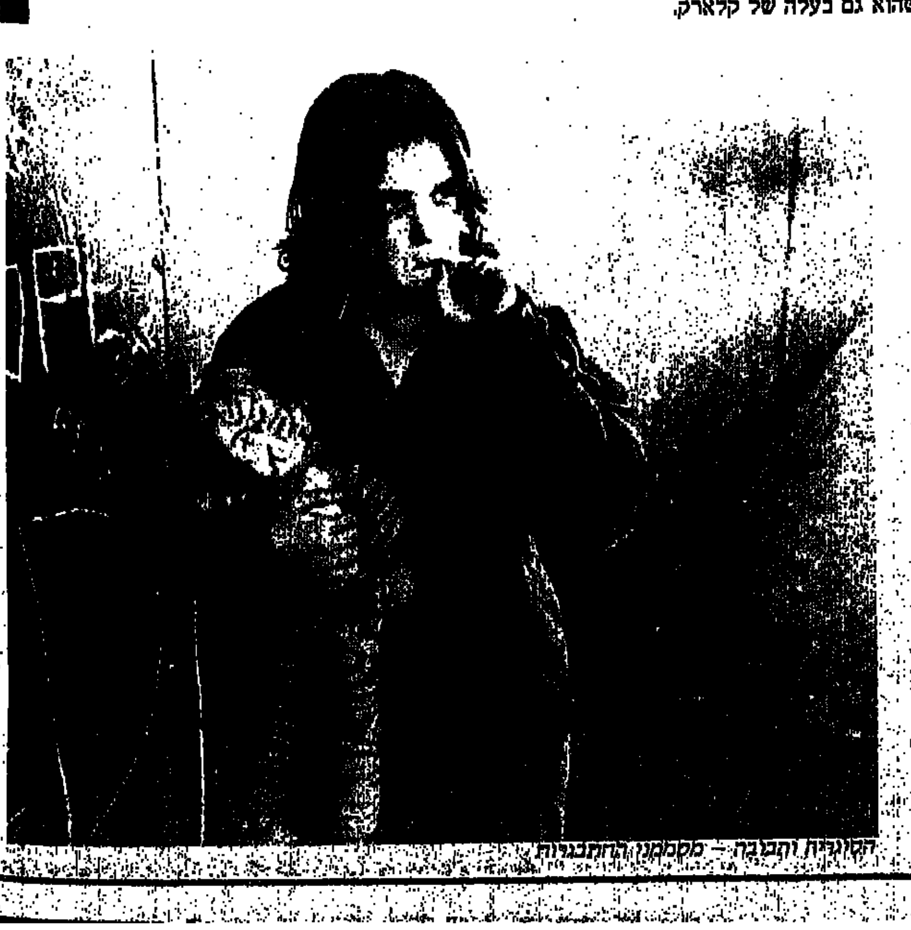

[illegible] — מקממני ההתבגרות

[illegible] זונה בת 14

היורשות

מאשה לובלסקי מנהיגת נעמ"ת — הולכת לכנסת. הקרב על כיסא המזכ"לית, כיסא שעוד לא התפנה, אוסף תאוצה. תמונת מצב

מאת עמירם כהן

כתבה ראשונה

מאשה — „היה גבר תן לה יד" — לובלסקי, מזכ"לית נעמת, מאשה בפי העם, כמו גולדה, מנהיגות מכנים בשמן הפרטי — רצה לכנסת. ייתכן מאוד, רומזים מקורבים ברחוב הירקון 110, שאפילו תיכלל בעשירייה המובילה. לובלסקי, (50), היא גם מועמדת מורכבת ביותר לקבל את אחד התיקים במשרדי הרווחה. במפלגה מדברים על עבודה ורווחה, או בריאות. לובלסקי, כמורה ומנהלת בית־ספר בעבר — היתה מעריצה את החינוך דווקא.

נעמת, מודל 1988, תחת ההנהגה הכריזמטית של לובלסקי, אינה יותר „ארגון אמהות עובדות", עם הדימוי הזה של „וויבערס" העוסקות בפעוטונים, מעונות יום ואיסוף אלטע זאכן למועדוני קשישים. בששת שנות מזכ"לותה הצליחה לובלסקי לעשות בארגון הנשים הגדול במדינה מהפכת תדמית מרשימה: לא יותר וויצ"ו הסתדרותית אלא תנועה פוליטית אדירה, פמיניסטית כמעט, עם מודעות ומעורבות העוסקת במאות תחומים, מארגון המימונה בנווה־תרצה ועד לפרסום מחקרים על האורגזמה הנשית.

נעמת, בהנהגתה של לובלסקי, היא היום עצמה פוליטית. יש אומרים מעצמה, שאיש בהנהגת העבודה לא יעז להתעלם ממנה. זו היום תנועה עם גאוות יחידה, עם דימוי תקשורתי מודרני, עם עיתונות כרומו ויחסי ציבור מתוחכמים. את לא חייבת יותר להתנצל שאת עובדת ב„מועצת הפועלות". אין לך יותר דימוי של „אחת שאין לה מקצוע".

לובלסקי, שקול הפעמונים הרך ופני היידישע מאמא העגלגלות שלה לא יטעוכם — היא אשה קשוחה, „ כוחנית אפילו", לפי הגדרת יריבותיה, המוסיפות ומציינות, שפולחן האישיות שהחדירה בתנועה — יום הולדתה ה־50 נערך בתקן של אירוע לאומי — הפך כבר לשם דבר. ואוי למי שמנסה להתרחק מחיבוק הדובה ואימהי שלה.

„האידיאולוגיה והשקפת העולם של ‚האשה העובדת' בישראל הפכו בידיה להפקת אירועים, שאין מאחוריהם דבר ממשנתה של כנה" — מקוננות הוותיקות בתנועה. אך יריבותיה הרבות המכנות אותה בלגלוג „מאמא מאשה", „מאשינקה" ו„מאשה הפקות" — לא מתעלמות מהמהפך האדיר שחל בתקופת מזכ"לותה של לובלסקי.

„מאשה", אומרת לי רכזת סניף באיזור המרכז, „היא קודם־כל מנהיגה והיא דוגמה נפלאה לאדם שבנה את התפקיד. מאשה הניחה בחוזה את נעמת על המפה. על המפה הפוליטית, על המפה הארגונית וגם על המפה הכוחנית. אנחנו, בהנהגת מאשה, כוח שאיש לא יקח אותו מאתנו. ודברים אדירים התחוללו בתקופתה: סיפור הלשכות המשפטיות, מרכזי הסיוע כנגד אלימות במשפחה, מרכזי סיוע לנשים מוכות, קידום התחוקה בנושאי מעמד האשה. מי היתה מעיזה, לפניה, לדרוש הכנסת נשים למועצות הדתיות, לוועדות השיפוט, לוועדות המכרזים? זו מנהיגותו"

עדה רבון, מזכירת נעמת תל־אביב היא כמעט היחידה המוכנה לומר בגלוי דברי ביקורת על המזכ"לית. כשמדובר בסך הכל — היא מתמיאה לה:

„נעמת פיגרה בעידן הנוכחי אחרי תנועות נשים אחרות בעולם עד שהגיעה מאשה לתנועה. מאשה תירשם בהיסטוריה של נעמת (לו) רק בגלל דבר אחד: היא הפכה את נעמת לשם דבר ולשם מדובר בכל בית ובית בישראל."

היא לא סובלת סביבה נשים חזקות

אין כאן עניין של שינוי תדמית בלבד. בששת השנים האחרונות, יותר מהוכפל מספרם של הילדים במעונות היום של נעמת מ־11,000 בשנת 1974 ל־25,000 היום ובכל שנה נוספים 1000 ילדים. בין אם יתפנה כיסאה של לובלסקי בשנה הבאה או בעוד ארבע שנים — מלחמת היורשות רוחשת מתחת לשטח, והרקה ציבוריים נשלפות.

לובלסקי, כמו מנהיגות ומנהיגים כריזמטיים אחרים של תנועות [illegible] וחברתיות, לא גידלה „יורשת". לא כבומי נאוה ארד, קודמתה בתפקיד, שהציגה את לובלסקי כסגניתה, משהחליטה על הליכה לכנסת.

מקורבות, המכירות את לובלסקי, לא הופתעו מהמציאות של „אין לה היום תחליף" שיצרה המזכ"לית, ומהעובדה שהנשים המקיפות אותה הן ריכוז של „לא מנהיגות".

„מתאים לה", אומרת רכזת סניף המקורבת ל„מסדרון נעמת" בועד הפועל המציינת כי מלבד הקושי האובייקטיבי שיש לנשים לעבוד עם נשים — („אמוציות חזקות יותר, רגישות גבוהה יותר, פגיעות יתירה ותמיד נכנסות בעיות המשפחה והילדים") — למאשה יש קושי מיוחד לסבול בקרבתה נשים חזקות עם פוטנציאל מנהיגותי".

אחת הדוגמאות היא האיסור (יותר נכון המעקב) שהטילה על חברות בתפקידים מרכזיים בנעמת להשתתף בפורומים של נשים המאורגנים על־ידי יו"ר דור ההמשך בגוש דן, עדה רבון.

גם ח"כ שולמית אלוני מר"ץ היא מטלית אדומה: קיימת בנעמת הוראה, בלתי כתובה ובלתי רשמית, שאין מזמינים את ח"כ אלוני לאירועים „ולפורומים" בנעמת. „ומי שחטאה באלוני", אומרת חברה, „יכולה לשכוח מעירורה של מאשה בהתמודדותה על תפקידים בתנועה".

סיפור מסיבת הפורים של „נעמת תל־אביב", שיסופר בהמשך, הוא דוגמה למה ייעשה למי שמאשה אינה רוצה ביוקרתה". חשוב להקדים ולומר כי נעמת ת"א (350 עובדות, קרוב ל־2500 ילדים במעונות; עשרות מרכזים קהילתיים ולשכות ייעוץ) היתה תמיד בסיס כוח עצמאי, שהמרכז התקשה לשלוט בו. מזה כשנה ממלאת את תפקיד יו"ר הסניף עדה רבון, שנבחרה במקום אורה רוזן, עקרת־בית מנווה־אביבים, שלא היתה מורגשת במיוחד. עדה זכתה בהתמודדות כנגד מועמדותה של מאשה, אחת בשם ברוריה לובוטין, שמאשה התכוונה להביאה מסניף קרית גת ולשם כך ניסתה לדחות את הבחירות בסניף ת"א.

עם כל ה„שטיקים"

רבון, כריזמטית וממולחת, צמחה בפוליטיקה, התגלתה כיריבה בעלת שיעור קומה למאשה שה„שטיקים" המקובלים בפוליטיקה אינם זרים גם לה. כמהרה התפתחה היריבות בין המזכ"לית לבין מזכירת סניף ת"א „לסיפור החם" בנעמת.

רבון, 37, רווקה, מקורבת לחברות הכנסת נאוה ארד ואורה נמיר, היא מראשי דור ההמשך בעבודה ואחד מבססי כוחה הפוליטי הוא אליהו שפייזר יו"ר מחוז ת"א. רבון התחילה כעוזרתו הפרלמנטרית של שפייזר וממשיכה עד היום ליהנות מהמטרייה של המזכיר הכל־יכול של המחוז.

מאז כניסתה של רבון לתפקידה בנעמת ת"א, עבר הסניף, לדעת כולם, ניעור וקירום רציני: בין היתר נוספו שמונה מועדוניות בשמונה שכונות, והסניף עלה על דרך העצמאות התקציבית. (שנת 1987, שנה ראשונה מזה שנים רבות הסתיימה באיזון תקציבי). כפרשת „מסיבת הפורים", לדברי פעילות בסניף ת"א, מצאה מאשה את ההזדמנות „לרדת" על עדה: בפורים, שנה שעברה, חודשים ספורים לאחר כניסתה לתפקיד, החליטה רבון לערוך כבני־התעוררה נשף גאלה גדול של נעמת ת"א, בהשתתפות תזמורת הטיילת, זמרים, תצוגת אופנה, מזנון עשיר — הפנינג ענק. ההכנסות המצופות, 40 ש"ח לכרטיס, היו מיועדות לקידום פעולות נעמת בת"א. הכל היה יכול להיות טוב ויפה אלא שרבון, ההולכת מטבעה על גדול, החלה להפיץ כרטיסים בנעמת מרכז („המסדרון") בסניפים ובוועדי עובדים.

לפלישה כזו אל לב־ליבה של ממלכתה, לזה לובלסקי לא יכלה להסכים. מזכירות הסניפים קיבלו טלפונים מודה כהן, יו"ר האגף לחינוך פוליטי ודור ההמשך, המשמשת אצל מאשה כמוציאה ומביאה בתפקידים מיוחדים, שהודיעה למזכירות ש„מאשה לא מרוצה" ויעצה למזכירות לא לשתף פעולה.

רצה אלוהים והמסיבה היתה כשלון חרוץ: היה גשם נורא וכוח ורכבים ואנשים שקעו והאולם היה קר ולא היה מקום מספיק ואנשים ממורמרים קמו ועזבו באמצע.

לובלסקי, מספרות בסניף ת"א, חגגה את המפלה עד תום. כולל טלפונים למזכירות הסניפים — „אמרתי לכן" — וטלפונים לעיתונאים, שזכו לדיווח מדוקדק על פרטי הכשלון המביש. בנעמת מצוי מכתב בחתימתם של עידו דיסנצ'יק, עורך „מעריב" וגבריאל שטרסמן, נציב קבילות הציבור בעיתון הזה, שבו הם מאשרים כי המזכ"לית עצמה פנתה לעיתונאית „מעריב", תמר אביר"ה כדי שזו תכתוב על הכשלון הנורא.

המשך בעמוד הבא

„המסדרון"

מחצית הקומה הראשונה של בניין הוועד הפועל בתל־אביב, שם ממוקם מרכז נעמת, מכונה „המסדרון". במסדרון, 30 חדרים וכ־100 עובדות, יושבות־ראש האגפים ועוזרותיהן, החזוברת, המבקר ופונקציונריות אחרות.

„המסדרון" הזה הפך למושג, לאו דווקא לחיוב, בפי רכזות נעמת בסניפים. „אתה צריך לראות את זה", מגחכת רכזת סניף בעיר דרומית, „כדי להיווכח".

„במסדרון", היא מתארת, „יש שתי דרגות: חדרים וכוכים. המובילות, יושבות־ראש האגפים והמכובדות האחרות יושבות בחדר, בערך 2.5 על 2.5 מטר, שיש בו מזגן ושולחן. ואלה שבאמת עושות קצת עבודה ואת הניירת, מצטופפות ב„כוך", חדרון של 1.5 על 1.5 מטר. לפעמים שלוש מצטופפות ב„כוך" אחד, וכל אחת עוסקת בנושא שונה. אין להן מקום לעבוד ואפילו לא לשבת. את באה לסדר משהו — אין כיסא. אף פעם אין כיסא. וכל הזמן טלפונים ופטפוטים. לא תצליחי לראות מישהי שמתרכזת במשהו, לא תראה מישהי קוראת חומר. אי־אפשר להיפגש בשקט. אין בכלל מקום להיפגש. והן כל הזמן מדברות ביניהן, או טלפונים, או הולכות לשתות.

על הקירות במסדרון תלויות תמונות יפות ופלקטים צבעוניים ועבודות טלאים וכו'. אבל זה רק קמופלאז'. הסוואה לאי העשייה. מסדרון האי־עשייה אני מכנה את המקום הזה. נכון שהן מוציאות המון סטנסילים, מתכננות שם כל מיני סדנאות. אבל זה הכל נשאר במישור של ניירת. כאשר אנחנו מהזמנות אליהן טלפון בעניינים של סדנאות, למשל, כל פעם אנחנו מתייאשות מחדש מחוסר היעילות ששורר שם.

„הן מציעות לנו דוגמא לעשות סדנאות [illegible]

היורשות

המשך מעמוד קודם

עשרה ס"מ עקבים, חיה כהן

המטרייה של שפייזר. עדה רבון

„היה גבר, תן לה יד", מאשה לובלסקי

ממלאת מקום קבועה — דרורה מאיר

רבון: „לא היה פה רצון להפוך את נעמת. אפשר לחשוב שהנשף הזה היה איזה מאבק חברתי־ציבורי שהלכתי אליו ונפלתי על הפנים. מה לעשות, היה גשם! אז מה העניין?! אני המבקרת הגדולה ביותר של מה שאנחנו עושות בת"א.

ועדרת הידיים הזו בין המזכ"לית המנוסה לבין הרכזת החדשה של סניף ת"א נסתיימה, בתיקו, לאחר שלובלסקי, לדברי מקורות עיתונאיים, קיבלה מרבון מסרים, ש„אם היא לא תרפה ממנה בפרשת הנשף רבון תהפוך אותה לפרויקט התקשורתי של השנה".

„קשקושים"!" מגיבה לובלסקי בביטול ממרומי מזכ"לותה, מקפידה לא לרדת לפסים אישיים ואפילו מפרגנת: „נעמת ת"א מתנהלת בסדר. וזה מה שחשוב לי ואני שמחה על כך. אז קורה שנכשלו בפורים. ומי שאומר ששמחתי מזה הוא פשוט טיפש. ומדוע טיפש? כי מי בציבור בכלל מבחין בין „נעמת ת"א" לבין „נעמת מרכז"? יש נעמת אחת! כשהיתה בעיה של נשף פורים הזה כל הטלפונים זרמו הנה. הנשף היה במוצאי שבת וביום ראשון באו אנשים, צעקו, קיללו את נעמת. הרי חוץ מכמה אנשים שבוחשים — יש נעמת אחת! לכן זו אוילות לחשוב שאני שמחה, כי כל כשלון זה פגיעה בכל נעמת. ובכלל אני לא ידעתי שהיה נשף, ולא ידעתי מה יהיה בנשף, ולא הייתי שותפה להחלטה. הייתי שמחה מאוד אם היו משתפים אותי מראש. אילו שיתפו אותי בשיקול דעת, הייתי יכולה להציע.

אחרי הנשף באמת ישבתי עם חברות מזכירות נעמת ת"א וקיימנו ישיבה מאוד ארוכה וראינו איך לומדים מניסיון ואיך מונעים בעתיד שגיאות."

„בנעמת ת"א", מוסיפה המזכ"לית, „היתה מסורת של שנים רבות של שוק פורים. המזכירות, הטעם אמרו שהן רוצות להתמודד עם תדמית אחרת. הן חשבו שנשף פורים יתן להן תדמית יותר צעירה, קצת יותר נחמדה כמו שנעמת היום. אלא שהשוק, כפי שהיה בשנים קודמות, היה תמיד מסגרת להתלכדות של מתנדבות ונותרו המון מתנדבות שהרגישו פתאום שכבר לא צריכים אותן והן נותרו מאוד מתוסכלות. להביא נשים להתלכד סביב מבצעי התנדבות שלנו זה דבר חשוב מאוד לנעמת. יתר על כן ב„שוק פורים", מועצת הפועלים היתה כתובת ומקור הכנסה מאוד גדול, ופתאום אנחנו משחררים את מועצת הפועלים מהמטלה. וצריך לזכור, שנעמת ת"א נמצאת כל הזמן בגרעונות כספיים, גם עכשיו. ולכן אני לא חשבתי שצריך היה לבטל את המסורת של „שוק נעמת" ולעשות נשף.

ללובלסקי טענות נוספות למזכירת נעמת ת"א. אחת מהן היא על הנהגת פולחן אישיות. מקורבות ללובלסקי סיפרו כי בסרט וידאו „יום בחיי נעמת ת"א", שהפיקה רבון (וכבדי להציגו בפני תורמים מחו"ל) יש בו הצגת פעולות הסניף, בשכונות בעיקר, „יש פולחן אישיות של עדה".

רבון עצמה שכתבה את התסריט והמשמשת בסרט גם כקריינית מגיבה: „מה העניין?! חסכתי את הכסף של הקריינית וכותב התסריט ואני לא מתביישת לומר, שיש לי קול רדיופוני לא רע ואני גם קלה בכתיבה ובתיאור ובסה"כ יצא סרט מאד יוצא דופן בין הסרטים ההסתדרותיים שמסתובבים. בשטחו יש לו התחלה, אמצע וסוף..."

שפייזר, המנסה כל העת להלך בין המנהיגות ולהישאר וכש אך בלא הצלחה יתרה, ראה את הסרט ואישר, לדברי מקורבים לגבורה, ש„אין בו פולחן אישיות של עדה". ידוע שגם נחום פסה, יו"ר האגף לחינוך ותרבות בהסתדרות, נתבקש להתערב בעניין הסרט אך סירב להכניס את ראשו הבריא בין שתי המנהיגות.

במחוז ת"א מכל מקום „הקונפליקט בין השתיים הוא היום הסיפור החם. יחד עם זאת אין מתרגשים ממנו שם יתר על המידה: תמיד שאף סניף ת"א הגדול והחזק של נעמת „לתפוס עצמאות". ותיקות בסניף זוכרות: ש„מה שמה שמאשה עושה לה (רבון) היום זה כלום לעומת מה שכבה עשתה לה (נמיר)". לדברי פעילה בסניף ת"א מקור הקונפליקט בין שתי המנהיגות כמו כל קונפליקט בין מנהיגים כאריזמטיים אינו לשם שמיים בלבד. מנהיגים כריזמטיים — אינו לשם שמיים בלבד: „זה הרבה יותר עמוק. יש לזה רקע של תחרות. ולובלסקי מתנהגת כאן כמו הרפ"יסט הקלאסי, שהכח אצלו הוא חזות הכל."

„לובלסקי" מסבירה הפעילה, „היא פוליטיקאית מפוקחת ומבחינת כושר הניתוח הפוליטי היא אולי מספר אחד במפלגת העבודה — היא לא רק רואה את עדה היום. היא רואה אותה בעתיד כמתחרה רצינית על מנהיגות הנשים במפלגת העבודה, וככל שעדה קיימת יותר, לשיטתה של לובלסקי, היא תהיה קיימת פחות".

„מאשה, שחשה בפוטנציאל של עדה למנהיגות, גם היתה נגדה לפני הבחירות. למרות שהבטיחה לה והבטיחה לשפייזר, שהיא תתמוך בה — בפועל ניסתה להביא מקריית־גת מועמדת שתחסל אותה."

„עדה", מוסיפה אותה פעילה, „היא צעירה ממאשה ב־13 שנה. היא אשה בעלת כושר ביטוי פוליטי והמון נסיון פוליטי, ויש לה נגישות לאמצעי התקשורת. ובאיזה מקום חושבת מאשה, ואין בזה הרבה רציונאליות, כמובן, שעדה גוזלת ממנה את תמיכתו של שפייזר".

אגב, לובי קטן כבר פועל למען רבון. הבולטת בלובי הזה היא מזכירת נעמת ירושלים רות לב. בבוא העת, אומרים בלובי הזה, יתמכו ברבון חברים מרכזיים בעבודה ביניהם אורה נמיר, נאוה ארד, עוזי ברעם וכנראה גם שחל יתמוך. לאחרונה זכתה רבון לתמיכתה של ארבלי, החלוקה עימה מבחינה פוליטית. פרס ככל הידוע, אם תהיה התמודדות, יתמוך בכהן.

„קשקושים ושטויות", מגיבה לובלסקי, „אני מאחלת לכל פוליטיקאי שיקבל את התמיכה שאני מקבלת, כולל השם שהוזכרת (שפייזר). אין לי טענות לשפייזר, אין לי טענות לחברים שלי. ומי שאומר ששפייזר העביר את תמיכתו ממאשה — לא יודע מה קורה. עדה מכהנת רק שנה ראשונה בתפקידה בנעמת ת"א, והחיים יוכיחו מה יקרה. אני הכנסתי את עדה רבון למרכז נעמת כאשר איש לא כלל אותה בשום מוסד, לא מפלגתי ולא הסתדרותי, אז אפשר להבין מזה, שבכל זאת נתתי לה."

לא משתמשת בפטיש

„יתכן שיש מי שקולט שמאשה היא תוקפנית ומשיגה דברים בתוקפנות. אבל זה לא נכון. אני אשה שמשיגה דברים בהסכמות ובהבנות. אני אפילו לא משתמשת בפטיש בישיבות. זה נסיון לא נכון לקלוט דימוי של אשה חזקה, ואני מודעת לתדמית שלי של אשה חזקה.

ואשה חזקה", רומזת לובלסקי רמז, „היא אולי אשה, שיש לה נשימה ארוכה, שיש לה אורך־רוח. אשה חזקה אינה מאיימת. אולי מאיים דווקא החלש? מי שאמר לך דברים כאלה, זה נקרא לא לשחק נכון את מאשה".

„עדה, כמו חיה כהן, בבוא העת, כל דבר צריך להיות בעתו. אני מייעצת לאדם שרק התחיל בעבודה שלו, להתמיד בה לפחות קדנציה ואחר־כך, בבוא העת".

המועמדות של לובלסקי — „בבוא העת" — היא חיה כהן (40) יו"ר האגף „לחינוך פוליטי ודור המשך" בנעמת. בעיני מתמודדות אחרות, חיה כהן היא גולם שמאשה גידלה, ועכשיו קם הגולם על יוצרו. כהן, בעבר מזכירת „נעמת אשדוד", היא אשה עם המון מוטיבציה לקדם את עצמה ויש ב„מסדרון" האומרות „בכל מחיר". מבחינת הנתונים שכהן מביאה, מפלגת העבודה לא היתה יכולה למצוא טובה ממנה: מוצא מרוקאי, משפחה מרובת־ילדים משכבה סוציאקונומית נמוכה, ש„עשתה את זה" במו ידיה, „במו ציפורניה" יש אומרות ב„מסדרון".

כהן, לשעבר סוכנת למוצרי קוסמטיקה, עבדה במוסדות נוער שונים ובמוסד „צופיה". יש לה ניסיון ניהול קטן ותמיד תמצא אותה בירחוני נעמת מצולמת בין שמעון למאשה, כולה עם הפנים לשמעון. „המסדרון" שופע ביקורת מרושעת על מלבושיה הפרובוקטיביים והופעתה המצועצעת. כהן, באגרסיביות של מי שגינוני הצניעות והצביעות הפולניים קצת זרים לה, מגלה לכל שומע כי מאשה כבר הכתירה אותה ליורשתה.

לובלסקי מאשרת בחצי־פה: „אני יכולה לומר, שבבוא העת, יש לחיה פוטנציאל לעמוד בראש נעמת. אבל אני אומרת בבוא העת, לא בטרם עת. אמרתי לה: חיה בבוא העת. נעמת יודעת במי מדובר והיא תבחר."

לובלסקי, הבטוחה בביטול תקנת כפל התפקידים במפלגה, מוסיפה: „בעיני זה חזון לעוד חמש שנים, לכן הייתי מציעה לצעירות לא יותר מדי לחשוף את עצמן, כי זה לא תמיד יכול לשרת אותן. אני לא שוללת את הרצונות של החברות ואני תמיד נותנת דוגמה, שאני גדלתי בכפר ואמא שלי היתה מגדלת אפרוחים. איך היו מגדלים פעם אפרוחים? היו שמים את הביצים מתחת לדוגרת והיא היתה יושבת ארבעים יום, או כמה שלוקח לדגור את הביצים. אבל לאמא שלי אף פעם לא היתה סבלנות, והיתה מנקבת בביצים נקבים כדי שהאפרוח יצא...

„אבי היה אומר לה: שתהיה לך סבלנות... כל אפרוח בזמנו... כך גם אני אומרת לחברות הצעירות: לא למהר לעשות נקבים ללא צורך...

היית שמה את כל הביצים בסל והרגיש של נעמת בידיה של כהן?

לובלסקי, לעולם לא משתחררת מהדירקטיות האופיינית למורה לשעבר: „אתה יודע מה זה שש שנים בבשלותו של אדם, בגיבושו של אדם? אילו הכרת את חיה לפני שש שנים... היית רואה איזה כברת דרך עברה והיא מאוד רוצה ללמוד ומאוד חשוב לה והיא מתפתחת. יש בה יסוד של מנהיגות."

את רואה אותה ברמיזתך פותחת קונגרס בינלאומי?

לובלסקי: „אנשים עובדים על עצמם ומשתנים. אבל מי אומר שזו תהיה חיה? יש לה פוטנציאל, אבל היא לא היחידה. בזמנו היה מקובל, שמי שעומדת בראש המעונות היא אחר־כך המזכ"ל. התיק של המעונות היה התיק הכי מבוקש של נעמת גם בגלל העניין הזה. ישנה גם רינה גור, שהיתה בריכ"ז והבאתי אותה לנעמת בשביל התיק הזה, היא מכירה את הנושא. גם לה יש פוטנציאל, ויש עוד מועמדות בנעמת שלא מדברות על זה. וכדאי להבין, שלא רק מי שמדברת על מועמדותה היא מועמדת".

לפעילה המקורבת למזכ"לית יש סיפור מאלף, איך כהן התפרצה על לובלסקי בנושא רינה גור בצורה בוטה ואגרסיבית. כי בהיגיון שלה פירושו של הצעד הזה שהיא מורחקת מהירושה. לקח זמן ללובלסקי להרגיע את כהן ולהסביר לה, שהפוליטיקה אינה הולכת בקווים כל כך ישרים ולא רק מהמעונות אפשר להגיע למזכ"לות.

מועמדת של מאשה

עם חיה כהן, יו"ר האגף לחינוך תנועתי ודור המשך.

מדברים עלייך כמועמדת של מאשה. שהיא מגדלת אותך כיורשת.

כהן: אני בהחלט רואה עצמי עומדת בראש המוסד. נכון, שהועדתי את עצמי ופועלת להיות בעתיד המזכ"לית. ניהלתי את סניף נעמת באשדוד, ניהלתי אגף נעול ב„צופיה", ניהלתי כיתות קלט לנערים באשדוד. יש לי יכולת ניהולית, יש לי אמונה בדרך.

אם מאשה תיכנס לכנסת, אני בונה את עצמי לרשת אותה בבוא הזמן. אם מאשה תתמנה לשרה באמצע הקדנציה – אני אתמודד באמצע הקדנציה. יש לי תמיכה של מאשה בעניין הזה. ויש דיעה כללית רווחת, שאני ראויה ומגודלת לעניין הזה. מראש גידלו אותי לעניין הזה. מכל הבחורות בפרוזדור – אני הכי מתאימה. אבל זה לא אומר שלא תהיינה מועמדות אחרות.

מי?

לדעתי דרורה מאיר, ממחלקת הארגון, היא מועמדת טובה, אבל היא מבוגרת מדי להיכנס למירוץ. חביבה אבי־גיא אינה מועמדת. מבחינה אישית אין לה את הנתונים של מנהיגה וגם מפני שהלכה לכיוון של מעורבות ופעילות בעיריית תל־אביב וזה המסלול שלה. יש לה ידע בתחומים שבהם היא עוסקת, היא תרוצה, היא בן־אדם, אני מעריכה אותה מאוד – אבל לא יכולה להיות מזכ"לית.

עדה רבון מועמדת?

תרשה לי לא לדבר עליה. תרשה לי לא להזכיר כאן את השם הזה.

מאיפה לך הביטחון הזה, שמאשה תתמוך בך?

מאשה אמרה לי בבירור, שהיא מועידה אותי ליורשת. היא אמרה לי את זה לא פעם ולא פעמיים בשיחות בינינו.

אם את המועמדת של מאשה, היה יכול להיות מועיל ומונע מאבקים מיותרים, אילו מינתה אותך לסגנית. הנושא הזה עלה בשיחות שביניכן?

הנושא הזה לא עלה בינינו. אילו זה נעשה לפני ארבע שנים זה היה נראה טבעי והיה יכול להיות סמלי, אבל זה לא נעשה. היום, ברגע שהמאבק מתקרב, כל אקט קטן כזה יעורר סערה בטרם זמנה, ולכן אני לא דוחפת לכיוון.

כשמאשה נוסעת לחו"ל היא ממנה את דרורה כמ"מ ולא אותך.

תמיד ממנים את המבוגרות בפרוזדור כשהמזכ"לית נוסעת. זה לא מצביע על כלום. דרורה אמרה לי שהיא תתמודד. דרורה אמרה לי זאת בגלוי. אנחנו חברות טובות ומשתפות פעולה ועובדות יפה יחד. בבוא העת נתמודד.

הקמת לך לובי?

זה לא יהיה מכובד לתת שמות. אני מקווה שיש הרבה תומכות. ומזכ"לית נבחרת גם על־ידי הלשכה, שזה כולל גם גברים אל נשכח את זה. בקרב החברות הצעירות אין לי בעיה ובכלל אני רוצה לתת לנשים את הקרדיט. שגם אם הן תתנגדנה, זה לא יהיה מתוך קנאה.

ויש עוד נקודה: מכל הבחורות במסדרון אני הכי מעורה מבחינה מפלגתית, ולדעתי יש לי את הגיבוי המפלגתי הרחב ביותר. הבעיה שלי, שיש חברות שמפחדות מהגיל שלי ומזה שאני מסוגלת להביא למהפכות ואנשים לא אוהבים מהפכות. בטוח שאיתי הסיכוי שנלך לדברים יוצאי דופן וחדשים – הוא יותר גדול מאשר עם בחורות אחרות בפרוזדור.

מה קידם אותך כל־כך מהר ממזכירת סניף באשדוד למועמדת של מאשה?

מאשה. והמפלגה לקחו אותי. ומה שעמד לזכותי הוא המעורבות הפוליטית העמוקה שלי. אני כל הזמן מטפטפת לחברות, שבלי מעורבות פוליטית אי־אפשר לעשות שום דבר.

אני גם חברה בחוגים שונים: המעגל הראשון הוא חוג החברות שהיו"ר שלהן היא רינה דותן, אחר־כך חוג הכפר־הירוק של גילאי דור ההמשך שם אני בחבורה המובילה ביחד עם זווילי ורמון. אני חברה גם בחוג לשילוב של מיכה חריש, המשלב את כל הגילים. חוץ מזה יצרתי מערכת קשרים אישיים מאוד רחבים. בנעמת אשדוד זכיתי בבחירות ב־80 אחוז מקולות החברות. למרות שתושבי אשדוד הם ברובם ליכוד, נתתי להם את ההרגשה שבאתי לשרת את העיר ולא את עצמי.

את, אני מבין, מהאנשים של פרס?

אפשר להגיד שאני מהאנשים של פרס ושל מאשה.

קורה שיש לך חילוקי דיעות עם מאשה?

בהחלט. אנחנו מאוד שונות ומאוד דומות, כך טוען כל מי שמכיר את שתינו.

אומרים שיש לנו הרבה קווי אופי דומים. גם מאשה חושבת כך. אנחנו חושבות מאוד דומה, אנחנו מגיבות מאוד דומה, שתינו מאוד החלטיות, יכולות לקבל החלטה מהירה. שתינו יודעות את כללי המשחק הפוליטיים ומבינות אותם עין בעין. למאשה יש קצת יותר ניסיון חיים משלי וזה בא לביטוי בחיי היום־יום. אנחנו שונות בכך, שאני מגיבה יותר ספונטנית ממאשה ולפעמים זה קצת מסוכן.

את משתדלת לחשוב מה שמאשה חושבת?

אני לא יודעת אם אני משתדלת לחשוב מה שמאשה חושבת, אבל איכפת לי מה מאשה חושבת. לגבי שמעון אומרים שאני קצת משוחדת ואין לי דיעה אובייקטיבית לגביו. אבל בעניין הזה של שוויון האשה -- יש לי הדעות שלי. ואני לא בטוחה שפרס יסכים להכל. אנחנו צריכים להבין, שאם מדובר על אשה בשלטון זה כאילו אמרנו לגבר לזוז הצידה. אם אישה תיבחר לשר – ברור שגבר אחד לא ייבחר. ולכן אנחנו לא צריכות לחכות שיתנו לנו, ושיזמינו אותנו, אלא לקחת בכוח. אני לא מצפה שאיזה גבר יתן או יסכים מרצונו. אני מצפה שמתוך כדאיות, שיתוף ושוויון כוחות, כדאי יהיה לו לתמוך בי. לא כי הוא חושב שאני טובה. אני לא מאמינה בזה. אני לא רוצה לקבל לגיטימציה מאף גבר שאני טובה וראויה ומתאימה. זה מרגיז אותי, שאני שומעת לפעמים מנשים ש„יש נשים מתאימות" למה לא אומרים „יש גבר מתאים"?

זה המסר שתביא חיה כהן לנעמ"ת?

אם המסר הוא „פועלי כל העולם התאחדו!" אני אומרת: „נשי העולם התאחדו!" בעיקר נשי ישראל. בלי האחדות שלנו והפרגון שלנו אחת לשנייה אין לנו הזכות לדבר בשם הנשים. שוויון האשה הוא המשימה של כולנו.

מתלחשים במסדרון על ההופעה שלך. החברות טוענות שהיא פרובוקטיבית.

הן כבר התרגלו, כל אלה מהעלייה השנייה. בהתחלה קצת נשאלתי וקצת שאלו איך אפשר, אבל היום־הן התרגלו. אני כבר לא יחידה בפרוזדור בעניין הזה של הופעה. מאשה עצמה מאוד בטוחה בעצמה והיא לבושה יפה ובאופנה. לי יש הופעה כללית קצת יותר מוחצנת ואני לא מתביישת לומר שעברתי כבר את גיל הארבעים...

יש טענות לחברות על גובה העקבים שלך...

עשרה ס"מ, למי שמתעניינת. בסך־הכל איכפת לי מהחברות, אבל אני לא אכנע לכך, שבגלל דיעה של חברות אני אעשה כך או אחרת. הפרדוקס הוא, שדווקא בתנועת נשים הדוגלת בשחרור האשה באים בטענות לאשה, למנהיגה, המתלבשת כפי שהיא אוהבת. מה זה פוגע בחברות האחרות? אני לא מבינה.

כמזכ"לית תצטרכי להופיע בקונגרסים בכנסת. את לא תתחשבי בדיעות של החברות?

כן, ככה אופיע. גם בכנסת. גם היום אני יושבת בכנסת בישיבות חשובות. אני חושבת שהיום, לא להיראות כמוני זה היוצא דופן.

במה את רואה את עיקר הישגייך בתפקידך הנוכחי?

כיו"ר אגף לחינוך תנועתי ודור המשך חשבתי, שדווקא עם צוותות נעמ"ת ועובדות המעונות (4000 עובדות) צריך להתחיל את החינוך התנועתי. אוכלוסיה שנייה שפניתי אליה הן מתנדבות נעמ"ת. אוכלוסיית יעד שלישית הם הורי הילדים במעונות. לאוכלוסיות אלה ואחרות הקמנו וביססנו חוגים קבועים, כגון „דמוקרטיה במשפחה"; „חינוך מיני"; „משפחות חד־הוריות". הוצאנו ערכות חינוך הנמכרות בסניפים. הקמנו סמינרים למנהיגות פוליטיות -- אגב, סמינר יחיד בעולם מסוגו.

ביה"ס למנהיגות פוליטית הוא הפרויקט שלי, והבייבי שלי. בייבי אחר שלי הוא הפרויקט היהודי־ערבי. ביחד עם גופים אחרים בהסתדרות הלכנו על שלושה סוגי ניסויים: סמינר למורות יהודיות־ערביות; אחיות יהודיות־ערביות; עקרות בית יהודיות־ערביות. בפרויקט הזה משתתפים 16 יישובים ערביים. אני בעלת הרעיון, אך בניתי אותו עם גורמים אחרים. לכל סניף אני באה ומעלה את הרעיונות שלי ומציעה למשתתפים להעלות רעיונות משלהם. כל רעיון הוא כלי על־מנת לתת לאשה כלים להתמודד עם החברה להגיע לשוויון ערך האדם. כי מיעוט הוא לאו־דווקא מי שמספרית הוא מיעוט, אלא מי שמתנהג כמיעוט, וכאן הבעיה של האשה בישראל.

מאשה טיפחה אותך, הפכת לגוטאור בנעמ"ת. יש קנאת נשים?

כשעולים בסולם, בפירמידה, החשיפה גדלה, מתחילת הדרך הרגשתי בזה. כי באמת קפיצות הדרך שלי היו מהירות וזה עורר כעסים אצל נשים שחיכו שנים לתפקידים. ואני בהחלט צעירה ואני לא ממושמעת מבחינת הלבוש...

הלובי של לובלסקי

בקרוב מאוד תצטרך מפלגת העבודה להחליט האם להמשיך באיסור כפל התפקידים במפלגה או לבטלו. קרוב לוודאי שהאיסור יבוטל. על־פי ההחלטה הקיימת אינך יכול (מלבד מזכ"ל ההסתדרות) לשמש בכפל תפקידים. במפלגת העבודה אינך יכול היום לשמש כראש עיר ולהיות ח"כ או שר באותה העת.

פעילים מרכזיים במפלגה כמו עמיר פרץ ושלמה בוחבוט, ראשי המועצות שדרות ושלומי ולובלסקי מנעמת, תובעים לבטל איסור זה בכדי לאפשר להם לרוץ לכנסת בלי לנטוש את מקור כוחם. באם יבוטל האיסור וצפוי שיבוטל בתמיכתם של ברעם, אדרי, שפייזר בר־לב ופרס עצמו (אדרי מרכז את „לובי הגברים" למען לובלסקי) — תמשיך לובלסקי לכהן עוד ארבע שנים כמזכ"לית נעמת. אם לא יבוטל האיסור, תודיע לובלסקי שתמשיך בתפקידה בנעמת, ואז יציע לה פרס, כפי שהכריז לדברי מקורביו, לכהן כשרה בממשלתו. בלא שתכהן בכנסת. ככל הידוע לא תקבל לובלסקי את ההצעה בתנאים אלה ותעדיף להישאר ארבע שנים נוספות בנעמת.

ירושלים של ליטורגיקה

מלכה סברדלוב, ישראלית, מנצחת אנסמבל באך החדש מפרנקפורט.

באך, מוצרט, היידן, מנדלסון, בטהובן ועוד יצירות רבות הן חלק ממסורת הקונצרטים שייערכו בכנסיית דורמיציון ובאולמות שונים בעיר. חגיגה קולית של מקהלות עם סיכוי של שלג בין חנוכה לחג המולד

מאת יוסי שיפמן

תשע שנים חלפו מאז החלה הליטורגיקה. יוזמה חלוצית של גארי ברתיני לרענן את שדה הבור במוסיקה הקולית הדתית, שדה שגדל מאז נבילתו ללא עת של פסטיבל אבו־גוש.

הזמן שנבחר גם הוא לא היה מקרי: בין חנוכה לחג־המולד (Weihnuka) כלשונם של היהודים יוצאי גרמניה. ירושלים מלאה עולי־רגל ותיירים. בתוך כתקנו, אפילו מובטח שלג ליוצאים מאולמות הקונצרטים. ירושלים של ליטורגיקה, של שלג ושל אור. התגלתה כנוסחת הצלחה הצלחה שנמשכה עד לחורף שעבר.

השנה נראה היה קיום הליטורגיקה כמוטל בספק. לאחר פרישתם של גארי ברתיני ויהודה פיקלר מן התזמורת הירושלמית, היססה זו האחרונה מלהמשיך ולקיים את האירוע. את ההחלטה לקיים אותו למרות הכל קיבל ישי עמרמי, מנהל תיאטרון ירושלים. 'מסורת שהצליחה אין מפסיקים' קבע באופן חד־משמעי. מקהלות שונות היו אמורות להגיע ארצה ממילא. נשאר החיבור, תיאום התאריכים ושיתוף הפעולה עם כנסיית ה'דורמיציון' והתוצאה, שמונה קונצרטים: ארבעה ב'דורמיציון' שניים ב'קראון' ושניים באולם התיאטרון, וזהי נוסחת 'חגיגת המוסיקה הקולית בירושלים' השתא.

הצבעים המוסיקליים של החגיגה הקולית השנה הם בעיקר גרמניים. זו נוסחה שעדיין לא השתנתה והסיבה היא בעיקר כלכלית. הגרמנים משלמים את נסיעת הזומרים שלהם. ההימור נשאר שלנו: לבוא, להקשיב, ולהחליט אם נבוא שוב. על הנייר לא נראה שתה־ינה הריקות: מקהלות ונגנים מפרנקפורט, דיסלדורף ולימבורג. רוב רובה של המוסיקה שתושמע הוא מן המסורת הגרמנית באך, מוצרט, היידן, מנדלסון, בטהובן ואורף ביצירות גדולות. גם ברסיטלים ובערבי השירה תופסים המלחינים הגרמניים את המקום העיקרי. מבחר שללא ספק ימשוך קהל רב לאולמות בבירה. לדעתי, כאן טמונה גם מגרעתה היחידה של החגיגה השנה. אין ייצוג לליטורגיקה יהודית, מוסלמית, או אפילו בודהיסטית. אלא שבהתחשב באפשרות של ביטול האירוע בכלל, עדיף לקיימו לו גם במתכונת מצומצמת.

בין קירות הכנסייה

ה'ליטורגיקה', בשנותיה הראשונות, נעה בין אולם התיאטרון לבנייני האומה. שיתוף הפעולה עם כנסיית 'דורמיציון' בא בשלב מאוחר יותר, לפני ארבע שנים. תחילתו של המעשה בטעות. הטעות היתה ארגונית. פסטיבל ישראל שבירושלים שיבץ קונצרט למקום ולמועד בלתי אפשריים. כפתרון דחוק פנה ישי עמרמי לכנסיית ה'דורמיציון' בתקווה להשתמש באולם הכנסייה. התשובה היתה חיובית. זה היה 'קליק' הראשון. מאז הלכו והעמיקו הקשרים בין התיאטרון לבין ה'דורמיציון'. ישי עמרמי והאב עמנואל מן הכנסייה, הבינו את מהות הקשר ואת הרווח הטמון בשיתוף הפעולה בין שני המוסדות. ומאז שיתוף הפעולה הולך ונמשך.

לאחרונה, ביזמתה של כנסיית הדורמיציון שולחת החגיגה הקולית זרועות גם לעבר הצפון. בכנסייה בטבחה יתקיימו שניים מתוך האירועים הירושלמיים. לקונצרטים אלה כבר נמכרו כל הכרטיסים. שיתוף הפעולה שמצטייר כאן, על הנייר, כרעיון פשוט ומבורך, לא התקבל כפשוטו על־ידי חוגי המוסיקאים ומבקרי המוסיקה. חלקם ראו צורך להגיב על הצליל הכנסייתי הגרוע, לדעתם, אחרים ראו בארגון הקונצרטים ב'דורמציון' אירוע עצמאי שראוי לחקותו בפסטיבל ישראל ובליטורגיקה.

'מי שחשב כך פספסו פעמיים', טוען בלהט גידי בוס, היועץ המוסיקלי של ה'דורמציון'. 'קצפם של המבקרים יצא על איכויות האקוסטיקה ב'דורמציון'. הטענות נובעות מתוך חוסר הניסיון של הקשבה לקונצרטים בכנסייה. אותם אנשים שבאירופה ייצאו מן הכנסייה ויספרו על החוויה המיוחדת שבהאזנה לקונצרט שם, יבואו כאן בטענות. כאן בארץ רגילים למוסיקה כמו שהיא נשמעת בתיאטרון ירושלים, בהיכל התרבות או במוזיאון של תל־אביב, או למוסיקה הנשמעת דרך האמצעים האלקטרוניים כמו הרדיו הביתי, המקלט במכונית או ה„ווקמן”. צבע האקוסטיקה הוא לגמרי שונה. מי שגדל על הליכה לכנסייה, או אפילו על הקשבה לקונצרטים בכנסייה מכיר את האיכויות וגם אוהב אותן. מוסיקה נוצרית ליטורגית ואפילו מוסיקה ליטורגית שאינה כנסייתית, מקומם יכירם בהחלט בתוך הכנסייה.' מסכם בוס את תחושותיו.

לי, אישית שמורה חוויה נדירה מן הסוג הזה. בכנסייה במערב־אנגליה האזנתי למיסה הגלגוליתית של המלחין הצ'כי יאנאצ'ק. התחושה המיידית היא של עוצמות צליל וצבעים חדשים, הרחוקים מרחק רב מצלילו של אולם הקונצרטים. אין במה שרק ממנה מניעים הצלילים. הצלילים אופפים אותך מכל עבר. ההחזרה של צלילי התזמורת והמקהלה מגיעה מן הקירות, התקרה והעמודים. המטרה העיקרית של המוסיקה היתה תגבור תחושת האמונה של צאן מרעיתם של כהני הקודש. מוסיקה שמיימית מגיעה מלמעלה. אבל המאזין שאינו נוצרי, זה שהמיסטיות הנוצרית אינה מדברת אליו, זוכה בחוויה מוסיקלית צרופה, נטולת תחושות דתיות באיכויות צליליות מרתקות.

„זוהי עטיפה אקוסטית שונה”, ממשיך ומסביר גידי בוס, „יש יותר הד, יותר החזרות צליל, לבאך היה אימאז' אקוסטי מסוים שיכול להתגשם רק בין קירות הכנסייה. לדעתי, הקונטרפונקט והרבקוליות ביצירות של באך נבנו, בין היתר, מן האפקט שנוצר עם השמעתן בכנסייה.”

במשך ארבע שנות שיתוף הפעולה בין תיאטרון ירושלים לבין ה'דורמיציון', נשפך דיו רב על המודל שיצרה הכנסייה בתכניותיה המוסיקליות ועל הצורך של גופים אחרים בבירה לחקות אותו. כנגד גישות אלה יוצא גידי בוס בכל תוקף: „היחיד שרואה נכון את מערכות שיתוף הפעולה בין כל הגופים הוא ישי עמרמי. לדידו ברור שכל הקונצרטים בדורמיציון, הם חלק בלתי נפרד מן הפסטיבלים הירושלמיים ופשוט מעניקים להם מימד נוסף”.

השנה העמיק שיתוף הפעולה. אם עד היום היה התיאטרון ממקם חלק מן הקונצרטים שהוא יזם ב'דורמיציון' הרי השנה תושר השנה „אורטוריית חג המולד” של באך שיוזמה ה'דורמיציון' בתיאטרון ירושלים.

הקונצרטים בכנסייה מוקלטים כולם, „איך שומרים על צבעי האקוסטיקה כזמן הקלטה?” אני שואל את בוס. „על ידי עבודת מיקס נכונה,” הוא מסביר, „כשהמיקרופונים מוצבים בו־זמנית קרוב למקור הצליל ורחוק ממנו, נשמרים המבטא וההיגוי המוסיקליים לצד אותו צליל מיוחד של החלל הכנסייתי.”

„מה על ביצוע יצירות לא־נוצריות בכנסייה?” „אני מחכה לזה. היה ניסיון עם ה'הלל' של שידלובסקי. אני לא ממליץ על מוסיקה קאמרית, אבל מוסיקה מקהלתית לא־נוצרית, בהחלט.”

הגופים הם: המוסיקליים המרכזיים המשתתפים באירועי ירושלים בשבוע הקרוב מקהלת הקונצרטים של דיסלדורף. נוסדה ב־1818, ועם מנצחיה נמנו מנדלסון ושומן. למקהלה יש מחויבות לשני המלחינים האלה. הזומרים מדיסלדורף שרו בביצועי בכורה יצירות חשובות, ביניהן האורטוריה 'חלומו של גרונטיוס' מאת אלגר, הסימפוניה השמינית של מאהלר ו'שירי גורה' של שנברג. מאז 1950 עוצבה דמותה החדשה של המקהלה. הרפרטואר שלה כולל יצירות מן הפסיונים של באך ועד סטרווינסקי ושנברג. החל מ־1964 מנצח עליה הרטמוט שמידט. היא מקליטה הרבה, וכמנצחים אורחים ניתן למנות רבים מן השמות הבולטים בעולם, כמו דוראט, שאהיי, מאזל, גארדינר, סאוואליש ועוד. בארץ הם ישירו את מוצרט, מנדלסון ואורף בניצוחם של דוד שלון וסרג'ן קומיסיונה עם התזמורת הסמפונית ירושלים.

● מקהלת הקתדרלה של לימבורג — נוסדה בשנת 1827 ומשמשת כמקהלה לכל צרכיה הפולחניים של הכנסייה. הרפרטואר של המקהלה כולל יצירות מן המזמורים הגרגוריאניים, דרך המוסיקה הפוליפונית של פלסטרינה ולאסו, הבארוק הגרמני של שיץ ובאך, משם לקלסיקה, לרומנטיקה ועד היום. משנת 1966 מנצח על המקהלה הנס ברנהרד שצבר ניסיון קודם כתלמיד בגרמניה ובאיטליה וכמנצח על מקהלת ילדים בגרמניה.

בירושלים ובטבחה ישירו את באך ואת בטהובן. ינצח האנס ברנארד.

● אנסמבל באך החדש מפרנקפורט, צעיר הגופים המשתתפים, מגיע פעם שנייה לירושלים. הם ישירו באך והיידן בירושלים ואחר כך יגיעו גם לחיפה, לתל־אביב ולקיבוצים. מנצחת הישראלית מלכה סברדלוב.

לצד הקונצרטים ה'גדולים' וערבי המקהלות יתקיימו גם רסיטל אחר בו תשיר מירה זכאי עם הצ'מבלנית קארול צ'ראסי, בתכנית של מוסיקה בין 1534 ל־1750, מוויליאם בירד עד באך.

שירי חשק בכנס חזונים

כל המוסיקות שתושמענה בירושלים מסתות להגיע כל ערב לאולמות, שבוודאי יהיו דחוסים. לטעמי הערב המסקרן ביותר יהיה ערב השמעת ה'כרמינה בורנה' של קרל אורף. עצם הכללתה של 'כרמינה' בפסטיבל ליטורגי יש בה יותר ממעט חוש הומור. לצורך השוואה ניתן יהיה לחשוב על 'מחברות החשק' או מחזורי שירי עגבים בכינוסי תפילות וחזנים יהודיים.

שם המשנה של היצירה הוא 'שירים חילוניים לסולנים ומקהלה, בליווי כלים ובתוספת תפאורה'. הוראות הביצוע הן שהנגנים והזומרים ימלאו את ה'בור' שמתחת לבמה, ועל הבמה יהיו רקדנים או פנטומימאים. לביצוע זה לא נזכה כאן ונסתפק בנוסחה הקונצרטנטית. את הצבעים העזים של שירי היין והנשים, המהווים את הטקסט של היצירה, נצטרך לדמיין לעצמנו. קרל אורף גילה את ה'כרמינה בורנה' לפני כשישים שנה. היצירה בוצעה לראשונה עשר שנים אחר־כך.

סגנונו של אורף הוא פשוט. אורף, שגדל על המסורת ההונגרית העשירה ועל החדשנויות המוסיקליות של שנברג וממשיכיו, הסתייג משני הקצוות והשתמש ביסודות קצביים ומלודיים פשוטים, אבל מאוד אפקטיביים. שיאי היצירה נוצרים מחזרות על קו לחן פשוט שעצמתו מתגברת, ועל־ידי הימנעות מתהליכים קונטרפונקטיים. בכלל יצירתו של אורף מהווה הקצב את המרכיב החשוב ביותר ביצירה. אחריו בא הלחן. הלחן הוא טפל למקצב שהוא, כאמור, העיקר. ההרמוניה מצטמצמת למגמרים פרימיטיביים ביותר. החלקים המושרים ביצירה כמעט כולם באוניסונו, כל הזומרים שרים קול אחד, ללא קול שני שלישי וכו'. מדי פעם ישנם אקורדים, אך גם הם פשוטים ביותר. השפעתו של ברטוק, שינק אף הוא מן החומר המוסיקלי העממי, ניכרת היטב ביצירה. אורף מעניק מקום רחב לכלי הנקישה. מעמדם ביצירה הוא לפחות שווה לזה של כלי הקשת וכלי הנשיפה.

על הבמה ב'כרמינה' כוללת סוללת כלי הנקישה שלוש פעמונות, קסילופון, קסטנייטות, תיבות עץ, מצלתיים קטנים וגדולים, טמטם, פעמונים, צ'לסטה, שני פסנתרנים, שישה טימפני, טמבורים, שני תופי צד ותוף גדול. אלה נותנים ליצירה את העושר הצלילי שאינו קיים בשירת המקהלה. למרות הטקסטים הפגניים של השירים חשים בהם בהשפעת מזמורי הכנסייה. לדעת אורף, בתוך אותם גבולות סגנוניים שהוא הציב לעצמו, הוא רשאי לעשות ככל העולה על רוחו ובלבד ששמחת החיים תבוא לידי ביטוי. התוצאה היא אסופת שירים המזכירים את המזמורים הדתיים, שירה חילונית דמוית שירי עם, ואפילו אופרטות או אריות אופראיות של פוצ'יני או של סן־סנס. מכאן הבנה נשארת לקהל ולמבקר המוסיקה.

מאחורי הצלילים

מלכה סברדלוב, מנצחת מקהלות, לוקחת חלק בליטורגיקה ביום ב' ה־4 בינואר, עם גוף שהיא הקימה — אנסמבל באך החדש מפרנקפורט. בתכנית באך והיידן. זוהי חשיפה מקצועית חשובה למנצחת הצעירה.

מלכה סברדלוב עלתה ארצה מארגנטינה לפני עשרים שנה. כשביה של שירת המקהלה נפלה כשהיתה תלמידתו של אבנר איתי באקדמיה התל־אביבית. תוך שירת הרקויאם של מוצרט חל המפנה בחייה של הסטודנטית הצעירה, והיא הקימה מקהלה בעיר מגוריה חדרה. אחרי כן בא הניוס. במהלך שירותה הצבאי הזדמן לה לשמוע את מקהלת ה'גכינגר קנטוריי' המהוללת משטוטגארט. מכאן החלה הסקרנות המקצועית.

„בררתי איפה מלמד הלמוט רילינג ולאחר השירות הצבאי הגעתי לפרנקפורט”, היא מספרת. שלוש שנות לימודים לקראת תעודת אמן בניצוח מקהלות, הסתיימו בהצטיינות.

שם, בגרמניה, התקיימו סדנאות קיץ בעיר הקטנה גלהאוזן. למנצחים הצעירים ניתנה הזדמנות לעבוד על רפרטואר מקהלתי בהדרכתו של רילינג. הג'ינג'ית מישראל ניצחה על בראהמס ועל היידן. אחרי ההופעות שלה נגשו אליה כמה מוסיקאים והבטיחו לה שאם תקים אנסמבל הם יצטרפו. זו היתה ההתחלה של אנסמבל באך החדש. כיום יש למעלה מחמישים זמרים ונגנים באנסמבל וסברדלוב הצעירה היא המנצחת. הם נפגשים לקראת הופעות שלוש פעמים בשנה. היא עצמה חזרה ארצה לפני שנה והחלה לפלס לעצמה דרך עצמאית. היום היא אסיסטנטית של אבנר איתי במקהלת האופרה; מנצחת על מקהלת טבעון; מנצחת על מקהלת תלמה־ילין.

„הכיף בעבודה עם ילדים הוא לגלות יחד אתם את היצירות הנפלאות בפעם הראשונה. לי עצמי הזיכרון היקר ביותר הוא עדיין שירת הרקוויאם של מוצרט, עם אבנר איתי בתל־אביב. למרות ששרתי אותו עם רילינג פעמים רבות מאז.”

עיניה נשואות גם לעבודה עם תזמורת. היא סיימה שנת לימודים עם אוסטרייכר, מחליפו של סוורובסקי האגדי, בווינה. הוזמנה לשנה הבאה לנצח על תזמורת הנשים הראשונה של אוסטריה. באוסטריה זה נחשב לאירוע חברתי חשוב, כי שם עדיין אין מאפשרים למוסיקאיות לנגן בתזמורות המהוללות בווינה.

גידי בוס. שמו של גידי בוס מוכר לחובבי המוסיקה בעיקר מעבודתו כמתאם צליל באולפן אימקא בירושלים. גידי, איש 'קול ישראל', החל בקריירה מקבילה כשהגיע יום אחד להקליט יצירות לעוגב בכנסיית ה'דורמיציון' בירושלים. במהלך הפגישות בינו לבין האב עמנואל נוצרו דפוסי עבודה שבסופן היה בוס ליועץ המוסיקלי של הכנסייה. הוא רואה את עצמו כחלק מן הצוות עמרמי־האב עמנואל, המעמיד באופן קבוע את ה'דורמיציון' כנקודת קבע בחיים המוסיקליים של הבירה.

הוא מביא לירושלים אנסמבלים גרמניים מעולים בסיועה של המועצה המוסיקלית של גרמניה. אבל האתגרים הם אותן המקהלות מן הארצות האקזוטיות. כך היתה המקהלה מצפון־מערב ארגנטינה לפני שנתיים, מבצע ה'יוהנס פסיון' בכנסייה, שהיה כרוך קודם כל בשכנועו של האב עמנואל שאין בביצוע היצירה משום פגיעה בשכנים היהודיים. כעת, כשבואה של מקהלת לימבורג כבר הובטח, משקיע גידי את מיטב מאמציו בהבאתה ארצה של מקהלה מן הגוש המזרחי, בארץ שהקשרים עמה אינם אפילו בתהליך של שיפור. יש עוד חלומות כמו הפקת ה'לוקס פסיון' של פנדרצקי ומוסיקה של בריטן. עם המרץ הבלתי־נדלה שלו זה יקרה, תוך זמן קצר.

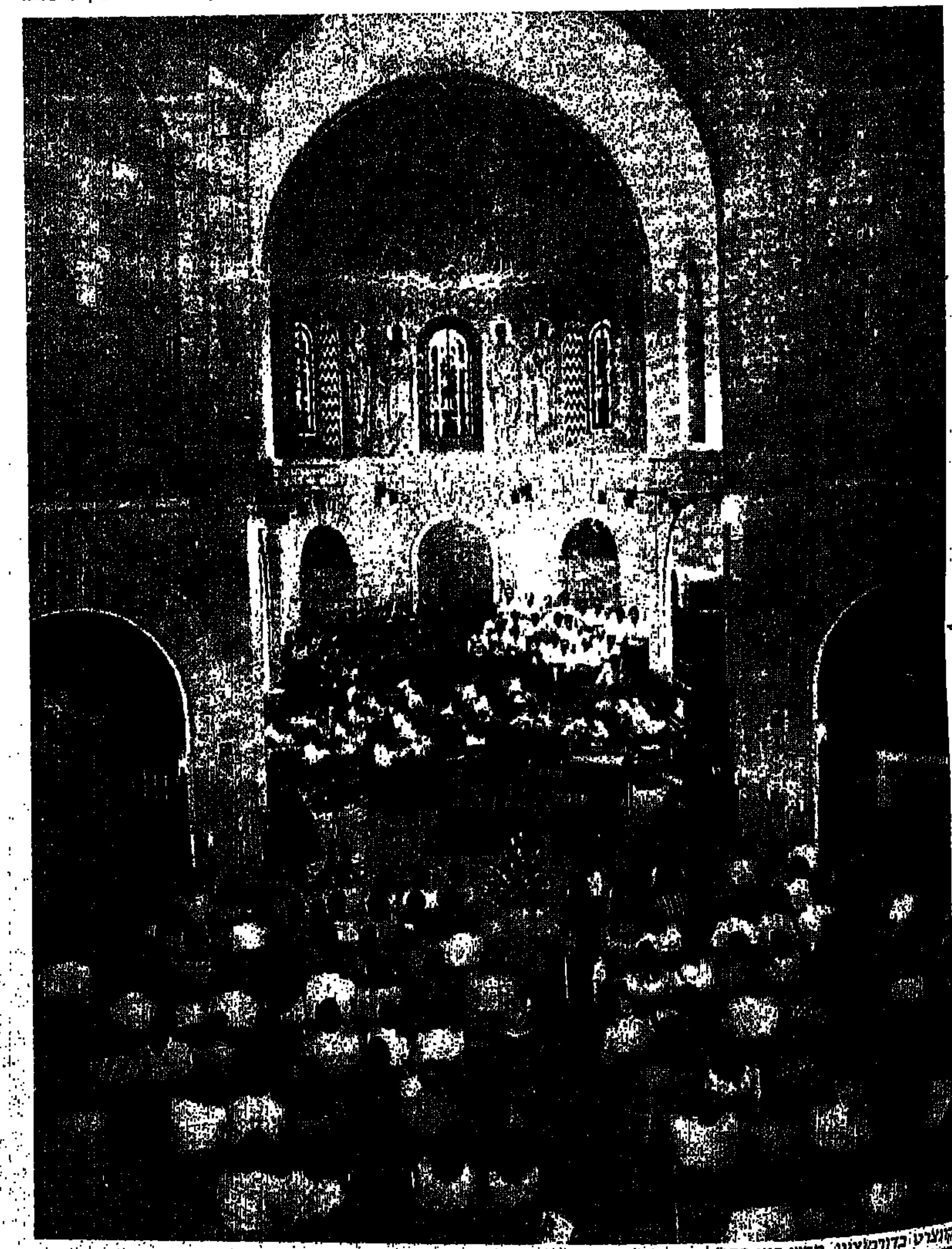

קונצרט בדורמיציון, ממש כמו בחו"ל.

הו, איזו מלחמה מצחיקה

חנני אלון

רפי אדיר, מיכה מורים

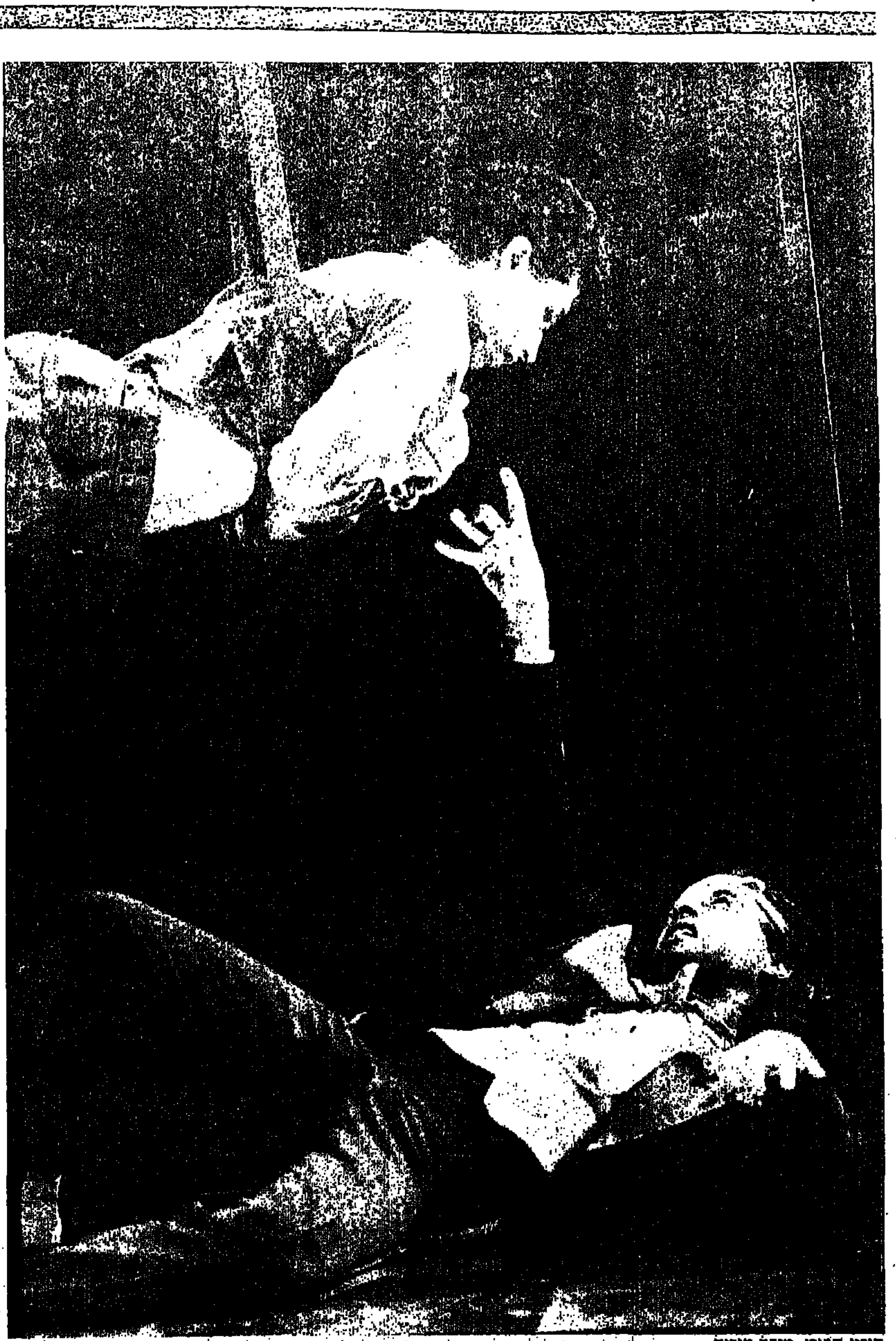
דורון תבורי, מיכה מורים

הפרופסור האמין שבאמצעות המחזה שלו יציל את הארץ מחורבן. הוא מגלה, בייאושו כי רב, שהיה זה מאמץ סיזיפי. הארץ לא ניצלה. „סינדרום ירושלים", מחזה חדש מאת יהושע סובול שבו העבר והאקטואליה משמשים בערבוביה. חג המחזה המקורי

מאת חנה רוזנטל
צילם מורל דרסלר

חזרות אחרונות. התפאורה נבנית במהירות סביב הפרופסור ציפור (דורון תבורי) ולהקת המטורפים המשמשים לו כשחקנים. מלחמת שמר ההורסת את ירושלים בשלישיית מכפיץ את ההריסות הנחוצות כל־כך ליצירת אווירה ריאליסטית־אותנטית למחזהו על המרד הגדול ועל חורבן בית שני. עבר ועתיד אימתני נשזרים זה בזה, כל ירושלים־במה, וכל דריה — מריונטות בהצגה.

„מחזה" אומר הפרופסור „נכתב לפני שנים רבות. התפקידים קבועים, רק השחקנים מתחלפים. אין חשיבות לפסיכולוגיה, לאופי, לדעות... הסוף נקבע מזמן... אתם תשחקו את הסצנריו עד השורה האחרונה" — מדבר על העבר ובעצם מנבא את העתיד. הפרופסור שהאמין שבאמצעות המחזה שלו יציל את הארץ מחורבן נוסף מגלה ביאושו שהיה זה מאמץ סיזיפי — הארץ לא ניצלה מן הגורל ההסטורי שהיה צפוי לה והעם לא ניצל מהתאבדות לאומית. עבר ועתיד חד הם.

את מחזהו „סינדרום ירושלים" מגדיר יהושע כ„גרוטסקה היסטורית" והוא מורכב משני מחזות. הראשון „ירושלים ורומא" הוא המוצג כעת, השני הוא „רומא וירושלים" ובמרכזו ספורו של משה הס וחלומו על שיבת ציון.

את „סינדרום ירושלים" המועלה בתיאטרון חיפה ביים גדליה בסר והוא יוצג גם במסגרת „חג המחזה המקורי" בחגיגות שנת הארבעים למדינה.

חג הבשר

המחזה בנוי בשיטת הטרנספורמציה, טכניקה מיוחדת של משחק אותה פיתח סובול כשלימד ב„סמינר הקיבוצים". השיטה, לדבריו, מבוססת על ההנחה שטרנספורמציה היא מצב אנושי נורמלי. אילו היה האדם נאמן לגרויים האסוציאטיביים שהוא מקבל, היה עסוק בהשתנות כל הזמן, אבל היות שאנחנו כבולים באיפור הכפייה החברתי, אוסרים על עצמנו להיענות לגירויים, אנחנו משחקים אישיות אחת בלבד.

הפתיחות לגירויים היא שבונה את המחזה. כל סיטואציה דרמטית בו היא תוצאה של אסוציאציות שעלו בסיטואציה הקודמת ותגובה עליהן. האירועים ההיסטוריים עולים, לכאורה, מתוך האסוציאציה הקולקטיבית של השחקנים, ולכן התפתחותו של המחזה אינה בקו ישר והוא נראה פרוץ לזרם התודעה של המשתתפים בהצגה. צורה דרמטית זו מקנה אווירה ספונטנית של מחזה בהתהוותו ומאפשרת אפיקים קומיים, כאילו לא־מבוקרים. ומשום שהלהקה היא עדת חולי־רוח, של כאלה המוגדרים כלא־נורמליים מבחינה קלינית — הגרוטסקה בלתי נמנעת.

המחזה בנוי כקליידוסקופ של צורות ושל צלילים, של דמויות מתחלפות ושל שפה משתנה, שידם המטורפת של הפרופסור ושל ההיסטוריה קובעות את צירופיהם: סיפור על פרת הגדוד שהלכה לאיבוד, הופך לסיפור על הפר שהיה הקיסר הרומי שולח לבית המקדש כדי להעלותו לקורבן בשמו ונרחה. כל זה מתפתח למנגל המוני עליו. הפגנת זעם נגד הכהנים המנצלים את העם הופכת לקרנבל רחוב פרוע. תוך ההילולה נזכרים באימה במה שהתפתחה מרחיית מתנת הקיסר ומעלים את המלך אגריפס השני (סלים דאו) שיבוא להרגיע את העם. המלך עולה עירום מתוך ההריסות, מתכסה בסדין, מתפנה מעט מהתעלסותו עם הנימפומנית (אלן מישלי) הלא היא ברניקה אחותו, איתה קיים יחסים של גילוי עריות. ובעוד המלך נושא את נאומו המפורסם, בנעימה של מנהיגים לוקאליים דהיום, נהרסים בתים, משתרבבים פרטים על איזה עבר מפוקפק של השחקנים, האם (דינה בליי) שהיתה חברה בקומונה בגויאנה ועזבה שם את תינוקה המורד (שאול מזרחי), פושע, בן רב שיצא לתרבות רעה שולח אותה לזנות. שפה מישנית מתחלפת בשפת שווקים וביבים. ציטטות ארוכות וריכור באידיש נשמעים לסירוגין מפי הפרופסור. נופיעים מנהיגי המרד וקורבנותיו, פסיפס מפחיד ומצחיק של דמויות, של אירועי עבר ושל איימי עתיד.

„יש במחזה מן הטירוף של עולם קרנבלי" אומר סובול. „לא קיימת יותר החוקיות המקובלת המפעילה את ההתנהגות האנושית. עולם הפוך בו בוחרת ההיסטוריה ליצן למלך, זונה למלכה. התחפושת הופכת למהות, עולם קרנבלי במשמעותו הקמאית של המושג — חג בשר, בו נהגו להעלות קרבן — בוודאי קרבן אדם. ב„סינדרום ירושלים" רוצח הסמל (מיכה גלרום) את האם, והאם אוכלת את תינוקה.

„סינדרום ירושלים", שנכתב בתחילה כמחזה חד־מישורי, עם יחסי משפחה, תפקיד בעבודה, עם סוציולוגיה ברורה של הגיבורים הפך בגירסה הזאת, שהיא החמישית במספר, למחזה שהוא מגדירו כרב־מישורי ורב־קולי ורב־סגנוני.

הולכים לאבדון

המחזה אינו בנוי ברצף אינפורמטיבי. על השאלה אם הוא מכוון לקהל שיש לו ידיעה מבוססת של ההיסטוריה אומר סובול:

„אנשים יודעים משהו על המרד. מכירים את התיזה שהחורבן היה בשל שינאת חינם. אולי שמעו על התיזה המנוגדת לה, שהשנאה לא היתה משמעותית, כי להתנגשות עם הרומאים היתה ממילא תוצאה מוחלטת — אבדון.

„בעצם הידיעה לא כל־כך חשובה. המחזה, במידה מסוימת, מספק את מאגר האינפורמציה הדרושה כדי להבין את מה שהוא מעלה. זה לא מחזה לימודי, זה לא כרכט. אין לו מטרה ללמד היסטוריה, אלא דגש על פרשה היסטורית אחת מהותית לא ידועה, פרשת „י"ח דבר" — שמונה־עשר איסורים שהקנאים גזרו כדי לנתק כל מגע בין היהודים לבין העולם הנוכרי. הקנאים שגזרו זאת עשו הפרושים, שרצו להכשילו, הביאו לפניו בשבת אשה גיבנת. ישו ריפא אותה והיא הזדקפה. ‚תפסנו אותך', שמחו הפרושים. תשובת ישו היתה: ‚בהמה בשבת אתם משביתים, משחררים אותה ממשאה. מדוע על האשה המסכנה הזאת לשאת משא על גבה בשבת?'

„התנהגות כריזמטית מסכנת את הממסד הדתי, את מעמד הפרושים ששלטו דרך הכהונה, דרך הפולחן. חלק מן המרד היה נגד הפרושים שנתפשו כשליט מרכא, נגד ההגמוניה הכהנית־פולחנית. האם, הדמות המרכזית במחזה, מנסה להוציא את העם מציפורני הקנאים, ולצאת נגד הכהנים, נגד אגריפס השני, המלך הבובה, נגד הנציב הרומאי, לא על בסיס לאומני אלא על בסיס חברתי. היא דורשת בגד, בית, פת־לחם. יוצאת בסאטירה נגד הכהונה הגדולה — האירוע לקוח מן המקורות, בנוי על שיר סאטירי של בן־בוטנית. האם מבטאה את המרי העממי הפוגע באינטרסים של הפרושים — שהם מקבילים לממסד הדתי (המפד"ל, אגודת ישראל ודומיהם) בימינו ומסכן את הצדוקים — המקבילים לממסד הפוליטי (המערך ו/או הליכוד), ואז באים הקנאים ונוטלים את העוקץ. במקום לתקן — מפנים את הזעם כלפי חוץ. שוביניזם המתפתח למרד לאומי, ניקוז המרידות כלפי אויב חיצוני. דוגמת מה שעושה היום תומייני באירן. פאשיזם קיים בכל תקופה.

„המחזה אינו עוסק בימין או בשמאל. הוא עוסק באלה המנצלים את כאב העם ומכידורתו ומוליכים אותו לאבדון".

קרנבל בכל מקום

סובול רואה במחזה הזה התקדמות בצורת החבעה שלו, תחכום רב יותר. אם כי ישנם כמה אלמנטים שעוברים,

דורון תבורי, דינה בליי

לדעתו, כחוט השני כמחזותיו. תחושת העולם הקרנבלי קיימת באופן בולט מאז „נפש יהודי", מקום ההתרחשות היה אז ראשו של ויינינגר. ב„גיטו" פרץ אל חלל המשחק, מנותק מכל מקום שקשור בחיים היום־יומיים של השחקנים. ב„פלשתינאית" הוא התרחש בסטודיו לצילום, מקום אנונימי, ששהייתם בו היתה מוגבלת ואינטנסיבית. שיא הקרנבל ב„סינדרום ירושלים", מחזה שטירופם של השפויים בו גדול אולי משל אלה המסווגים כחולי נפש.

סובול אומר שהיום הוא יכול לראות את הקרנבליות אפילו במחזותיו המשפחתיים, למשל ב„פסדובלה" בו חוזר בעל ומוצא שאשתו הרסה את הבית. וב„ספירה לאחור" בו מתגוששים ביניהם בעל ואשתו על־יד שולחן ארוך מכוסה שאריות מזון ומשקה לאחר מסיבת חברים.

הכפילים הם תבניות דרמטיות שיש להן, כנראה, מקום רב בתחושת העולם הקרנבלית — הכפיל הנשי של ויינינגר, כובת היד והריבור מהכטן ב„גטו", השחקנית המחקה את הגיבורה המשחקת אף היא במחזה ב„פלשתינאית".

ב„סינדרום ירושלים" יש ארבעה מורדים: הרוצח (רפי אריה), הטרוריסט (מיקי בן־הרוש), המורד והמנהיג (גד־עון שירין). ארבעה כפילים, לא זהים — יש בהם שוני בשל חטירוף הפרטי של כל אחד מהם. אך הם עוברים יחד כגוש. כשלוקחים תכונה של אדם ומראים שיש עור אחד כזה ועור אחר כזה — מוחקים את ייחודו של האיש ויוצרים תחושת המון. כך בקרנבל יש הרבה מלכת אסתר, הרבה קאובוי וכך בקרנבל הדמים הנאצי היו הרבה מוּיים.

סובול חושב שלמחזותיו מבנה של חלום. אדם אינו יכול לפענח את חלומותיו. לדעתו, עושה זאת הכמאי גדליה בסר טוב ממנו.

פירוש מרהים הוא רואה בתפאורה של אדריאן חקס — פורייום שהוא מראה משופעת ומשקפת ריקנות. הרגעים המרגשים ביותר בשבילו במהלך החזרות הם כשהשחקנים יוצרים דמויות על־פי גירויים נרמזים בלבד, על־פי קווים מעטים שניתנו להם לתלות עליהם את החומר של הדמויות.

„המחזה קשה מאוד לקריאה" אומר סובול. „שחקנים ותיקים התקשו בכך. הלהקה נהנתה מאנשים שקראו והבינו". על הבמה הוא מוצג בהיר ופשוט, ההצגה עשירה בתנועה, שיצרו צור בקנל ולואת דור, זוג כוריאוגרפים שזכו לא מזמן בפרס ראשון ב„גוונים במחול" בבית רני בשכונת התקווה. היא שטופה במוסיקה של יוני רכטר ועוברת בחרמה נקורות בגרוטסקה מאוד מצחיקה.

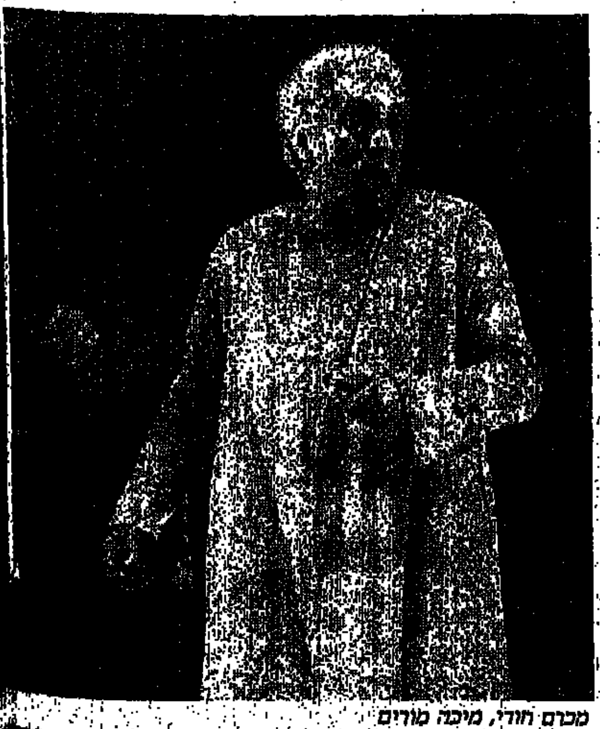
מכרם חורי, מיכה מורים

שמואל בונים

מלחמת תרבות

הילדים היו המומים. דמעות גיל עמדו בעיניהם למראה הרשימה הארוכה של אמנים, מן החשובים בארץ, אשר נקראו לדגל ובאו כאיש אחד, נכונים להנעים להם את ימי החנוכה ולהרעיף עליהם מכשרונם. אף יותר מן הילדים, היו מאושרות עד לב השמים האמהות אשר ילדיהן נבחרו וזכו לעמוד ולזמר על הבמה לצידם של אמני ישראל. נתפרו בגדים (שימלה לאמא), נשלחו מברקים, הוזמן צלם...

המצור על האמנים החל חודשים רבים לפני החג. אנשי „הפסטיבל" – מחשבה אחת ויחידה היתה בליבם – לתת לילדים את הטוב שבטוב. ראו אנשי „הפסטיגל" שכך, החלו גם הם לחטוף אמנים. הם החליטו להוסיף על הטוב שבטוב – טוב בריבוע. האמנים נקרעו בין השניים והתקשו להחליט לאן. לבסוף הכריעה הנטיה האישית – אלה שהעדיפו את האות „בית" שבפסטיבל הלכו אליו ואלה שאהבו יותר את ה„גימל" בפסטיגל הלכו לשם. הריצה אחר שמות הפכה ממש לפוקר. אם „הפסטיבל" העמיד את נורית גלרון, מיהר „הפסטיגל" ושם על השולחן את עפרה חזה. משה בקר מול אלון אולארצ'יק... המשחק התנהל בערך כך:

„אתם שמתם את „ההופה היי' אז לנו יש קונטרה – „הבטלנים'. נא לכם!"

„רבקה זוהר! אל תצחיקו. אצלנו רבקה מיכאלי!"

„איזו תשובה יש לכם למני פאר?"

„באמת! ולכם יש משהו המתקרב אפילו לשלמה אבא ומוני מושונוב?"

„שרי צוריאל יש לכם!! (צה"ל „הפסטיבל")

„אפשר לחשוב מי יודע מה. מה עם עדנה לב ואירית ענבי!! זה הולך ברגלו!"

ברגע ש„הפסטיבל" שם את הקלף – חיים משה, שלף „הפסטיגל" את גידי גוב... היתה זאת ממש מלחמת עצבים. ורק אחד לא נקרע בין השניים – מתכנן התפאורה דב בן־דוד. כיוון שהוא האחד והיחיד, הוסכם והוחלט שהוא יתכנן את התפאורה גם ל„היכל־פסטיגל־הספורט" וגם ל„היכל־פסטיבל־התרבות".

הילדים החביבים, שכל מלחמת התרבות היתה נטושה למענם ורק למענם, נשאו עיניים נוצצות פעם אל מודעות הענק של „הפסטיבל" ופעם אל אלה של „הפסטיגל" וליקקו את השפתיים. ההורים היו מאושרים פחות. הם ספרו את השקלים שבכיס. רוצים רמה! – אז בבקשה לשלם.

פגישה

מיומנו של ירושלמי

ירושלים סגורה ומסוגרת

יום שבת 19.12 שעה 15.00. שעתיים לפני חמש — מועד הפגישה. החשש החל מתגנב אט־אט אל ליבי. משימה לא פשוטה נטלתי על עצמי. הלכתי איפוא אל המגירה, פישפשתי ומצאתי את מפת העיר. פרשתי על השולחן ונתכנסתי כל־כולי עם עצמי לדיון טקטי ואסטרטגי כאחד.

כמו בכל מבצע, כך גם כאן הגדרתי את השלבים: המטרה: פגישה במלון „הייאט", הר הצופים, ירושלים.

השעה היעודה: 17.00 בדיוק.

נקודת המוצא: רח' פלמח דרום ירושלים.

את הראש התחלתי לשבור כשניסיתי לגבש את „השיטה", ה„דרכים", ו„לוח הזמנים".

אלטרנטיבה מספר 1: רחוב פלמח, רחוב דוד המלך, דרך חומת העיר העתיקה, שער שכם רחוב סלח אדין, סנט ג'ורג', בואך הר הצופים. אלטרנטיבה זו נפלה מייד. המידע העדכני מהרדיו: רחוב סלח אדין סגור. התפרעויות בשבת. הבערות צמיגים.

אלטרנטיבה מספר 2: פלמ"ח, בלפור, מרכז העיר, גאולה, רחוב יחזקאל, מעלות דפנה בואך הר הצופים. זו נפלה גם כן. הקטע שבין גאולה למעלות דפנה סגור. איזור חרדי.

אלטרנטיבה מספר 3: פלמ"ח, דוד המלך, כביש האפיפיור, כביש הר ציון, דרך עוקפת עיר עתיקה, דרך הר הזיתים בואך הר הצופים. האלטרנטיבה נפסלת. הסיבה: צמיגים בוערים, יידוי אבנים, כוחות הבטחון מפוזרים ובגז מדמיע.

אלטרנטיבה מספר 4: מעקף מכשולים: פלמ"ח, הרצוג, כביש בזק, שדרות הרצל, בנייני האומה, ירמיהו, בר אילן, רמות אשכול בואך הר הצופים. חדשות השעה 16.00 פסלו את האלטרנטיבה הווירטואלית הנ"ל. הסיבה: החרדים החלו להשתולל ברח' בר אילן, יידוי אבנים גז מדמיע וכולי וכולי.

16.30 התייעצות טלפונית. מחליטים לוותר. אין דרך בטוחה להגיע מדרום לצפון ירושלים. העיר שחוברה לה יחדיו — פרומה. מחליטים להיפגש במלון המלך דוד.

17.30 — במהלך התכנון האינטנסיבי שלי, לגבי ביצוע „מבצע פגישה", שמטתי מידע, שולי אמנם — אבל חשוב. במלון המלך דוד מתגורר אורח מאיטליה — פרנצ'סקו קוסיגה — הנשיא.

18.00 — אחרי בדיקות ביטחון מקיפות ויסוריות הגענו סוף כל סוף אל המנוחה ואל הנחלה. אלא שבקופי־שופ במלון המלך דוד היה מלא. האיטלקית נשמעה בכל פינה.

18.15 מתפנה מקום. אפשר, לא להאמין, לשבת. בכיסתה. ועוד איזה. סביב שומרים עלינו. אנשי משמר הגבול, שוטרים במדים ובלי מדים, קציני בטחון מכופתרים שמתוכם מזמזמים ללא הרף מכשירי קשר. שמירה אינטנסיבית מאוד. לרגע היה נדמה לי שאני בביתו החדש של אריאל שרון אלא שידידי סביב השולחן מיהרו לעדכן אותי שאנחנו במלך דוד ולא בפלזה. ● **אלי הכהן**

יעקב רבי

גלשן וגילשן

אסון קשה אירע בתחילת החודש בקריית שמונה, מעשה ידי מחבלים: כלי טיס כעין דאונים פגעו במחנה צבאי וגרמו הרס רב. בעצם, אותם כלי טיס אינם קרואים דאונים, אף על פי שהדאיה היא פעילותם. מוטב לנקוט לשון גלישה. אף־על־פי־כן, כלי המשחית שמדובר בהם אינם גלשנים, כפי שמציינו בעיתונים ובכלי תקשורת, כי אם גילשונים. תן דעתך: הפעילות היא גלישה הכלי המבצע את הפעולה הוא גילשון, והאדם הנוהג בו הוא גלשן.

שאלות משומרות

עמירם מזן מקיבוץ שמרת שואל אותי: „ברצוני לפנות אליך בשתי שאלות, ואודה לך מראש על תשומת הלב שתקדיש במתן תשובותיך. 1) בתקופה האחרונה שמעתי — בייחוד מפי צעירינו — שכאשר מתייחסים לצורך להגיע למקום חפץ מסויים, מבטאים את הפעולה כך ש„עלי ליסוע לתל־אביב'. במשך שנים רבות הבינותי ש„עלי לנסוע לתל־אביב' הוא ביטוי נכון, אף על פי שידעתי כי בדוגמות אחרות, כגון לפול, כאשר מביעים את שם הפועל בנון — הנון נופלת מכל מקום יכולה לנפול. לעומת זאת בדוגמות כגון „אני נוגע בתמונה', אפשר לומר „עלי לנגוע' וגם „עלי לגעת'. האם „ליסוע' הוא ביטוי נכון או פרי התפתחות לשונית של התקופה המודרנית שצעירינו מורגלים בה? 2) נתקלתי בבעיה נוספת בעת שפירסמתי על לוח המודעות בקיבוצי: „הערב תתקיים ישיבה של ועדת מינויים', הזדרזה יד נאמנה לשפה העברית למחוק „של' ולהעמיד אותי על טעותי, כך שהמשפט נשאר „הערב תתקיים ישיבת ועדת מינויים'. והרי אני כל הזמן ידעתי שבעברית אין להתיר שתי סמיכויות רצופות. אך מעניין לדעת, אם טעות בידי או שהמתקן העקבי דווקא הוא השוגה, או שאולי שנינו צודקים".

עד כאן עמירם מזן. „ליסוע" הוא אמנם שגיאה, אבל שגיאה נפוצה למדי, ואפשר בדיעבד להשלים אתה, על כל פנים בדיבור, בשיחה. אין זה נכון שאסור להציב שתי סמיכויות רצופות, אם כי שומר נפשו ישתדל להימנע מכך, מסיבה אסתטית.

חיה יוסף

הפתיליות של חנה ויעקב

„היום לא תאכל מרק שעועית, היום תאכל דיאטה"; וכשיעקב אומר דיאטה אפילו המוסכניק המגושם ביותר לא יתנגד. כנראה שיעקב צודק, כי יעקב הוא בעל המסעדה ברחוב שאם אתה לא עובר בו, לא תדע שיש רחוב כזה, ואם תדע שיש רחוב כזה זה לא אומר שתדע שיש שם מסעדה. זהו רח' המקצוע שנמצא בין הרחובות המסגר וחומה ומגדל, ליד המערכת שלנו.

יש ליעקב רק הרמת גבה.

יעקב הוא יליד מצרים. אבל הוריו הגיעו לשם מפולין, בשנת 1949 הגיע ארצה. יחד איתו הגיעו עוד כמה בני משפחה וביניהם נערה צעירה יפה ותמורה. בת דורתו של יעקב. שמה חנה, נשואה כבר 30 שנה ליעקב ולהם שלושה ילדים. חנה ילידת מצרים והוריה הגיעו לשם מאיטליה.

יעקב היה בצבא, היה לוחם ולא טבח. וחנה בכלל לא ידעה לבשל מלבד המאכלים של בית אמא במצרים. הם חשבו מה אפשר לעשות

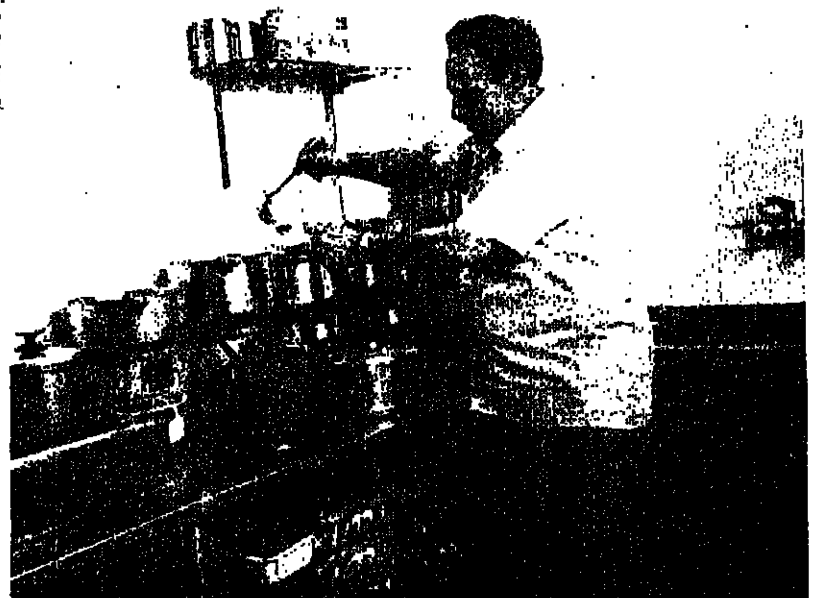

יעקב מול הפתיליות. הוא תמיד זוכר מה כל אחד אוהב

כדי שתהיה פרנסה וגם עניין בעבודה ושאפשר יהיה לעבוד ביחד? בשנת 1965 פתחו מסעדה קטנה. לא להמונים ולא לבעלי כיס נפוח, מסעדה לפועלים. בשנת 1973 עברו לרחוב המקצוע ומאז לפועלי הסביבה אין דאגות, הם אוכלים את ארוחת הבוקר וארוחת הצהריים אצל חנה ויעקב גריין. כשיש בעיה של כאב בטן או אולי דיאטת הרזיה, יעקב מגיש אוכל מיוחד. משהו תמיד מתבשל באחד מן הסירים הרבים.

והתשלום?

בדרך כלל מקבלים עודף מ־10 שקלים, אבל לפעמים זה עולה גם 12 ש"ח. חוזרים לעבודה עם בטן מלאה ולב חם. ככה זה אצל יעקב וחנה מרחוב המקצוע בתל־אביב.

אבל אם תרצו לאכול שם, אני אקח אתכם. מבטיחה. כי זה באמת משהו. סך הכל 7 שולחנות: דלפק שממנו אפשר לבחור כמה סלטים או פלאפל וזאת ארוחת הבוקר של הפועלים. זה לא סתם פלאפל, זה טרי, מזין, מלא כל אבות המזון.

אפשר גם להיכנס למטבח ואילן עושה את זה תמיד. הוא רוצה לראות מה שחנה, אשתו של יעקב, מבשלת. היא שולטת על חמש פתיליות מימי המנדאט הבריטי. עליהן היא מבשלת את כל התבשילים שאנחנו זוכרים מבית אבא ואמא ולא חשוב אם באתם מטוניס, מצריים או גרמניה: מרק שעועית, תפוחי אדמה ברוטב צלי בשר, גולש בעל ריח משגע, שעועית ירוקה, לא מן הקופסה. לא, ישר משוק הסיטונאים. על המאכלים המודרניים

לבשל במיקרוגל

יד לפה

זהו ספר בישול שעניין אותי מאד, לא רק בגלל המרשמים המעניינים, אלא בעיקר מפני שלרוב מפחדים להתמודד עם מכשיר טכנולוגי מתוחכם. גם המחשב די מפחיד וראה זה פלא: אפילו ילדי גן משחקים בו, וילדי כיתות ב' ו־ג' כבר כמעט שכחו לעשות חשבון בראש והם משתמשים במחשב. גם במיקרוגל זה כך. תשתמשו בו ותגלו שזה הרבה יותר קל ממה שחושבים, במיוחד כשיש ספר שיצא בהוצאת רות סירקיס, בעריכת רותו קינן. בדקו תבשילים, חקרו והביאו לידיעת הציבור את השיטות החדשות והשונות לייעול הבישול במיקרוגל, עפרה ואסנת קצנק.

בחרתי במתכון לא כל כך ידוע ובאמת, למה להכין בבית רסק עגבניות כשאפשר לקנות אותו במכולת? אבל ניסיתי ומצאתי שהטעם שונה לגמרי, והרבה יותר טוב. רסק עגבניות אפשר גם להקפיא ואולי כדאי להכין כמות גדולה תוצרת בית. זה כדאי רק כשהמחירים סבירים.

לפני התחלת ההכנה יש לקרוא את הוראות השימוש במיקרוגל ולהכין אותו. דרגת קושי: קל, עצמה מירבית. משך הבישול: 26 דקות.

מוצרים לרסק עגבניות: 10 שיני שום, 1 ק"ג עגבניות גדולות בשלות, 1/4 כוס מיץ לימון, 2 כפיות קמח.

אופן ההכנה: קולפים את השום מרסקים את כל החומרים. במעבד מזון ומערבבים. מבשלים, בכלי המתאים למיקרוגל עם כיסוי, 13 דקות, מסירים את הכיסוי, מערבבים. אם מעוניינים ברסק סמיך יותר, ממשיכים לבשל עוד 13 דקות.

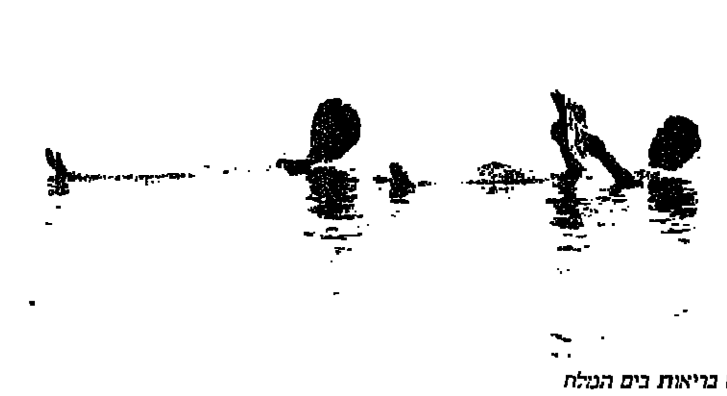

לתפוס בריאות בים המלח

מקום נמוך מחיר גבוה

טיפש מי שנוסע בדצמבר, ינואר ופברואר לנפוש לערי חוץ לארץ!! שיסעו לים!

מרדכי בנטוב המנוח, שהיה ח"כ הרבה קדנציות מתחילת קום המדינה היה איש מעשי, בעל העזה, ויזם את פיתוח האוטוסטרדה חיפה תל־אביב, מפעלי תמנע, בנייה באילת, וחלומו היה להפוך את ים המלח למרכז רפואי בינלאומי. הוא ראה את כל מה שאפשר להפיק מאוצרות הכימיקלים הטמונים באדמה ובמי המקום. חברו למפלגה ישראל ברזילי, אשר כיהן באותה תקופה כשר הבריאות, התנגד לתוכניותיו ואמר שהכל שטויות ואין ערך להשקיע כסף רב בחולות ובמים המלוחים.

כשהקימו בשנת 1958 את הצריפים הראשונים כדי לאפשר לכמה משוגעים להתרחץ בים המלח לא חשבו שהמקום הזה, יהפוך ל„מכה" של אלפי חולים המחפשים מרפא. במקרים רבים לפי עדותם של מדעני כל העולם, זהו המקום היחיד בו ניתן לרפא מחלות עור קשות, ובכל מקרה להביא לשיפור.

כדי לקבל חדר באחד משבעה בתי המלון צריכים להזמין אותו חודשיים מראש. מחוץ־לארץ מגיעים חולים רבים דרך קופות החולים שלהם במחירים מוזלים, הכוללים את כל ההוצאות כגון: טיסה: העברה לים המלח: שהות במלון, ובדיקות רפואיות. מומחים רבים עורכים מחקרים בים המלח וגם מבית החולים הדסה ירושלים. מגיעים רופאים מומחים לטיפול. הרופאים קובעים איזה טיפול על החולה לעבור ואת זה משלמת קופת־חולים של תושבי חוץ. אך באים גם רבים באופן פרטי, וכל ההוצאות על חשבונם. הישראלים, בדרך כלל, מגיעים לים המלח על דעת עצמם ורק במקרים של מחלת העור, פסוריאזיס, קופת חולים משתתפת ב־70% ממחיר השהות בבית המלון וכל הטיפולים.

● עין בוקק היה המלון הראשון במקום. מאז ימי הצריפים הוא הפך לבניין גדול, שטחים רחבים, בריכת שחייה עם מים מתוקים, מגרש טניס. אפשר לשהות בו רק ללינה וארוחת בוקר, לחצי פנסיון או לפנסיון מלא הכולל שלוש ארוחות מלאות. עין בוקק נחשב למלון 4 כוכבים וקופת חולים רכשה 50% ממניות המלון ולכן חברי קופת חולים זכאים להנחה, נסיעה חינם במיניבוס העובר כל כמה דקות, לשם נסיעה למרחצאות הנמצאים 5 ק"מ מן המלון.

מחיר לחדר זוגי ופנסיון מלא לחברי ק"ח: 164 ש"ח ולאורחים רגילים: 190 ש"ח. יש בזה אי־צדק, כי המלון ישן ומלבד השירותים הבסיסיים כמו חדרים (קטנים ופשוטי ריהוט) אמנם מאוד נקיים, מחליפים יום־יום את מצעי המיטות, וחדר אוכל גדול שבו מגישים מלצרים מאוד אדיבים ומקצועיים תבשילים טובים, אך כמו בבתי הבראה, התפריט אחיד ובמעט אין אפשרות להזמין תבשיל מיוחד. אני מאוד סבלתי מכובד שתי הארוחות העיקריות ולא פעם הייתי מוכנה להסתפק בכוס חלב או לבנייה ופרוסת לחם בחמאה.

המלון זקוק לשיפוץ, אך יש רושם שלהנהלה אין צורך בכך, כי רוב המקומות תפוסים על־ידי קבוצות מאורגנות המתקיימות במקום, בנוסף למנוחה ואמבטיות, גם ימי עיון ולימודים.

● צל הרים. מלון קטן בן ארבע שנים בעל 3 כוכבים בלבד. בנוי לפי דרישות התייר, המתרפא או מי שסתם בא לנפוש: הוא בנוי ביתנים קטנים אשר מעניקים פרטיות ושקט, מה שאין במלון עין בוקק בעל הפרוזדורים הארוכים ומגרשי החניה שמתחת לחלונות החדרים. כאן המבחר בחדר האוכל גדול יותר והמחירים, לחברי קופת חולים „מכבי" (בלבד): חדר זוגי, פנסיון מלא: 170 ש"ח, לנופשים פרטיים: 190 ש"ח, כלומר, בין 4 ל־3 כוכבים אין שוב הבדל במחיר, וזה יכול קצת לבלבל, כי חושבים שמלון בעל 3 כוכבים (אפילו אם הוא נותן תנאים טובים) הרבה יותר זול ממלון בעל 4 כוכבים.

● גלי זוהר. כאן מצאתי לוקסוס של ממש, במלון בעל 4 כוכבים, והוא זול יותר מעין בוקק: חדר זוגי, פנסיון מלא, לחברי ק"ח: 160 ש"ח, לאורחים רגילים: 180 ש"ח. כלומר, זול יותר מעין בוקק (4 כוכבים) וזול יותר מצל הרים (3 כוכבים).

● מוריה. זהו המלון היקר ביותר, בעל 5 כוכבים, ומגיעה לו כל פרוטה. המלון בנוי על שפת ים המלח, חדרים יפהפיים עם מראה משגע לים המלח, נוחות, פרטיות ושקט. במלון ישנם כל השירותים הטיפוליים ואין צורך לעזוב אותו לקבלת טיפול או לטבילה בים. המחירים מחולקים לפי הקומה. בקומות הנמוכות, חדר זוגי, פנסיון מלא: 240 ש"ח, בקומות העליונות: 298 ש"ח. כל המחירים כוללים מע"מ. חברי ק"ח זוכים להנחה של 10%.

מחיר הטיפולים במלון מוריה במעט גבוהים יותר מאלה של המרחצאות הציבוריים. בדיקה רפואית במוריה 14.70 ש"ח (בכל מקום צריכים לעבור אותה) לעומת 14.50 בציבוריות. בריכת גופרית, במוריה: 16.50 ש"ח בציבוריות: 13 ש"ח. מסג' במוריה: 31.30 ש"ח בציבוריות (מסג'יסטים מעולים) 25 ש"ח. עטיפת בוץ במוריה: 33 ש"ח, בציבוריות: 26 ש"ח. בריכת מים מתוקים ומי ים המלח נתונים במלון מוריה.

במלון גלי זוהר מבינים שירות דומה למלון מוריה, כלומר כל הטיפולים מתחת גג אחד

הגיעו מים עד נפש

רחל בנימין: „כשהגענו ארצה באנו למעברת עין־שמר ומשם למעברת חולון, עד שקיבלנו את הדירה הזאת"

„שלב ראשון — לא לשלם מסים לעמידר". שלב שני פלישה למשרדי „עמידר", כולל התפרעות, שבירה. ניסן, יו"ר ועד השכונה, המתאר את ההזנחה, את הנוער והאלכוהול. ג'סי כהן שכונה אומללה

מאת אהוד דור

צילום בועז לניר

„קריית בן־גוריון — החיים יפים" — מאיר עיניים שלט עצום הניצב לרגלי מגדלי הדירות החדישות, בשכונה המודרנית ההולכת וסוגרת על שכונת ג'סי־כהן מדרום. הקבלנים דנקנר וסאדאב מציעים דירה לדוגמא ומשרד מכירות במקום ומכריזים, מעל גבי שלט נוסף, „איכות חיים והנאה — זה אנחנו".

כבתי הדירות שלהם ככר משמשים חומרים חדישים עם תכנון מבני וגינון סביבתי מרשימים. בגינות שדייריהן עוד לא שוכנו בבתיהם, ככר פורחים הפרחים ומנורות־גן נמוכות, מוכנות להאיר בלילה, על פי איזה צו אופנתי אחרון, מעצבי השכונה לא שכחו להציב תחנת דלק מרשימה לנוחות הדיירים במקום, וגם רמזורים כבר מוצבים בצמתים שיהיו פעם סואנים, אך היום הם עדיין מכוסים בכיסויי פלסטיק, שלא ייזוקו. ובשעה שכאן, בסמוך, מוסיפים וטורחים להלביש שלמת בטון ומלט את התלולות שנושקים לג'סי־כהן, גואה ומצטברת מרירות המוצה בוועד־השכונה הנשכחת הזו. שכונה של שיכוני עמידר שחוקים והזויים, ועוד ערב רב של מבנים דלי דמיון — אשר ניצבים בחצרות פרוצות ויבשות המרובצות חול שנישא מן הדיונות שמדרום.

מקס וג'סי כהן שהרימו תרומה נאה לעיריית־חולון, זכו שייקרא הרחוב הדרומי של העיר על שמם, ולימים כאשר פונתה מעברת בתי־ים החלו מפוניה מתקבצים סביב הרחוב הזה והקימו את השכונה הדלה הזו. שמו של הרחוב התחלף עם השנים לג'סי כהן והוא שרבק בשכונה כולה. עשרת־אלפים תושבים חיים היום כאן, כשליש מהם יוצאי צפון אפריקה, שליש מעירק והשאר מארצות המערב. ממוצע המשכורת כאן הוא מהנמוכים בארץ, והוא ביחס הפוך לרמת האנלפבתיות, הסחר בסמים, הזונות והפשע שבה. הרכב האוכלוסיה כאן, מיקומה בשולי עיר שהיא במרכז הארץ — זימנו לה אותם נתונים המתאימים כל־כך להיותה המרכז השוקק של העולם התחתון. נתונים אלה הם שהוציאו לה שם של שכונה המועדת לפורענות, הגם שבעבר היו סיבות טובות יותר לייחס לה את הדימוי הזה. אלא שהיא עדיין נכשלת. השיפור שחל בה ומאמצי השיקום, עוד הותירו אותה עם הרכב אוכלוסיה שהולך ומזדקן,

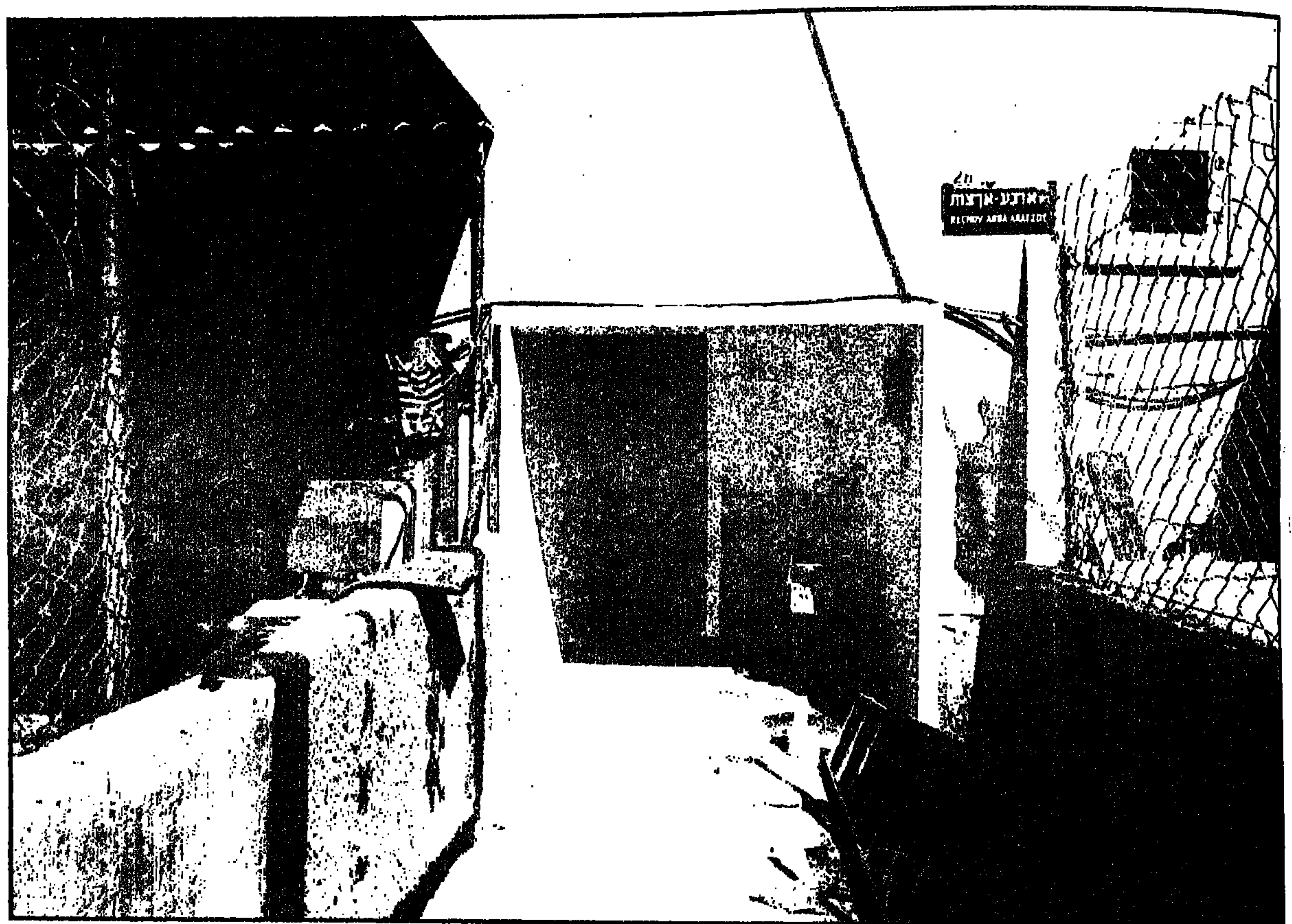

בית משפחת רחל בנימין בשכונת ג'סי כהן

שהוא דל והוא מרוד, והוא סבוך בבעיות של נוער שוליים ונערות שוליים.

תהיה התפרעות ואפילו פצצות

ניסן זכריה מנסה כבר שנה, מאז שנבחר כיושב־ראש הוועד, להתמודד עם הבעיה שחברת עמידר הציבה בפני אנשי השכונה: „היא גובה תשלום גבוה מהתושבים, אבל רמת התחזוקה והשירות שעמידר נותנת הם עלובים ולא רציניים. יש בשכונה הזו ארבע־מאות דירות של עמידר, ולא ייתכן שהם לא יתחשבו בשכונה גדולה כל־כך, כמו זו שלנו. תראו מה הם עשו ביבנה: ארמונות! ולמה הם עשו את זה? אין לי שום בעיה לקשר אחד לאחר ולהגיד לכם דוגרי: הסיבה היא שראש העיר שם הוא ליכודניק — ואז הכל עוזר. פניתי בדרישה שיתחילו להחזיק לכל הפחות את הגינון בשכונה, שזה המינימום, אבל הגעתי למסקנה שמכל ההתחנפנות הזאת, ומכל הרצון הטוב הזה, לא יוצא שום דבר. אני כבר פניתי למנהל עמידר בבקשה אחרונה, אמרתי: תראה, אדוני, הגיעו מים עד נפש, ואני לא מוכן לעשות צחוק מעצמי בפניך ובפני התושבים — אני רוצה לשים סוף לדבר".

ניסן, שהוא צעיר ונמרץ ויליד השכונה, מנסח את דבריו כמי שאין זו פעם ראשונה שהוא נושא אותם: „בישיבת הוועד פה החלטנו: או שעמידר מתחילה להזיז דברים, או שאנחנו מתחילים להזיז אותה. בהתחלה עלה הרעיון של הפגנה אלימה שאותו מנעתי, בינתיים, אבל אני רואה שעוד מעט לא תהיה לי ברירה אחרת, ונלך לקראת צעד כזה. וג'סי כהן יכולה ויודעת להפגין כוח. אבל בשלב ראשון אנחנו מוציאים מנשר לתושבים שלא לשלם את מסי האגרה, ולבטל את כל הוראות הקבע לתשלומים בבנקים. יש לנו כבר הגנה משפטית, ואנחנו נצא איתה למאבק ציבורי ממדרגה ראשונה. החברה הזאת משרתת את הציבור בשכר — והיא חייבת לעשות זאת. אני לא אצטרך עוד להתחנף, ולא צריך להיות המשרת שלה כדי שיעשו לי טובות. מה יצא מזה? יצא פיצוץ! אני מודיע לכם תגידו, הדיירים יקבלו פה הנחיה, ואתם יודעים שכשהתושבים כאן מקבלים הנחיה — הם עושים את זה. לא שאני מנהיג גדול, אבל הם יעשו את זה. שלב ראשון לא לשלם את מיסי עמידר. שלב שני פלישה למשרדי עמידר בחולון. תהיה התפרעות, תהיה שבירה, ואפילו פצצות.

„אתם יכולים לצטט אותי. אני נבחרתי ליושב ראש הוועד בנושא הזה מולם אותי, גם אנשי הליכוד וגם המערך. אין לי בעיה. אין שום סיבה לשלם מיסים גבוהים כאלה בלי הצדקה. האנשים כאן לא גומרים את החודש ב־600 שקל, שזה השכר הממוצע פה בשכונה, ודורשים מהם 100 ואפילו 200 שקל לדירה. כאן, בשכונה הזאת? תראו יש כאן אישה שיש לה משפחה עם כל־כך הרבה בעיות, יש לה שתי בנות נכות ובן אלכוהוליסט, גברת בנימין, אתם יכולים לבקר אצלה, היא אישה אלמנה, מובטלת, שחיה מקצבת ביטוח לאומי ומהכנסיה שנשארה לה מבעלה. היא חיה ממש בחרפת רעב. כבר חצי שנה שהיא אוכלת, יום יום, רק אורז. ממש ככה. ואלה לא סיפורים ולא דמיון — והיא צריכה לשלם בשביל הדירה הקטנה שלה 100 שקל לחודש? מה היא מקבלת תמורת זה?!"

עשו עליו איקס ושלחו אותו הביתה

את רחל בנימין, אנחנו מבקרים בדירתה הדלה, בשיכון עמידר בן שתי הקומות, שרבים כמוהו אפשר למצוא בכל שכונת שוליים של שנות החמישים. מין מופת עצוב לתופות הבנייה של הימים ההם. לפני עשרים שנה התאלמנה רחל, כאשר היתה בת שלושים ושתיים. בבית הצר הזה גידלה שבעה ילדים. שש בנות ובן. שתי בנות נכות, מרגלית בת 34 ואילנה בת 26, עדיין חיות עמה ואיתן גם בנה, אליהו, שהוא בן 32 היום. עד לפני שנה היה מכור לאלכוהול, כך מספרת אמו, ונגמל ככוחות עצמו. אך את הבית אינו עוזב. כאן, בבית, הוא בונה, בכשרון בולט, מודלים לארכיטקטים. אלא שאלה מנצלים אותו, היא כועסת, ואינם משלמים לו כראוי. אביה של רחל היה הודי שהיגר לעדן, שם היא נולדה.

„כשהגענו לארץ" היא מספרת „באנו למעברה של עין־שמר, ומשם סידרו אותנו במעברת חולון: עם הפחיות, עם האוהלים. כל השנים היינו שמה עד שנתנו לנו את הדירה הזאת.

„לא, לא תמיד קיבלתי מעיריית חולון תמיכה. פעם יכולתי לעבוד. אבל היום מי ישמור לי על שתי הבנות האלה? אם אני אצא לעבודה במשק בית, כמו שאתם יודעים, אז אני צריכה להביא להם בייבי סיטר. היה לי פה, מה אני אגיד לכם, היה לי פה תוהו ובוהו, לא ידעתי למי לספר את המצב שלי, שאף אחד לא רצה לעזור לי, מהיום שבעלי נפטר, עשרים שנה, אני אשה אלמנה. בעלי הלך בן שלושים וחמש. הוא עבד כל השנים עיריית חולון ומזה אני מתקיימת — בשתי מיליון. אתם מבינים מה זה שתי מיליון? אני לא רואה מזה גרוש. מזה אני יכולה להתקיים? ומה עם מים, חשמל, טלפון, מיסים עירייה, מכולת? הו הבת מרגלית, היא נכה, היא ילדה חיה עם נעלי ברזל, והשנה משרד הבריאות יוריד אותה במקום מאה אחוז נכות לשמונים. הוא חושב אותה שהיא כבר ילדה בסדר. ועמידר רוצים עכשיו עשר גולדה (מאה שקלים עבור הדירה), אני כל החיים שלי שילמתי שש גולדה — זה איך אתם אומרים בשקלים?

„אני יש לי שש בנות ובן יחיד. הבן שלי — אפשר לספר? לא יהיו לי בעיות? — היה ילד טוב ירושלים. לפני עשר שנים עשה צבא. בשרה"ד, אם אתם מכירים. עשיתי אז מכתב למשה דיין זכרונו לברכה, ואמרתי לו: משה דיין, אני מבקשת ממך, יש לי בן יחיד ואני רוצה שהוא לא יהיה קרבי, כי אין לי אף אחד, אני רוצה שהוא יהיה ג'ובניק. ובאמת הוא שמע בקולי — נשמתו עדן. שלח לי מכתב ואמר לי: גברת בנימין, מה שביקשת קיבלת. הבן שלך יהיה ג'ובניק בשרה"ד. כל יום בבוקר ילך ובערב יחזור אלייך ואל שתי הבנות האלה! אמרתי לו תודה רבה, וגם החזרתי לו תשובה. „אז ככה היה שלוש שנים בצבא ילד טוב־טוב, אפילו סיגריה הוא לא ידע. אליהו בנימין קוראים אותו. הנה התמונה שלו. כן, זה הוא שהיה מסטול. כן, במילואים הוא התחיל להידרדר, שמה התחילו הבעיות. הוא היה שותה ורצה להתאכר עם העוזי שנתנו לו. ואז המפקד הגדול אמר, תקחו אותו הביתה — הבן־אדם הזה כבר יצא מהתפקיד שלו. אז עשו עליו איקס ושלחו אותו הביתה. מאותו זמן הוא לא משרת הילד הזה והוא התדרדר, שתייה פה, שתייה שם. כל הכסף שהוא מקבל בשביל המודלים שהוא בונה לבניינים — הוא שורף על השתייה. ואני פה כמו אש. קיבלתי דופקילב, קיבלתי רעידות, קיבלתי לחץ דם גבוה מאתיים ועשרים, קיבלתי סוכר. גברת רחל, אמר לי הרופא, אם לא תשמרי על עצמך את אבודה, מי ישמור לך על שתי הבנות הנכות האלה? הנה, תראו את המודלים, זה מה שעושה הבן שלי. כל מודל מודל! באים פה נותנים לו את התכניות ולפי זה הוא בונה להם את המודל שלהם. הוא יכול היה להיות מסודר אם הוא לא היה תפוס באלכוהול. כל הכסף שלו הלכה על אלכוהול. הוא רצה להתאכר עם הזריקות של הדבק שהיה מדביק את המודלים. היה מיואש מהחיים שלו. למה הוא היה מיואש? נו תסביר להם למה? למה, אני יגיד לכם: למה בשביל מודל כזה למשל, היו דופקים אותו ונותנים לו רק כמה גרושים. וגם כמה פעמים יצא עם בחורות, וגם כן לא הסתדר. כי איך בחורה שתראה אותך אתה שתוי — תיקח אותך? בטח שלא. מי רוצה היום ליפול כפח? אף אחד. אז הכל ביחד היה מיואש. היה מיואש גם משתי האחיות שלו, הוא היה אומר: למה אלוהים ויפק לנו את המזל ככה? כואב לי כתור אמא שהבן שלי לא מאושר. לא נשוי, שאני רוצה לראות את הילדים שלו. שיש לי רק בן אחד, אתם רואים אין לך נחת ממנו. אבל עכשיו, תודה לאל, בלי ללכת לאיזה משרד שיעזור לו, הוא החליט, לבד, לבד להיגמל. הוא לגמרי גמר את האלכוהול, ועכשיו שנה וכמה חודשים — תודה לאל תודה לאל! לא האמנתי לזה. חשבתי שבמקום שהוא יקבור אותי, אני קוברת אותו.

„ומה אני בעצמי? גם אני נרפקתי שבעלי הלך בן שלושים וחמש. אני ידעתי שככה יגמור? וממה הלך? מהווריד שנפתח לו פה בראש והיה לו שטף דם במוח. היה בריא ושלם, אכל ושתה, הילדה הקטנה היתה בת ארבע, בידיים שלו, פתאום תראו אותו בכה נפל. כשהוא היה בחיים ואבא היה בחיים הם עזרו לי באמת, נשמתם תהיה בגן־עדן. הלכו. אתם יודעים הכל הולך בזמנו. והיום, עכשיו כבר תורף הדור־שמש שלי הלך. למי אני אספר? שמונה מיליון רוצים ממני, לסדר לי את הדוד־שמש, אין לי שמונה מיליון, מאיפה אביא? ועמידר עושה פרינציפ שאני אשלם לה עשר גולדות. אני לא יכולה לעמוד בזה. יש לי סוכר ואני לא יכולה לעבוד משק בית, ואני שבורה מהגב מרוב שעברתי שיהיה לי כמה גרושים. אתם יודעים יש אלמנות כמוני, ואין להם את שתי הבנות הנכות והם משלמים רק גולדה אחת. ומהוע אני עשר גולדה? למה אני כבר מיליונרית? אני לא משלמת לעמידר ואני מפחדת שהם יעשו לי משפט. זה לא מהכבוד שלי, אני בחיים שלי לא יודעת מה זה בית־משפט. ואני כבר עלה לי עד השמים ואני רועדת מבית־המשפט".

ארגנטינה פצצת זמן

ארגנטינה מצטיידת באנרגיה גרעינית. הארץ סובלת מחוב בן 55 מיליארד דולר — היא ממשיכה במסלול ייצור חומר נפץ גרעיני

מאת יהודה צור

הדעותיהן של ארגנטינה וברזיל על יכולתן לייצר נשק גרעיני אם ימצאו המשאבים הדרושים ואם תרצנה בכך הממשלות, תוך הדגשה שהבעיה הטכנית נפתרה ונותרה רק ההכרעה — מציבות שוב את שתי הארצות הגדולות ביותר של היבשת הלטינו־אמריקנית במועמדות פוטנציאליות למועדון הסגור ביותר בעולם. זהו מועדון הכולל בינתיים רק חמש חברות: ארה״ב, בריה״מ, אנגליה, צרפת וסין, המחזיקות במוצהר נשק גרעיני במחסניהן.

ארגנטינה: תרמית של מדען נאצי

בסוף שנת 83, ימים ספורים לפני כניסתו של הנשיא אלפונסין לתפקידו, הצטרפה ארגנטינה באופן רשמי לשבע המדינות היחידות בעולם המסוגלות לייצר אורניום מועשר, הוא חומר גלם חיוני בתעשיית הנשק הגרעיני. בכך הקדימה את ברזיל, שכנתה הגדולה ביותר. הדבר לא בא בהפתעה על היבשת וגם לא על מדינות המערב העוקבות זה למעלה מ־30 שנה אחר התקדמותה של ארגנטינה בדרך להשגת „הפצצה הנכספת".

הסיפור, למעשה, החל ברמאות חסרת תקדים מסוגה. בבתי הקפה של בואנוס־איירס, בראשית שנות ה־50, נהגו להתבדח כי מדען האטום רונלד ריכצ'ר איבד אצבע כאשר התפוצצה בידיו פצצת אטום... ריכצ'ר, אשר העיד על עצמו שהוא יליד אוסטריה, למרות שנולד בצ'כיה, רימה את פרון, נשיא ארגנטינה באותה תקופה, כאשר שיכנע אותו שבאפשרותו להפיק אנרגיה גרעינית, שתשאיר מחוץ לתחום את תחנות הכוח החשמליות.

ריכצ'ר הגיע לארגנטינה ב־1948 לאחר שעבד בייצור מטוסים בשביל היטלר. כנאצים אחרים הוא מצא מקלט בארגנטינה, ובסיועם של כמה מחבריו שיכנע את פרון להשקיע עשרות מיליוני דולרים מקופת המדינה כדי לפתוח בפרוייקט גרעיני. באי שומם ששכן במרכז אגם קרוב לגבול צ'ילה, כ־1500 ק"מ מבואנוס־איירס, הוא הקים מעבדה גרעינית, הראשונה מסוגה בלטינו־אמריקה. הפרוייקט נבנה כמבצע צבאי לכל דבר, כאשר עשרות ספינות־משמר מאירות את האי בשעות הלילה ושומרות שאיש לא יתקרב אליו ללא אישורו האישי של פרון.

בפברואר 51, שנה וחצי לאחר שהוקמה המעבדה, הוזמנו חברי הוועדה הארגנטינית לאנרגיה גרעינית לבקר במעבדה הסודית. האורחים התגודדו מסביב למכשיר שהוגדר עבורם כ„יוצר כוח גרעיני", וכאשר הופיעו על פני מצגיו תגובות אור, הסביר להם ריכצ'ר כי הם חוזים בתגובה תרמו־נוקלרית, שהתחוללה ונשלטה לראשונה בעולם מן הקרקע. אותה שליטה כונתה מאוחר יותר „הצתת מימן" והפיזיקאים בארה"ב של אותה עת עמלו קשה כדי להשיגה.

עד היום לא הצליחו פיזיקאים בעולם כולו להגיע לרמה שהציג ריכצ'ר. ריכצ'ר עצמו סירב להצעתם של יועציו הקרובים להציג את תגליתו בפני משקיפים מבחוץ, ופרון הודיע לעולם, במסיבת עיתונאים שכינס, במרץ 51, כי ארגנטינה „מסוגלת לייצור שמשות מלאכותיות בעולם כולו". הוא אמנם הזדרז לבשר כי האנרגיה הגרעינית של ארצו תנוצל רק לצרכים אזרחיים, אך הוסיף כי על העולם לדעת „שמעתה ילמדו באוניברסיטאות ארגנטינה באורח רציני את כל התהליכים לייצור פצצות מימן".

קיצוץ בתקציב, פיתויים מערביים

לאחרונה התפטר יו"ר הוועדה לאנרגיה אטומית בארגנטינה, המהנדס קונסטנטין, במחאה על מדיניות אלפונסין לצמצם תקציבים לתעשייה גרעינית. קונסטנטין כתב במכתב ההתפטרות שאין הוא יכול לשאת עוד באחריות לכך, שמאז עלתה לשלטון הממשלה החדשה קוצץ לשליש התקציב שהוזרם מדי שנה למערך הגרעיני בארגנטינה. במקביל התעורר ויכוח ציבורי בשאלה אם רצוי להעביר את הבעלות על תחנות הכוח הגרעיניות לידיים פרטיות. בגלל אילוצים תקציביים תיסלה ארגנטינה כמעט לגמרי את התכניות להקמת מפעל לייצור מים כבדים ולהקמתן של שתי תחנות כוח גרעיניות נוספות. כן נשמעים יותר ויותר קולות הקוראים להגביר את שיתוף הפעולה הגרעיני עם ארצות ערב. הסכנות הראשונה היתה ההסכם שנחתם בין ארגנטינה לאירן בדבר שיתוף פעולה גרעיני. אמצעי התקשורת בארגנטינה גם דיווחו שבשנה האחרונה עזבו את הארץ כ־150 מבעלי הידע החשובים ביותר, אשר פונו על ידי התקציבים והמשכורות שהוצעו להם במערב־אירופה ובארה"ב.

ארגנטינה והפצצה הערבית

פרסומים באמצעי התקשורת דיווחו בשנים האחרונות, כי זמן קצר לפני היבחרו של אלפונסין לנשיאות ניהל קדאפי משא־ומתן לרכישת ידע גרעיני מארגנטינה.

שליט לוב החל במאמציו כבר בשנות ה־70 המאוחרות. הוא עשה זאת דרך גורמים שונים הקשורים עם „הבונים החופשיים", שפעלו תחת שלטון אלמנתו של פרון. כאשר הודחה ממשלתה במרץ 76 צימצם קדאפי את מאמציו.

הדיונים המתמשכים בין אירן לארגנטינה על שיתוף הפעולה לייצור אנרגיה אטומית, מעוררים דאגה בארצות הברית. בשיחות המוקדמות, על פי המקורות האירופיים, דנו בהשלמתו של הכור „בושר 1", שבהקמתו הוחל בדרומה של אירן עוד בימי שלטונו של השאה. כור זה, הגדול מסוגו בעולם השלישי, נבנה בתחילה על ידי חברה מערב־גרמנית, שהפסיקה את עבודתה ב־84', לאחר שהממשלה הגרמנית לא חידשה את רשיון ייצוא־הידע שלה. חברה ארגנטינית הציעה עתה לאירן לסיים את בניית הכור. אם לוקחים בחשבון שארגנטינה ומערב־גרמניה משתפות פעולה בנושא הגרעיני (למגינת ליבן של ארה"ב ואנגליה) אפשר להבין את המשך הקשר.

בארגנטינה גם התקיימו דיונים בקשר להחלפת ליבת הראקטור של הכור באוניברסיטת טהרן. על פי הפרסומים האירופאיים, אמרו הארגנטינאים שהם מוכנים לחלק עם האירנים את הידע שלהם תמורת מחיר מתאים. אותם מקורות מסבירים זאת במצבה הכלכלי החמור של ארגנטינה.

הצהרותיו של פרון הטרידו את מנוחתם של מנהיגי העולם. הם שאלו את עצמם אם אכן ארגנטינה בדרך להשגת פצצת המימן, ואם אכן תהפוך — אחרי ארה"ב ובריה"מ — לבעלת נשק גרעיני. מדענים גרמניים שעבדו עם ריכצ'ר במלחמה הרגיעו אותם באמרם כי הפנטזיות והמציאות המדעית מעורבים אצלו. ואכן, במהרה התברר שכל ממצאיו של ריכצ'ר הם תרמית אחת גדולה.

ריכצ'ר אמנם סולק מתפקידו, אולם ארגנטינה החלה צועדת בביטחון לקראת הצטיידות באנרגיה גרעינית. הארץ, הסובלת מחובות חוץ המגיעים ל־55 מיליארד דולר, מובילה היום בראש הפיתוח הגרעיני ביבשת. כדלק גרעיני היא בחרה באורניום טבעי ובמים כבדים, מה שחסך ממנה את קניית האורניום המועשר מארה"ב. התהליך גם איפשר לה להכין צוות עצום של טכנאים ומומחים לגרעין בעלי ידע רב.

מאז שהנשיא קרטר הגיע לשלטון נעשו מאמצים קדחתניים על ידי ממשלו כדי לשכנע את ארגנטינה לחתום על הסכם לאי הפצת נשק גרעיני ביבשת, אולם למרות שיחות רבות והבטחות דומות נמנעה ארגנטינה (בדיוק כמו ברזיל) מלחתום על ההסכם.

בינואר 80, לאחר שממשלו של קרטר שיכנע את קנדה והולנד לוותר על הסיוע למדינה הדרום־אמריקנית, חתמה ארגנטינה על הסכם עם חברה שווייצרית להקמת מפעל לייצור מים כבדים. ארגנטינה אף הגדילה לעשות, כאשר משלחת ברשותו של הגנרל קויל מהוועדה לאנרגיה גרעינית נסעה למוסקבה וחזרה לאחר שהשיגה כביכול הסכם עם בריה"מ. על פי ההחלטה, אשר מנעה אמנם מארגנטינה להצטייד במרכיבים לייצור נשק גרעיני, הסכימה בריה"מ לספק לה תחנות אנרגיה גרעינית לניסויים באורניום מועשר תמורת החיטה הארגנטינאית הנכספת. בצורה כזאת יכלה ארגנטינה לעבוד גם עם אורניום טבעי וגם עם אורניום מועשר שסופק על־ידי בריה"מ. הנשיא פיגריידו ששלט אז בברזיל מיהר לנסוע גם הוא למוסקבה וחזר עם הסכם דומה. אולם בשני המקרים השיג לחצה של ארה"ב מיתון ניכר בנכונותה של בריה"מ, ולמעט סיוע להקמת תחנות מעבדתיות לא באה הישועה מבריה"מ הרחוקה.

מי שכיהן אז כיו"ר הוועדה לאנרגיה אטומית בארגנטינה האדמירל קסטרו מדרו, הודיע בשנת 1980 לעיתונאי ארצו „כינסתי אתכם כדי להודיע שארגנטינה החליטה לפתוח בתוכנית להקמתן של ארבע תחנות כוח גרעיניות לייצור חשמל. ארה"ב ובריה"מ הגבירו את המכשולים למנוע את הפיתוח הגרעיני בארגנטינה כדי לשמור על המונופול בידן, אולם ארגנטינה החליטה להמשיך בדרכה העצמאית וברשותה נמצאים כל הידע הטכני והתמיכה החיצונית הדרושים". בתשובה לשאלות העיתונאים הודיע קסטרו שהתכנית תימשך ב־20 השנים הבאות ותעלה כ־5 מיליארד דולר.

דאגה לאחר מלחמת פוקלנד

המרכז האטומי ברילוצ'ה הוא בית־הספר היוקרתי ביותר של ארגנטינה לפיסיקאים ולמהנדסים גרעיניים בו נמצא הבסיס למחקר הגרעיני המקיף שלה. האיסור שהטילה ארה"ב על מכירת ציוד וטכנולוגיה גרעינית לארגנטינה לא האט במידה משמעותית את התכנית לפיתוח גרעיני. גם בגלל הסיוע שארגנטינה מקבלת ממדינות אחרות כגון גרמניה ושוויץ, וגם משום הפיתוח העצמאי שלה ארגנטינה מפיקה את האורניום שלה, מייצרת את מוטות הדלק הגרעיני שלה, וככל הנראה היא ממחזרת פלוטוניום משומש מכורים שלה עצמה. בקצרה, ארגנטינה שולטת היום על כל מחזור הדלק הגרעיני ההכרחי לייצור פצצה גרעינית.

לפני כשנה אמר לי אחד מהחוקרים הבכירים בארגנטינה, מדען ממוצא יהודי, „אני יכול לומר חד וחלק שלמרות שזה אפשרי, אנו לא מייצרים פצצה גרעינית". אולם, ארגנטינה לא חתמה על אמנות גלובליות או אזוריות נגד הפצת הנשק הגרעיני. „זאת, כיוון שהן מגבילות את האופציה שלנו לייצר חומר נפץ גרעיני למטרות שלום", ציין לפני כשנתיים האדמירל מדרו, היו"ר היוצא של הוועדה הארגנטינית לאנרגיה גרעינית.

המחקר במכון ברילוצ'ה אינו חשאי. העבודה החשאית האמיתית נעשית במכונים אחרים. על פי מקורות צבאיים, שפורסמו בהרחבה בשנים האחרונות, ממוקמים אותם מכונים גם מתחת לשדה התעופה הבינלאומי של בואנוס־איירס. בסיסים אחרים למחקר גרעיני חשאי, שלהם יש היבטים צבאיים, ממוקמים על פי אותם הפרסומים בעוד ארבעה מקומות ברחבי ארגנטינה, בעיקר בדרומה.

המכון ברילוצ'ה עובר לטווח ארוך. כבר שלושים שנה עובדים שם על עצמאות גרעינית. בית הספר מוציא למעלה מ־100 סטודנטים למחזור. הסטודנטים מקבלים מילגות מלאות, כסף להוצאות ומימון טיסות הביתה על חשבון המדינה.

יש לציין שהתחום הגרעיני הוא אולי אחד מקווי המדיניות המעטים, שלגביהם יש קונצנזוס לאומי המקיף הן את האופוזיציה והן את הממשלה, מן הימין עד השמאל. גם אם הנשיא אלפונסין ציין עם היבחרו, שיש להאיט במידה ניכרת את קצב ההתפתחות הגרעינית של ארצו בגלל קשייה הכלכליים, הרי ארגנטינה ממשיכה בהקמתן של תחנות כוח גרעיניות.

באנגליה שלאחר מלחמת פוקלנד מודאגים. מן האפשרות שארגנטינה תגיע לייצור נשק גרעיני. זמן קצר לאחר תום המלחמה הודיעו גנרלים ארגנטינאים בפומבי כי אנגליה הביאה לאזור נשק גרעיני שנועד לשימוש אם תובס על ידי ארגנטינה. הפרסומים הביאו לגל של שמועות על תיגבור מאמציה של ארגנטינה לייצור נשק גרעיני משלה. השמועות קיבלו תוקף עם פרסומים על רצונה של אנגליה להקים בסיס צבאי באיי פוקלנד. כתובה בבריות נט"ו כווך שכל בסיס צבאי של אנגליה, בעיקר באזורים מרוחקים ואסטרטגיים, מצויד בנשק גרעיני. זו אולי הסיבה שהיו"ר היוצא של הוועדה לאנרגיה גרעינית אמר בסוף 83 שאם אי־פעם בעתיד תתעורר שוב ארגנטינה מול אנגליה כדי לזכות באיי פוקלנד, לא יהיה צד אחד בלבד מצויד בנשק גרעיני. אנגליה כבר האשימה בשנים האחרונות את בני בריתה (כמו מערב־גרמניה) על כך שהן מסייעות לארגנטינה תוך ידיעה ברורה שהסיוע האזרחי כביכול מוקנה בחשאי לייצור נשק גרעיני.

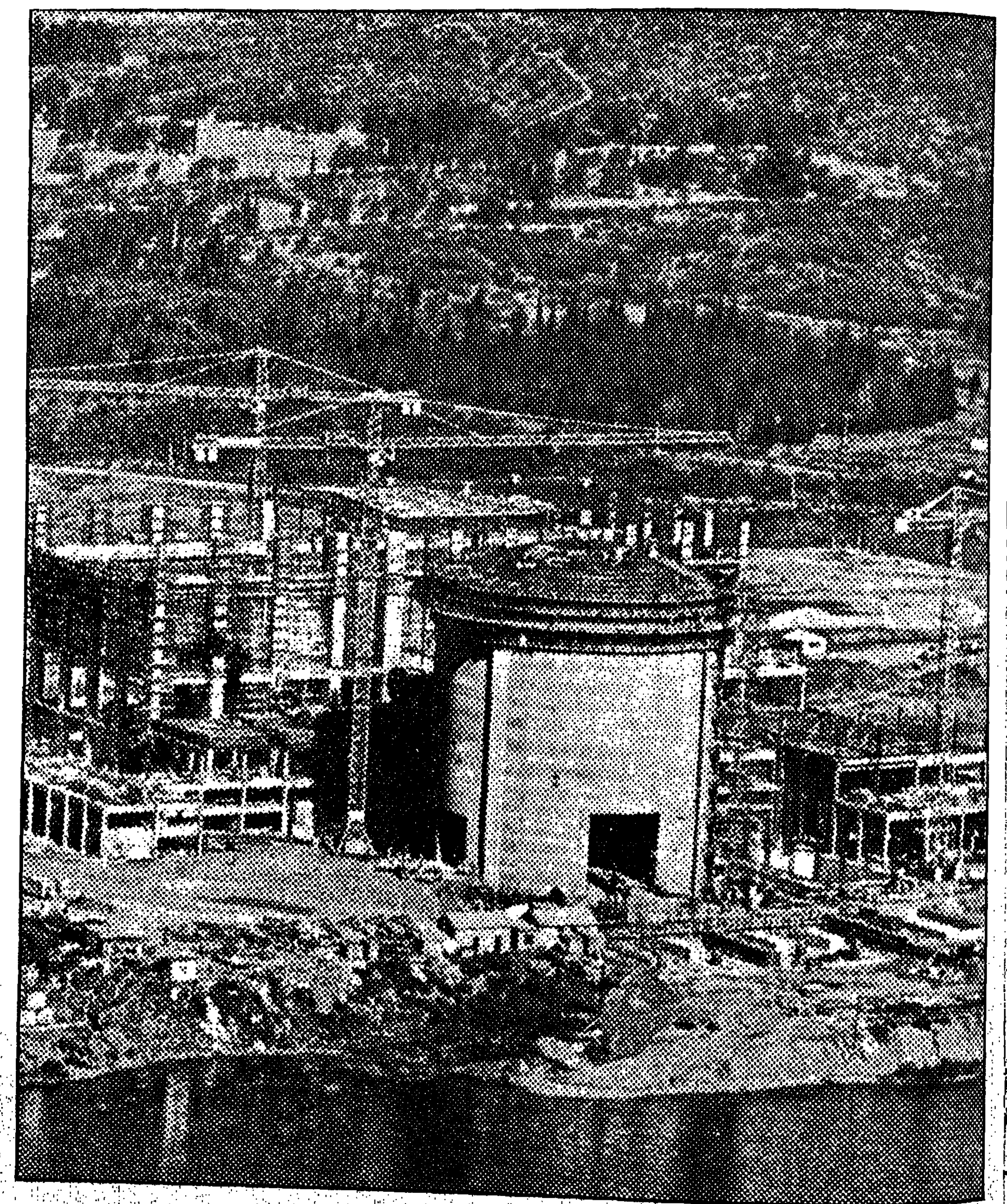

דימונה של ארגנטינה

ברזיל: פצצת אטום תוך שנתיים

„בידי ברזיל הידע הטכני לייצור פצצת אטום", אמר בסוף מרץ השנה הגנרל הברזילאי הרולדו אריקסן דה־פונסקה, העומד בראש מזכירות המדע והטכנולוגיה של צבא ברזיל, בראיון שנתן לעיתון היוצא בסאו־פאולו אמר הגנרל הברזילאי. הוא הוסיף: „יש לנו אפשרות לייצר פצצה תוך שנתיים אילו היו לנו המשאבים הדרושים".

בדצמבר 86 נמסר רשמית על־ידי ממשלת ברזיל כי היא מפעילה תכנית גרעינית סודית בנפרד מתכנית לפיתוח אנרגיה גרעינית. ייתכן שקיימים חילוקי דעות בתוך הממשל הברזילאי, שכן בראיון אומר גנרל אחר, לומבה סנטורו, העומד בראש המרכז הטכני של צבא ברזיל, כי עדיין אין לברזיל הידע המספיק לייצור פצצות אטומיות.

העיתונות הברזילאית הודיעה בשנה שעברה כי הממשלה הקימה אתר תת־קרקעי המסוגל לשמש לניסויים בנשק גרעיני בבסיס צבאי באזור אמזונס. אולם פקידים ממשלתיים הדגישו מיד לאחר מכן כי אתר זה אינו מיועד לניסויים בנשק גרעיני. בכל אופן הודעתה של הממשלה אישרה הקמת בסיס סודי שאנו לן כל מגע עם מחקר גרעיני בענייני שלום.

בין ארגנטינה לברזיל יש תחרות רבת־שנים על הבכורה ביבשת הדרום־אמריקנית. בשנים האחרונות הקדימה ברזיל את שכנתה הדרומית בנושא טכנולוגיה תעשייתית מתקדמת: היא נהפכה ליצואנית נשק בקנה־מידה עולמי, וכלכלתה, למרות חובותיה הזקה בהרבה מזו של ארגנטינה. לארגנטינה נותרה רק הבכורה בנושא הגרעיני. לעתים נראה שברזיל, שלה משאבים גדולים יותר, התקדמה בצעדי ענק. זו אולי הסיבה שבפגישה בין שני הנשיאים, שהתקיימה לפני חודשים, נחתם בין היתר הסכם בדבר חילופי ידע בתחום הגרעיני.

כל יום

31.12.87—25.12.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

25.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 קשת וענן — תן לי את יבנה (ר' יוחנן בן זכאי) (כ).
08.40 מסך לספרות
09.00 מוסיקה ד'–ו'
09.20 לשון ותקשורת — ג'–ה' — נקודת ראות 1 (כ).
09.45 רחוב סומסום
10.15 חשבון ו' — רוחו של קפטיין פיל.
10.40 מדעי הטבע
11.00 חברה ותרבות — יסודי — סופרים מספרים — מרדכי נאור.
11.30 אורחות — ז'–ט' — השוק הפתוח (סובלנות) (כ).
12.00 חברה ותרבות — על יסודי
12.30 מוסיקה (ע"י) — העשרה — ליסט והפסנתר.
13.15 האוניברסיטה הפתוחה
13.45 עד כאן חדשות קול ישראל.

אלן אלדה, שחקן ובמאי בסרט „ארבע העונות" (22.15)

13.50 זהו זה — שידור חוזר. (כ).
14.35 תבונה ורגישות פרק 7 ואחרון
15.00 מפגשי בראשית — פרשת ויגש
15.30 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 סרט — „מזל טוב 007".
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.20 „על המרקע" (ערבית).
19.25 סדרה: כללי נהיגה נכונה בכבישים — (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 „שבת שלום".
20.15 „יומן".
21.15 „ממני" — תג'ית ראיונות עם מני פאר.
22.15 סרט קולנוע „ארבע העונות" — (ראה הפניה).
00.00 פסוקים לשבת. חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 — דובוני „איכפת לי".
19.00 — דרמה 2: „אתרון הפועלים". מחזה מאת יהושע סובול בבימויו של גדי רול.
20.10 — מוסיקה קלאסית, רביעית כרוביני מנגנת רספיגי.
20.40 — פרנקי ואלי בהופעה.
21.45 — שירים עבריים.

■ *סרט קולנוע — „ארבע העונות". קומדיה רומנטית המתארת שנה, על עונותיה השונות, ביחסיהם של שלושת זוגות מיודדים. נקודת המפנה ביחסים בין הזוגות השונים מתרחשת, כאשר זוג אחד נפרד, ולחבורה מצטרפת ידידתו של ניק, הצעירה כתם בדרבה. משתתפים: אלן אלדה, קרול באנט, לן קאריו, סנדי דניס, בס ארמסטרונג, ג'ק ווסטון, ריטה מורנו. בוים אלן אלדה.*
שעה — 22.15

שבת טלוויזיה

26.12.87

16.00 „המהמר" פרק אחרון:
16.50 קיצור חדשות (ערבית).
17.00 סרט צרפתי — „ימי א' היפים שלנו" — הפרק האחרון.
18.00 „שירי חג המולד" — תכנית מיוחדת לחג המולד.
18.30 „שבועון טלוויזיה" תכנית העוסקת במגוון אירועים מן העולם (ערבית).
19.00 אורח באולפן — לילית נגר מארחת לרגל חג המולד את הארכיהגמון לוטפי לחאם ומשוחחת עמו על תפקידיו וסמכויותיו ועל סוגיות שונות בחברה המודרנית.
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 סדרה משפחתית משעשעת „משפחת קוסבי" (ראה הפניה).
20.30 „צירופים" — תכנית אירוח דו-שבועית חיים יוסוביץ מארח אישים ואומנים בנושאים הקשורים במורשת ישראל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט: משחק השבת.
22.35 „מסך אישי" — אהוד מנור מארח אישיות ידועה ומקרין על-פי בחירתה קטעים מתחום המוסיקה, הקולנוע, התאטרון, הבידור, הספורט ועוד. אורח התכנית: דודו דותן.
23.10 „ארמון החלומות" — (ראה הפניה).
00.00 „פסוקו של מקום" — מבט אל שכם.
חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 — אין ברירה עוברים דירה —

דודו דותן, מתארח בתכנית של אהוד מנור (22.35)

מעבר החיות מגןהחיות לספארי.
19.15 — תעודה 2: צילום בלתי אפשרי.
19.45 — ג'וני קש, זמר העם הידוע בכלא סן קוינטין — במופע ושיחה עם אסירים
20.45 — פופ 2 — גאנט ג'קסון והרב אלפרט.

■ *„משפחת קוסבי". במרכז הסדרה, החוזרת אלינו שנית, ד"ר קליף האקסטבל, רופא מיילד, שמגדל באושר, עם אשתו קלייר, את ארבעת ילדיהם. אמנם, קל לו יותר ליילד ילדים מלטפל בילדיו שלו, אך עם זאת הוא ממלא את אבהותו באהבה רבה ובדרכו המיוחדת. שם הפרק: „היום הראשון ללימודים".*
שעה — 20.00

■ *„ארמון החלומות". הפרק הרביעי: תום הוא עתה כמעט בן משפחה ב„ארמון דאנדי", ורגשותיו אל מרים בוערים בו, ואילו היא זוכה להצלחה בתיאטרון וכן ביחסיה עם הבמאי. השפל הכלכלי מאיים על קומי שידה אינה משגת לשלם שכר דירה. מיק מגדל גם הוא במצב כספי קשה.*
שעה — 23.10

ראשון טלוויזיה

27.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד — שניים אוחזין — היכי רמי 1 (כ).
08.40 מסך לספרות — יסודי (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו — קורות חיי הלן קלר (כ).
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 פרפר נחמד — אני וגופי.
11.00 חשבון ה' — השבר מהו.
11.15 צרפתית — על יסודי.
11.30 גיאוגרפיה כללית — ה'-ו' — סוקודורה — כפר בהודו.
12.00 ספרות — ז'-ט' — המורות.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
13.30 הסטוריה כללית — מסעות.
14.00 עד-כאן — חדשות.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה.
15.00 רכבת ההפתעות.
15.20 גברת פלפלת.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר.
16.00 רחוב סומסום — לעולם חברים.
16.30 מכשפ'תה מכה שנית — פרק 3.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 „זרבובים" שם הפרק: „זרבו-בטלן ותמנון".
17.40 „תהילה".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „עם הכוכבים.
18.45 „חידושים והמצאות" (ראה הפניה) (ערבית).

מורטן הארקט, סולן „אה-אה" בתכנית „עם כוכבים" (18.32)

19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „להיט בראש"
20.30 „על גלגלים"
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 לקראת שידור.
21.50 „שושלת" הפרק ה-65: לאחר ששבה אלקסיס ממשפט האפוטרופסות, היא מגלה כי בריתה נעשה חיפוש. פאלון נוסעת למונטנה להתחקות אחר עברו של ארם.
22.40 „סוף ציטוט" — תכנית בענייני ספרות מנחה. ירון לונדון.
23.20 „אלפרד היצ'קוק מגיש" שם הפרק. „ירח דבש קטלני" קרול עומדת לפני החלטה קשה: האם להאמין, למי שמציג עצמו כחוקר פרטי, וטוען, כי בעלה הוא רוצח, אשר כבר רצח שתיים מנשותיו בעבר, או להאמין לגרסתו של הבעל הטרי?
23.45 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 — הרפתקאות הדבורה מאיה.
19.00 — אנקת גבהים (הפרק השלישי).
20.00 — נשים בג'אז (פרק שלישי ואחרון).
20.30 — מסע במצולות ים פרק אחרון.
21.00 — פופ 2: בוב מארלי.

■ *„חידושים והמצאות". בתכנית הפעם: 1. אוסטאופורוזיס, נסיונות לבדוק את הסיבות למחלת דלדלות העצם אצל נשים, והטיפול בה. 2. סטודנטים לווטרינריה מטפלים בציפורים המגיעות במנטודן. 3. הדרכת מורים לקראת העתיד במחשב וברובוט.*
שעה — 18.45

שני טלוויזיה

28.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 אורחות — ז'-ט' — השוק הפתוח (סובלנות) (כ).
08.40 ראשית קריאה — בלי סודות — שווא 1.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד' — חזקות (כ).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 רגע עם דודלי — סוודר, קרטיב ותירס חם (כ).
11.00 ערבית מדוברת — ד'-ה' — וליד מיש הון.
11.15 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — בצל הזית (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — דיוק (כ).
13.00 גיאוגרפיה כללית — ז'-ט' — הרים והווצרותם.
13.30 אנגלית — יא'-יב' — HELLO ISRAEL SPORT SPOTS.
13.45 צרפתית — העשרה.
14.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.05 מגע — מזון — דלק 3 — הנושא: גידול מזון ועיבודו.
14.35 קסים קסם — חלונות (2).
15.00 קשר משפחתי — משפחת ברכה (מולתי) משוחחת עם זיוית אברמסון על לבטיה של אם וילדיה לאחר גרושין.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר.
16.00 האסיר: התנקשות, פרק 9 ואחרון.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.

אורי טננבאום בתכנית „הופה-היי" (17.55)

17.30 „דובי כפת לי" שם הפרק: „ארץ ללא רגשות".
17.55 „הופה-היי"
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 סקירת תכניות (ערבית).
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „הצפון והדרום" (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „מלך הכיתה" הפרק הרביעי.
22.00 „זה הזמן"
22.50 „פקד מורס" הסרט השלישי
23.30 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 — החתול שמיל מארח את אריק סמית והחכובות.
19.00 — קרקס (פרק ד').
19.30 — סאבאנגוגאט. תערוכה של עבודות גילוף אסקימואיות.
20.00 — ברינבוים על בטהובן. (פרק שביעי).
20.30 — תקציר משפט דמיאניוק.
21.00 — פופ 2: סוזאן וגה בהופעה חיה באלברט הול.

■ *„הצפון והדרום", הפרק העשירי: הרכבת שבה נוסעים אורי, ברט ווירג'יליה נעצרת על-ידי קבוצת מורדים שבראשה ניצב ג'ין בראון ובעלה של וירג'יליה גרדי, וירג'יליה מצטרפת אליהם. גרדי חוכך במותו של אורי, אך פראיים, שעבד באחוזתו של אורי מתערב לטובתו. אנשי המיליציה של וירג'יניה מגיעים ובחילופי האש נהרג גרדי וג'ין בראון מוצא להורג. בעיני אורי, הדבר מסמל את ראשיתה של מלחמת האזרחים. וירג'יליה מובלת לבית לחולי נפש.*
שעה — 20.02

שלישי טלוויזיה

יום ג' 29.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 חשבון פשוט ד' — המכונה העשורי (כ).
08.40 ראשית קריאה — בלי סודות — ס"ע'.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון — גיאומטריה — נא להכיר. (בתרגום לערבית).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 רחוב סומסום — הישיבה.
11.00 צרפתית — על יסודי.
11.15 חשבון ה' — תיבת נוח.
11.30 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — תבנית נוף (כ).
12.00 גיאוגרפיה כללית.
12.25 ספרות — על יסודי — ביאליק בתל-אביב.
13.00 מוסיקה — על יסודי — העשרה.
13.30 מדעי הטבע — האריות ההודים.
14.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.05 סרט קולנוע.
15.40 שעת כושר.
16.00 פרפר נחמד.
16.25 רובוטריקים.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 זרבובים — שם הפרק: זרבו בת וצמר חמד.
17.40 שלוש, ארבע, חמש וחצי.
18.05 אלף.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 תרבות המערב — (ראה הפניה).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מישהו מטפל בך — הפרק השני:

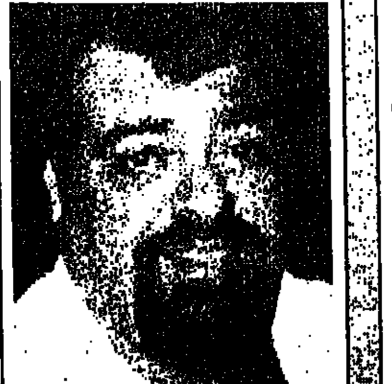

רפי גינת, מנחה את התכנית „כלבוטק" (20.30)

עילות לגירושים. אין סודות בכל-בו של האחים גריים. קפטן פיקוק מנסה לשווא להסתיר מעיני כול, כי מיס בנגולד רוחשת לו אהבה.
20.30 כלבוטק — מגזין לצרכנות ולאיכות חיים.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.40 מבט שני.
22.20 גן העדן המובטח — הפרק החמישי: חטאי אנוש. חקירה מתנהלת בדבר מותו של טום נואט. עורך-הדין של הנרי ממשיך לבדוק את פרשת מורוויותיו של סיימון, אך הוא מזהיר, כי טיעוניו של פרד, שלפיהם לא היה סיימון אביהם האמיתי, עשויים להזיק להם מן הבחינה המשפטית.
23.10 קלי קלות — שם הפרק: סעודה בחברת אל-קיי.
23.35 פסוקו של מקום — לעשרה בטבת. חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 הרפתקאות הדבורה מאיה.
19.00 בן המלך והעני — הפרק ה-3.
19.30 ממני — עם מני פאר.
20.30 תקציר משפט דמיאניוק.
21.00 פופ 2: בננרמה עם מיטב הלהיטים.

■ *„תרבות המערב". פרק זה: הפרק עוסק ב„עידן התבונה", תקופת שלטונו של לואי ה-14 בצרפת, ובהשפעותיה של חצר וורסאי על חצרות המלוכה האחרות באירופה במאה ה-18. בהשפעותיהם של הוגי הדעות והמדענים הגדולים דיקרט, ניוטון, וולטר, דידרו ורוסו, וכן בתקופת נשיאותו של תומאס ג'פרסון בארצות-הברית.*
שעה — 18.32

רביעי טלוויזיה

יום ד' 30.12.87

(כ) כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.05 שעת כושר.
08.15 ארץ מולדת.
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע — יסודי — אלה הלוטרה של אבא.
09.20 אנגלית ז'.
10.00 שעת כושר.
10.10 מדעי הטבע — ה"ו — הלב משאבת הפלאים (כ).
10.30 פרפר נחמד — אני וגופי.
11.00 חשבון ו' — המלך ואט
11.15. אנגלית — יא"-יב'
11.30 קשת וענן — תן לי את יבנה (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע — על יסודי — האבולוציה 8 — ברירה טבעית ומלאכותית.
13.30 גיאוגרפיה כללית.
14.00 עד כאן — חדשות וקל ישראל.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה.
15.00 טוב טוב הגמד.
15.25 התקופה הויקטוריאנית - סרט המפגיש את הצופים עם כמה מבני התקופה הויקטוריאנית באנגליה.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות למבואות ים.
15.55 גברת פלפלת.
16.05 שביל באמצע שביל בצד — טיול השבוע: בקעת תמנע. (כ).
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה.
17.00 ערב חדש — מנחה: אילנה דיין.
17.30 שמיניות באוויר.
18.30 קיצור החדשות — (ערבית).
18.32 על ספרות ותרבות (ערבית).

טירון פאואר, בתפקיד הראשי בסרט „האות זורו" (22.05)

19.00 בקו הבריאות: 1. מחלת האסטמה; 2. הסכנה שבחדירת גוף זר למערכת הנשימה (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 רוח הארץ.
20.30 תביעות קטנות.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 מוקד.
22.05 סרט טלוויזיה האות זורו (ראה הפניה).
23.35 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 ענין פתוח — שיחות עם בני נוער והפעם על אלימות.
19.00 נשים בחלל — האסטרונאוטיות.
19.50 איזה קטע: נופים ואנשים.
20.00 ברינבוים על בטהובן. (פרק שמיני).
20.30 תקציר משפט דמיאניוק.
21.00 — פופ 2: שארה.

■ *סרט קולנוע — „זורו". זהו אחד מסרטיו המפורסמים ביותר של הבמאי רובן מאמוליאן, שהלך לעולמו החודש, והוא בן 90. מאמוליאן נחשב לאחד הבמאים המקצוענים של הוליווד. הוא הובא לעיר הבירה עם תחילתו של „הסרט המדבר" בקולנוע, להדרכת השחקנים בדיבור. „האות זורו" הוא עיבוד של סיפור הרפתקאות מפורסם באווירה של ימיה הראשונים של קליפורניה. הסרט מתאר את מעלליו של בן אצולה ספרדי, הנחלץ לעזרתם של התושבים מידיו של שלטון עריץ ומושחת. משתתפים: טירון פאואר, לינדה דארנל, בזיל רתבון, גייל סונדרגארד.*
שעה — 22.05

חמישי טלוויזיה

יום ה' 31.12.87

(כ)- כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
08.15 קשת וענן — תן לי את יבנה (כ).
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות.
09.00 ארץ מולדת (כ).
09.20 מרע הטבע: ז'-ט': הפקת האשלג.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 בבית של פיסטוק.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת — ד'-ה' — מראג'עה ב'.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע על יסודי.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה — מתולדות ישראל — בין דם לדם.
13.30 מוסיקה.
14.00 עד כאן — חדשות קול ישראל.
14.05 בלי סודות — — ב"ר'.
14.30 קשר משפחתי — שידור חוזר מתאריך 28.12.87 (כ).
15.10 רחוב סומסום — יום כזה.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר.
16.00 זהו-זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 דואט — לאוהד בן ארי מרעננה ולסלים עבוד-אשכר מנצרת, בני 12, חלום משותף: — שניהם רוצים להיות פסנתרנים.
18.05 בלבולים — סדרה בהנפשה של וולט דיסני.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 מגזין לאמנות (ערבית).
19.00 מפגש (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.

דן מרגלית, מגיש את התכנית „ערב חדש" (17.00)

21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 אף פעם לא מאוחר — הפרק ה-16: משקל כבד.
22.00 סדרת תעודה צרפתית וייטנאם.
22.55 מטלוק — הפרק הרביעי
23.45 הגיע הזמן לשון חדשות הלילה.

ערוץ 2
18.30 הרפתקאות הדבורה מאיה.
19.00 זמנים קשים. פרק שלישי.
20.00 תעודה 2: מדע בשירות החברה.
20.40 תקציר משפט דמיאניוק.
21.10 פופ 2: להיטים של דיויד ודיויד, קרלי סיימון, שיקאגו.

תכניות טלוויזיה ליום שישי 1.1.88

■ *בשעה 21.15 „סיבה למסיבה" תכנית בידור בהנחיית רבקה מיכאלי.*

■ *בשעה 22.15 סרט קולנוע — „חייו הפרטיים של שרלוק הולמס". סטירה שנונה של הבמאי בילי ויילדר ושותפו לכתיבה איזי דייאמונד. בכוונתו של ויילדר להצביע על סדקים בחזותו האגדתית של הבלש המפורסם. הוא מלגלג על נטיותיו המיזוגיניות, על חולשתו הקלה לסמים, על הנסיונות המוזרים שהוא עורך לעשות ועל הסתייגותו מנשים. ויילדר בא להטיל ספק גם בגאונותו של הולמס הבלש ומציג כדמות אימתנית, העומדת מאחוריו, את אחיו מייקרופט. משתתפים: רוברט סטיפנס, קולין בלייקלי, כריסטופר לי, סטנלי הולוויי ואיירין הנדל.*

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח-התיכון טלוויזיה

יום שישי 25.12.87

13.00 מסע בעולם המצוייר. 13.30 ימי העמק האבודים (מערבון). 14.00 מועדון 700. 14.30 סיפור חג המולד. 15.30 סופרבוק (מצוייר). 16.00 נסטור (תכנית לילדים). 16.30 סרט „הבית ללא עץ האשוח" עם ג'ייסון רוברדס. 18.00 האיש המצחיק (תכנית למשפחה). 19.00 חדשות. 20.00 פוליגאי (מעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שבת 26.12.87

13.00 וודי וודפקר (מצוייר). 13.30 המשפחה הביונית. 14.00 דניס השובב (מצוייר). 14.30 ברבר וסנטה קלאוס (תכנית לילדים). 15.00 עולם החיות. 16.00 סרט „מקארתור" (חלק ב') עם גרגורי פק. 18.00 אירועי ספורט בעולם. 19.00 כדורגל (אנגליה). 20.00 היאנקיות. 21.00 סרט „תני-מולד לבן" עם בינג קרוסבי. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום ראשון 27.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משפחות (ערבית). 15.00 שעת סיפור. 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט (ערבית). 18.00 משפחת וולטון (סדרה). 19.00 60 דקות (מגזין אקטואליה). 20.00 מופעים קלסיים וחג המולד בהוואי. 21.00 סרט „תרנית הרת גורל" עם מט סלינג'ר. 22.30 מעשיות משפחות (ערבית).

יום שני 28.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי התבונות (מצוייר). 15.30 סופרבוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „אפשרויות בלתי מוגבלות" עם פרד אסטר. 18.00 ימים מאושרים (סדרה קומית). 18.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 19.00 חדשות. 20.00 מגנום (בלש). 21.00 פוטבול ושיקגו — סן-פרנציסקו. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום שלישי 29.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי התבונות (מצוייר). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „עד כלות הימים" עם דורותי מקגווייר. 18.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לענין (פעולה). 21.00 מקגייבר (סוכן חשאי). 22.00 זאב מעופף (פעולה). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום רביעי 30.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי התבונות (מצוייר). 15.30 סופר בוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „רחוב טרייל" עם רנדולף סקוט. 18.00 תודו ממני וקומי. 18.30 מקסחת קיבל (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 רצח במשיכת קולמוס. 21.00 מלך הכיתה (סידרה). 21.30 סרט „נייהארט" (קומי). 22.00 המשווה (בלש). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום חמישי 31.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי התבונות (מצוייר). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט „כוכב חצות" עם וויליאם סאול. 18.00 פאנקי וובסטר (סידרה). 19.00 חדשות. 20.00 סקיקרד וגברת קינג (בלש). 21.00 הדרך לשמים (דרמה). 22.00 סרט „השותפים" (בלש). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 25.12.87

כל שעות הבוקר תוכניות לכל המשפחה. 13.30 כדורגל בינלאומי או ספורט עולמי. 14.30 סרט מדע בריטי (אנגליה). 15.10 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 16.00 תאמין או לא (מקרים מוזרים — רק בערוץ 1). 17.20 סרט עלילתי בצרפתית. 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 לקראת שנת האלפיים (סרטון דוקומנטרי). 20.30 מאוחדים אנו עומדים (קומדיה אמריקנית). 21.10 נגר הרוח (סידרה אוסטרלית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מאגנום בלש פרטי (סידרת מתח).

שבת 26.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.10 אחות קיקה (רק בערוץ 3) 18.00 הדוצה (סידרה בצרפתית). 18.15 ילדי רחוב די.בי.סי. (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם בצרפתית. 18.50 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם בצרפתית. 18.50 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 סליחה (קומדיה אנגלית) 21.10 בידור תו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 27.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.20 פנקי פרוסטר (רק בערוץ 1). 16.45 מדע ודעת (דוקומנטרי — רק בערוץ 1). 17.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרנבי (צרפתית). 18.30 כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 18.50 ההיסטוריה של הטבע (דוקומנטרי). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 צ'ולם בשליטה (קומדיה אמריקנית). 21.10 „הממוך" (בעיות כלכלה בעולם, דוקומנטרי). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האקווילייזר. 23.00 האקווילייזר (סידרת מתח אמריקאית).

יום שני 28.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.10 ג'ק הלברון (רק בערוץ 1). 17.35 סרט דוקומנטרי על מדע (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הטבע (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קייט ואלי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט (סידרה עם ג'יין ויימן) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 ברנטש (סידרת מתח אמריקנית).

יום שלישי 29.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.50 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.10 מדע ודעת (דוקומנטרי — אנגלית — רק בערוץ 1). 18.00 רישליה (צרפתית). 18.30 מסבה בינלאומי (דוקומנטרי על בישול). 18.30 כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מארינגטון (קומדיה אנגלית). 21.10 רמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקנית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 חבוא הדעה על סידרה חדשה. 23.10 פתוח כל שעות היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 30.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 סיפורים עולמיים (רק בערוץ 1). 17.00 ילדות הפלא (רק בערוץ 1). 17.25 הנגלים (רק בערוץ 1). 17.30 בית חולים (סידרה באנגלית רק בערוץ 1). 17.55 שאנו אליזה (תכנית בידור צרפתית). 18.00 וסטרנאר (סידרה בצרפתית). 18.30 תכנית בידור (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 ולרי (קומדיה אמריקנית). 21.10 תכנית דוקומנטרית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 נאות מצושה (סידרת מתח אנגלית). 23.10 הי די היי (קומדיה אנגלית) והאבקות חופשית (בערוץ 1).

יום חמישי 31.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.45 עולם החיות. 17.30 חלומות ג'יני (צרפתית). 18.00 רחוב קרנבי (צרפתית). 18.30 סרט טבע דוקומנטרי (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.30 רגעים מביכים. 21.10 אלפרד היצ'קוק מגיש (סיפורי מתח). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שישי רדיו

25.12.1987

קול המוסיקה

07.09 בהאזנה נינוחה טלמן: סוויטה לכלי-קשת קרומר: קונצ'רטו לקלרנית ובר: שלישיה מיירבר: שיר דור ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 6 מוצרט: „נשואי פיגארו" בעבור לכלי-נשיפה.
09.00 קונצרט בקר בטהובן: הפתיחה „פרומתאוס" רוסיני: בכתום ואריאנה, סוויטה מס' 2 מונטוורדי: קינת אריאנה ברנשטיין: סרנדה בריטן: שש מטמורפוזות סטרווינסקי: אפולו מסנה: „תאיס" — אריה סרסטה: פואמה סימפונית רוול: דפניס וכלואה, סוויטה מס' 2 בטהובן: הפתיחה „חורבות אתונה".
11.57 פינת השיר משירי א. הלפי.
12.00 מן הסרטייה.
13.05 בהאזנה נינוחה מוצרט: דיוורטימנטו סומון: קונצ'רטו לפסנתר ולתזמורת צ'ייקובסקי: מוסיקה לבלט דבוז'ק: סימפוניה מס' 9, „מן העולם החדש".
15.00 לקראת שבת בויס: סימפוניה מס' 1 הולדהיים: שקון קוסוביצקי: קונצ'רטו לקונטרבס היידן: סימפוניה מס' 77.
16.00 לבקשתכם באך: קנטטה „הציד" מירקרנטה: קונצ'רטו לקלרנית פרנק: סונטה לכנור ופסנתר בטהובן: סימפוניה מס' 5.
18.00 דור הזהב הקדנצות, תכנית חמישית מוצרט: קונצ'רטות לפסנתר ק. 551,482 (הקדנצות מאת איפשר, א. שנאבל, ו. לנדובסקה, ר. סרקין).
19.00 מוסיקה קאמרית דבוז'ק: רביעית פסנתר בטהובן: רביעייה אופ' 18/2.

זוהר ארגוב, תכנית לזכרו, „הפרח בגני" (גל"צ 14.05)

20.05 מזמרת הארץ.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת באך: טוקטה ופוגה ברה מינור היידן: רביעייה אופ' 54/3 בטהובן: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר פרוקו: סמפוניה ברה מינור צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך „אגם הברבורים" פרוקופייב: לויטננט קיזה, סוויטה.
23.00 ברק הברוק ורסיסי רנסנס.

רשת א'

07.50 „רדיקל".
08.05 „מצעד הפזמונים הים-תיכוני" — עם רם תרמור.
10.05 „שירקור" — מתולות ושירים משלנו.
11.05 „היום השישי" — מגזין למסורת ופולקלור.
12.05 „מעורב ים-תיכוני" — עם גד עמר.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" — מגזין לילדים ולבני נוער.
15.00 „קבלת שבת" — פרשת „ויגש".
16.05 „נושא במוקד": עם פרופ' קלמן בנימיני — על „פסיכולוגיה".
17.10 שירים עבריים.
18.06 „מוסף רדיו לספרות".
19.05 „זמר לשבת".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 „כי טוב הומה" — „זמר שבטי ישראל" — לקט ממופע פומבי שהתקיים באולם „ארטון" במלון (ש"ח).
23.05 „להיטים מפולפלים" — להיטי הזמר המזרחי של כל הזמנים.

רשת ב'

07.00 „הבוקר הזה".
08.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי — עם יוסי גרבר.
12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 „בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 „לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.06 „בשמים לשבת" — עם יהורם גאון.
16.05 „עובר ושב" — עם דוד מרגלית.
17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.06 „השבוע שלי" — עם העתונאי יוסף לפיד.
19.05 „הטור השבועי".
20.05 „השושנה פורחת" — רומנסות, שירים ופיוטים ממורשת יהדות ספרד.
22.05 „הבה נצא במחול" — ריקודי עם.
23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים בין יצחק לבני לבין הסוציולוג ד"ר מיכאל אנורסקי.
00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

גל"צ

06.05 צלילי בוקר.
06.30 „פוקחים עין".
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 „בילוי נעים" — עם מולי שפירא.
11.05 „קולה של אמא" — עם אלכס אנסקי.
12.05 „סנדלים" — צעתיים נעולות עם דורי בן-זאב.
14.05 „הפרח בגני" — תכנית מיוחדת במלאת 30 למותו של הזמר זוהר ארגוב. עורך ומגיש: ליאור פרידין.
15.05 „הדרך" — קטעים מהופעתה של הזמרת תימנה בראור ולהקתה בעת הופעה פומבית בנוויואן ת"א.
16.05 שיר נשקט בשקט.
16.55 „אלף פנים" — סיפור קצר עם דן עביט.
17.05 „קרובים רחוקים" — עם יהודים וסליחי עליה במערב אירופה. פרק חמישי ואחרון: „סליחות ורילמה". עורך ומגיש: אהוד גרף.
18.05 „אגדת רשא" — שירים עבריים.
19.05 „שירי ארוס" — עונג שבת ותלי: מין, רגשות והכל. תבניתה של עדנה עברון (ש"ח).
20.05 „לא על לוח לברו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו.
22.05 „עשן בעיניך" — שעתיים של שירים עם נרי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

רשת ג'

06.04 „יום שישי חור".
08.05 „משהו משהו".
10.05 „אגן הים-התיכון".
12.05 „חנימלי".
13.05 „צפיות ברבש".
15.05 „לפנות ערב".
17.05 „כאן, שם ובכל מקום".
19.05 „זמר שכזה".
20.05 „צלילי שבת".
22.05 „טיול לילי".
23.05 איזה לילה — מסיבת ריקודים.

שבת רדיו

26.12.1987

קול המוסיקה
07.11 שחרית לשבת באך: קונצירטו לכנור, אבוב וכלייקשת; מנדלסון: רונדו ברילאנטו; דבוז'יק: „אני דות"; ברהמס: ששה שירי־עם גרמניים; הומל: שביעייה.
09.00 למי סידורה? לורסול מסע מוסיקאלי בצליל.
10.00 קונצרט השבת מהקלטות התזמורת הסמפונית ירושלים רשה"ש.
11.57 פינת השיר משירי אברהם חלפי.
12.00 אמן רגול.
13.05 קונצרט לצהרי השבת: בטהובן: שלישיית הארכידוכס; פורה: הזמר הטוב; ברהמס: קונצירטו מס' 1 לפסנתר ולתזמורת.
15.00 אינטרלודים — רצף מוסיקאלי.
16.00 „גאלינה" זכרונותיה של גאלי־נה וישנייבסקאייה מגישה: זהרירה חריפאי פרק רביעי: אויב העם.
17.00 פגוש את האמן הישראלי אריה ורדי, פסנתר מיצירות שופן: — שני פרלודים אופוס 26 — נוקטורן בדדריאז מינור — מזורקה בפה מינור — סונאטה מס' 3.
18.00 רדיו דראמה תפסו את המרגל מאת: י. חנוך לוין.
19.00 הקונצרט שלי עם חיים ברישי.
21.05 אופרה אופנבק: „לה פריקול" ותרוזה ברגנצה, חוסה קררס. מנצח — מישל פלאסון מגישה — זהרירה חריפאי.

רשת א'
09.05 „עולם המדע".

ג. רפאל, עם אגמון ב„שאלות אישיות" (גל"צ 13.05)

09.30 „דעת־קול" — תיבת דואר בעניני מדע.
10.05 „מילים שמנסות לגעת": „בובות החיים" — על הרומן החדש של רות אלמוג „שורשי אויר" משתתפים: גרשון שקד, אילנה המרמן, יגאל שווארץ ורות אלמוג.
11.05 „מושגים".
12.05 „מישרד תעודה": „אלימות במשפחה".
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 „בראש צעיר" — פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי.
15.05 „שבת אחים": „לילות יוון" — עם הזמר והאורח סטרטוס דיוניסיהו.
16.00 „רדיודרמה" — „נעורי ורדה'לה" — מאת חנוך לוין עיבוד ובימוי: יוסף כרמון משתתפים: רונית פורת־קלצ'קין, יהודה פוקס, מרים גבריאלי, זהרירה חריפאי, יוסי כרמון, אלברט כהן, יצחק חזייה, אסתר גרינברג, שולמית אדר, אבנר חזקיהו ויוסי גרבר (ש"ח).
17.10 „סיפורדיו": „חגיגת בת אגור" — מאת שלמה טנאי מגישה: זוהר אוריה.
17.40 שירים עבריים.
18.06 „מסביב לעולם בשעה קלה" — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 „פינת השיר".
19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה": „זו אגרתי לעולם" — מבחר משירתה של אמילי דיקנסון — עם המשוררת עזה שלרתורן.
19.30 שידורים לעולים.
22.10 „מלווה מלכה" - בעריכת משה חן.
23.05 „דרכי ארם" - עם רחל חלפי.

רשת ב'
06.00 א"ן — חדשות.
08.05 „מי ישן" אגדות, ספורים [illegible]

09.05 „שאלה של טעם" — עם חיים קינן עזריה אלון מספר על נוף הארץ.
11.05 „אם נדע לאהוב" - מופע יחיד של יוסי בנאי.
13.05 „שעת לצון".
14.06 סקירת שבועונים מן העולם.
14.11 „כדור בראש" — קתדרה לכדורגל עם טרי פרויס וחברים.
14.30 „שירים ושערים" - דיווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל ופזמונים.
16.30 „הבו זמר" — שירים עבריים.
17.05 „ארץ חמדת".
18.06 „מפיק ודי".
18.30 ממגרש הספורט.
19.05 „הקול קולנוע".
20.05 „יומן השבוע".
21.05 „כוכב הערב": עם התפושיות.
22.05 „יש לי כנרת" 100 שנים של שירים וספורים לכנרת עורך ומנחה: אליהו הכהן משתתפים בשירה: אופירה גלוסקא ועוזי מאיר מעבר ומלווה בפסנתר: שמעון כהן.
23.05 „הרי ארצי מולדתי" — שירים עבריים.

גלי־צה"ל
07.05 יופי של שירים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה.
09.05 מקהלה עליזה.
10.05 טעם של פעם — עורכת ומגישה אורלי יניב.
11.05 במצב הנוכחי.
12.05 הדרך — באה מאהבה — יהודית רביץ בקטעים נבחרים מתכניתה האחרונה.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם גדעון רפאל לשעבר שגריר ישראל באו"מ ומנכ"ל משרד החוץ.
14.05 הכל זורם.
16.05 סינמה שבת — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גידי אורשר.
17.05 פרדה מאבא קובנר — פרדה אישית של המשורר אריה אורי מהמשורר אבא קובנר ז"ל.
18.05 גלגלי צה"ל — דיווחים ושירים על מצב התנועה בכבישי הארץ, עדכוני חדשות ספורט ומוסיקה.
20.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי צה"ל על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית. והפעם התזמורת הקאמרית של חיל החינוך. בניצוחו של מנחם נבנהוייז.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 שירים עבריים.
22.05 מסורת מסורה.
23.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: דורו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — אבי קורן מארח את אורי דרומי — מספר הוצאת מערכות המגיש את השירים האהובים עליו.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
18.00 — 09.00 גל עברי — תשע שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 משירי להקות צבאיות.
10.05 משירי שמוליק קראוס.
12.05 באה מאהבה — יהודית רביץ בקטעים נבחרים מתכניתה האחרונה.
13.05 להיט לתיאבון.
14.05 יופי של שירים.
16.05 באים מאהבה.

רשת ג'
07.11 „צלילים למזכרת".
08.05 „גוונים".
10.05 „על בטוח".
12.05 „להיטים לוהטים".
14.06 „כוכבים".
15.05 „אתם זוכרים את השירים?".
17.05 „שיר בין־ערביים".
19.05 „זמר שכזה".
20.05 „פזמונהמור".
22.05 „טיול לילי".
23.05 „רדיוטק" - פזמונים בשצף קצב.

ראשון רדיו

27.12.1987

קול המוסיקה
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה. באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 ברה מג'ור. מוצרט: סימפוניה מס' 29 בלה מג'ור ק. 201. ריינקה: קונצ'רטו במי מינור לנבל ולתזמורת. צ'ייקובסקי: סויטה מתוך הבאלט אגם הברבורים.
09.00 קונצרט בוקר. שרפנטייה: מוסיקה למחזה סירסה של קורני. בנרטו מרצ'לו: תהילים נ"א. מוצרט: קונצ'רטו בדו מג'ור לשני כנורות ותז. מנדלסון: המוסיקה למחזה של שקספיר חלום ליל קיץ. שומאן: סימפוניה מס' 3 במי במול מג'ור הריינית.
11.57 פינת השיר. משירי מאיה בז'ראנו.
12.00 אמנים באולפן — בנימין שפירא — צ'לו. שולמית שפירא — פסנתר. ויואלדי: סונטה מס' 5 בסול מינור. סטוצ'בסקי: סינה גומינה (כלי כותרת). בטהובן: סונטה מס' 3 בלה מג'ור.
13.05 בהאונה נינוחה מוצרט: הפתיחה נשואי פיגארו. היידן: סימפוניה מס' 96, ברה מג'ור, הנס. צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 6, הפתטית.
15.00 מוסיקה כאן ועכשיו — עדן פרטוש: נתיבים אלגיה סימפונית יעקב גלבוע: סויטה ל־2 פסנתרים. שלמה יופה: פנטסיה קונצרטית לחמישיית כלי־נשיפה לכלי מתכת. רב כרמל: קליידסקופ.
16.00 מוסיקה ליום ראשון הנדל. האורטוריה יפתח. באך: ארבעה קטעי מקהלה מתוך קנטטות.

דב כרמל, מלחין, ב„מוסיקה כאן ועכשיו" (מ' 15.00)

18.00 למי סידורה — לה פסול. מסע מוסיקלי בצליל (ש"ח).
19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 התזמורת הסימפונית ירושלים, רשות השידור מנצח: ד. שלון — סולנים: ח. צהטמאייר — כנור. ט. צימרמן — ויולה. שידור חי מאולם הנרי קראון. מוצרט: הריעו רננו, מוטט לסופרן ולתז. ק. 165. מוצרט: סימפוניה קונצרטית לכנור ולויולה, ק. 364.
22.30 מן המקורות.
23.00 מחזורי יצירות. ק.פ.ע. באך: קונצ'רטות. היידן: סימפוניות.

רשת א'
07.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
09.05 טלרדיו — שירות מידע למאזינים.
10.05 שירקוד — מחולות ושירים משלנו.
11.05 פניני בוקר — מגיש: גדעון תור.
12.05 מעורב ים־תיכוני — עם חופני כהן.
13.00 חדשות ותוכניות באנגלית.
13.30 חדשות ותוכניות בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה.
16.05 רדיו עשרה — מגזין נוער. עם חג הנוער של הכימיה.
17.10 צבעי הקשת. ממזרח ממערב וגם משלנו.
18.06 מנחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם. עורכת ומנחה רבקה מיכאלי. יועץ לתכנית: ד"ר עמירם רביב. פסיכולוג חינוכי־קליני.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 רגעי קסם.
18.06 בעין בוחנת — שאלות וסוגיות במחלוקת — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט.
19.05 היום הזה.
19.35 עם ישראל — מוסף לענינים יהודיים בעולם.
20.05 שלום לבן דודי — פיוט וברכה בשידור חי.
22.05 בינינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור.
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי־צה"ל
06.05 אוניברסיטה משודרת — כלכלת המזרח התיכון — קיטוב ישן וחדש. מרצה: פרופ' גד גלבר.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 עשר.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 דו רה יומי.
13.55 .40 לאחור" — סיפור היום בתש"ח — עורך ומגיש: דורו דיין.
14.05 פגישה יומית — עם יצחק בן נר.
15.05 שירים לתג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
19.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט.
19.75 הודעות לחיילים.
20.05 עושים מדינה — עורך ומגיש: דורו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — כלכלת המזרח התיכון — קיטוב ישן וחדש. מרצה: פרופ' גד גלבר.
22.05 על הדבש ועל הכפאק.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם אילנה אורחון — מורה למוסיקה בבית ספר תלמה ילין.
00.05 ציפורי לילה — עם שלמה ארצי.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צו 8, תכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע?
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית.
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים.
21.05 ארום עתיק.
23.05 הלילה הוא שירים.

שני רדיו

28.12.1987

קול המוסיקה
06.10 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה — הנדל: קונצ'רטו גרוסו בדו מינור אופוס 6 מס' 8. היידן: קונצ'רטו בדו מג'ור לאבוב ותז. שוברט: סונטה בלה מינור, לפסנתר. דבוז'אק: סימפוניה מס' 8 בסול מג'ור.
09.00 קונצרט בוקר. ג'ון ארטון: שלוש אריות חצר מהמאה הי"ז. דורג'סון: קונצ'רטו לגיטרה ותז. קמרית. שוסטקוביץ': חמישייה בסול מינור לפסנתר ולכלי קשת. ברהמס: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ותזמורת. בטהובן: סימפוניה מס' 9 ברה מינור.
11.57 פינת השיר משירי מאיה בז'ראנו.
12.00 מן הסרטייה.
13.05 בהאונה נינוחה.
15.00 הסברה מוסיקלית. הנחיות הרגש.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם: מהקלטות רדיו הונגריה. מיצירות ליסט: מוטטים — מקהלת הנוער המוסיקלי. 3 קטעים לצ'לו ופסנתר (מ. פרניי — צ'לו/ז. קוצ'יש — פסנתר). דרך הצלב. פרפרזות לפסנתר על האילמת מפורטיצ'י של אובר (פ. נאגי — פסנתר).
18.00 דגש על הבצוע.
19.00 בין חברים.
20.27 פינת השיר.
20.30 מאולמי הקונצרטים בעולם. המקהלה של אגוד ידידי הזמר והז. הסימפ. של רדיו אוסטריה — מנצח: ארג'ן נוודרי. סימפ: ריקויאם (סולנים: מריה רוטו —

ד"ר דן לוין, ב„שיחות חצות" (גל"צ 23.55)

סופרן, דפנה אבנגילטוס — מצו־סופראן. וורנר הולווג — טנור. הארי פטרס — בס.
22.30 פעם ועוד. דיטר מאק — פרוט.
23.00 מחזורי יצירות ק.פ.ע. באך: קונצ'רטות. היידן: סימפוניות.

רשת א'
07.30 רדיו קל תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה — עם בני הנדל.
08.27 משפט רמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט רמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 לכל אדם כוכב — עם האסטרולוג אילן פקר. מגישה: נאוה סביון.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית — עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 רגעי קסם.
18.06 שעה תופשית — מגזין שבועי לעניני חנוך.
18.45 היום בספורט.
19.05 היום הזה.
19.35 דין ודברים — מגזין לעניני חוק ומשפט.
22.05 קפה ראשו — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים עם שמוליק רוזן.
00.15 ג'אז ועוד — עם לאה ליאור.

גלי־צה"ל
06.05 אוניברסיטה משודרת — תורתו של הרב קוק - אחדות ואבולוציה. מרצה: פרופ' יוסף בן שלמה.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 עשר — שירים עבריים.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 דו רה יומי.
13.55 .40 לאחור" — סיפור היום לתש"ח — עורך ומגיש: דורו דיין.
14.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב.
15.05 שירים לתג — עם ארז טל.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 ראיון מיוחד עם האלוף עמרם מצנע — אלוף פיקוד מרכז. מראיין נחמן שי.
19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי צה"ל על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — תורתו של הרב קוק — אחדות ואבולוציה. מרצה: פרופ' יוסף בן שלמה.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם דן לוין — יו"ר אגודת מליץ.
00.05 ציפורי לילה עם יאיר לפיד. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צעד וחצי — תכנית הספורט של גלי צה"ל הכוללת דיווחים ישירים ממשחקי הליגה בכדורסל ופרשנים באולפן.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע? — שירי שנות השבעים.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית.
18.06 מצעד המצעדים — תזכורת פזמונים לקראת יום העצמאות.
21.05 קצה אחרת — פופ מתקדם.
23.05 הלילה הוא שירים.

שלישי רדיו

29.12.1987

קול המוסיקה
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה.
09.00 קונצרט בוקר.
11.57 פינת השיר משירי מאיה בז'ראנו.
12.00 מן הסרטיה.
13.05 בהאונה נינוחה מוצרט: דיוורטימנטו ק. 137. סליירי: קונצ'רטו לחליל, אבוב ותזמורת. שומן: קרייזלריאנה. ברהמס: סימפוניה מס' 2.
15.00 מוסיקה צעירה.
16.00 אתנחתא מיצירות: הנדל, מוצרט, פסן, ווייל והינטסרה (ש"ח). מיכל שמיר — סופראן, מייקל אליאסון — פסנתר.
17.30 קולות. ההיליארד אנסמבל. מדריגלים של לוקה מרנציו.
18.00 ממרף התקליטיה.
19.00 פניני אופרה מאת מלחינים אנגלים.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט מהקלטות התזמורת הפילהרמונית הישראלית. מנצח: קורט מאזור, סנטנר — אלכסנדר טורדיה. פרוקופייב: סימפוניה מס' 1 ברה מג'ור הקלסית. ליסט: קונצ'רטו מס' 2 לפסנתר בלה מג'ור. בטהובן: סימפוניה מס' 5 ברו מינור.
22.30 ג'ז קלאסי.
23.00 מחזורי יצירות. ק.פ.ע. באך: קונצ'רטו. היידן: סמפוניות.

רשת א'
07.30 רדיו קל תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 חוגה עם בני הנדל.

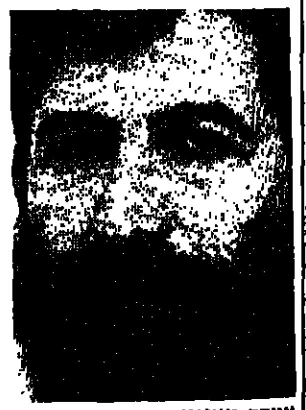

עמרם מיצנע, ראיון מיוחד עם האלוף (גל"צ 20.05)

08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
13.05 שירים עבריים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט דמיאניוק.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 שנינו יחד וכל אחד לחוד עורך ומנחה: יובב כץ — החינוך המיני — על לבטים של בני־נוער בקשר למין. בצוות: ד"ר עמי שקד ורחל ארדרד.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית עם רבקה מיכאלי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 קראתי ספר קוראים ממליצים.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 רגעי קסם.
18.06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה.
18.45 היום בספורט.
19.05 היום הזה.
19.35 עולם חדש — מגזין חדשות: לעניני הארם וסביבתו.
20.05 פרקי חזנות כבקשתך — מזמור שיר.
22.05 צריך לצלצל פעמיים — שירים עבריים.
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי־צה"ל
06.05 אוניברסיטה משודרת — כוכבים כפולים — ענקים אדומים ועצמים קומפקטיים. מרצה: פרופ' אליה ליבוביץ.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 עשר.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 דו רה יומי.
13.55 .40 לאחור" — סיפור היום בתש"ח עורך ומגיש: דורו דיין.
14.05 פגישה יומית — עם יצחק בן נר.
15.05 שירים לתג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחר הצהריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
19.05 שירים מכאן — שירי להקות צבאיות.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 ראיון מיוחד עם האלוף עמרם מצנע — אלוף פיקוד מרכז. מראיין: נחמן שי (ש"ח).
20.55 פינה חמה ללב"י.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משחרוות — כוכבים כפולים — ענקים אדומים ועצמים קומפקטיים. מרצה: פרופ' אליה ליבוביץ.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם עזרא דלומי — מזכיר קיבוץ ראש הנקרה.
00.05 ציפורי לילה עם אביהו מדינה. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צו 8 — תוכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע?
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית.
18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים.
21.05 ארום עתיק.
23.05 פניני ג'אז.

רביעי רדיו

30.12.1987

קול המוסיקה
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה: ק.פ.ע. באך: חמשה פולונזים. היידן: קונצ'רטו לכנור בדו מג'ור. שוברט: סימ־פוניה מס' 4 בדו־מינור הטרגית. ברהמס: מחולות הונגריים.
09.00 קונצרט בוקר: קופרן: הסויטה הרביעית לצ'מבלו. מוצרט: דוד החוזר בתשובה קנטטה ק. 469. מנדלסון: סימפוניה מס' 5 הרפור־מציה. ברהמס: קונצ'רטו לכנור. סטראוינסקי: פולחן האביב.
11.57 פינת השיר משירי מאיה בז'ראנו.
12.00 אמנים באולפן — מרסלן ארליך — חליל. יונתן זק — פסנתר. באך: סונטה מס' 1 במי מינור. אורי ארלמן: אילתורים. פרוקופייב: סונטה ברה מג'ור, אופוס 94.
13.05 בהאונה נינוחה: קלארה שומאן: שלישיית פסנתר בסול מינור. קמפרה: הנשים. פאני מנדלסון: ארבעה שירים. קלארה שומאן: קונצ'רטו בלה מינור לפסנתר ולתזמורת. רוברט שומאן: אהבת נשים וחייהן.
15.00 מוסיקה וינה. איסאנג יון: תמונה לחליל, אבוב, כנור וצ'לו. ניקולאס הובר: אותו דבר זה לא אותו דבר לטנבור. אליוט קרטר: דואו משולש לחליל, קלרנית, כלי נקישה, פסנתר, כנור וצ'לו.
16.00 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור. מנצח: יובל צליוק. סולן: עמנואל קרסובסקי. חיים פרמונט: מאסה לתזמורת. מוצרט: קונצ'רטו בדו־מינור לפסנתר ותז. מוסורגסקי־

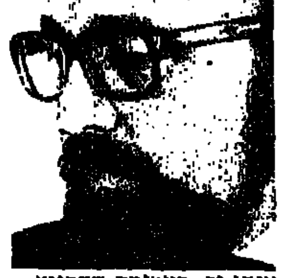

יונתן זק, במסגרת התכנית „אמנים באולפן" (מ' 12.00)

ראבל: תמונות בתערוכה. בוזוני: סונטה מס' 2 לכנור ופסנתר אופוס 36א'. באך: פרלוד ופוגה במי במול מינור מס' 1.
18.00 שעה עם ... דיליוס.
19.00 מוסיקה אוהבת עליכם, ארתור גלברון: פנטסיה קונצרטית לחליל, נבל ותזמורת כלי־קשת. רוסיני־רספיגי: חנות הקסמים, מוסיקה לבאלט.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 אופרה — שוברט: טירת השעשועים של השטן. אופרת קסמים לפי לבריה של אוגוסט פון קוצבואה.
23.00 מחזורי יצירות. ק.פ.ע. באך: קונצ'רטות. היידן: סימפוניות.

רשת א'
07.30 רדיו קל תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 הפוגה מתוגה — עורך בני הנדל.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
13.30 חדשות ויומן בצרפתית.
13.45 חדשות ויומן באנגלית.
14.06 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.27 האוניברסיטה הפתוחה.
15.57 משפט דמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 חבר מאותו כוכב — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי — עורכת ומנחה: מילכה לבדן.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית — עם שמואל שי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף אלף בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 רגעי קסם.
18.06 יש שאלות — עורך ומנחה: איתן אלמוג.
18.45 היום בספורט.
19.05 היום הזה.
19.35 מוסף לעניני צבא ובטחון.
20.05 צמוקים ושקדים — מבחר שירים ביידיש מפי גדולי החזנים.
21.05 ערב שירי תיאטרון הבימה — מופע פומבי שידור חי מתיאטרון הבימה בהשתתפות שחקנים וזמ־רים של התיאטרון.
23.05 שירים עבריים.
00.05 יומן חדשות.
00.15 ג'אז ועוד. עם לאה ליאור.

גלי־צה"ל
06.05 אוניברסיטה משודרת — הסתיו בשירה העברית — מימושים חדשניים. מרצה: ד"ר זיוה בן־פורת.
06.30 פוקחים עין.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 עשר.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.05 דו רה יומי.
13.55 .40 לאחור" סיפור היום בתש"ח — עורך ומגיש דורו דיין.
14.05 פגישה יומית — עם אורלי יניב.
15.05 שירים לתג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 יעד משורר — מגאזין גל"צ לענייני צבא ובטחון.
18.45 מעבר לגבול — מגאזין גלי צה"ל לענייני ערבים.
19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 מראה מקום — תכניתה של שרה דורון עם חבר הכנסת שבח וייס החוזר לפנימית הרסים המקום בו נקלט כילד ניצול שואה. (ש"ח)
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת. — הסתיו בשירה העברית — מימושים חדשניים. מרצה: ד"ר זיוה בן־פורת.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם דינה בלרמן — ראש ארגון נשים נגד פירסום פוגע.
00.05 ציפורי לילה עם נתן רטנר ואבי קושניר. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים הממוחשב.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'אז הזה - עורך ומגיש: דני קרפל.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע?
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית.
18.06 הצעקה האחרונה.
20.05 כטוב באוזניכם — שירי הפינה לשיפוטכם.
21.05 צליל מכוון.
23.05 הלילה הוא שירים.

חמישי רדיו

31.12.1987

קול המוסיקה
06.01 צלילי בוקר.
07.09 בהאונה נינוחה — רוואוסתון: בפינת הרחוב, פתיחה. דיוקא: שולית הקוסם. מנדלסון: קונצ'רטו במי־מינור לכנור ולתזמורת; איפוליטוב־איבנוב: רישומים קווקזיים; הובהאנס: קונצ'רטו לקרן ולתזמורת כלי־קשת; הובהאנס: רפסודיה ארמנית; ויינברגר: פולקה ופוגה מתוך שוונדה.
09.00 קונצרט בוקר — אריאגה: סימפוניה ברה; קודלוק: סימפוניה קונצרטנטית; ריינקה: קונצ'רטו לחליל; פרי: וריאציות סימפוניות; וילה־לובוס: באכיאנס ברזיליירס מס' 3; ראבל: דפניס וכלואה.
11.57 פינת השיר — משירי מאיה בז'ראנו.
12.00 נן הסרטיה.
13.05 בהאונה נינוחה — טלמן: גאות ושפל בהמבורג, סויטה לתזמורת; מ.פ. מוצרט: קונצ'רטו בדו מג'ור לפסנתר ותזמורת; רביעייה מס' 5 לכלי־נשיפה של מתכת; צ'ייקובס־קי: סימפוניה מס' 3, בדה־מג'ור הפולנית.
16.00 אתנחתא — שידור חי מכנסיית הדורמיציון מירה וכאי — אלט קארול צ'ראסי — צ'מבלו יצירות מאת: ו. בירד, ה. פרסל, ג'. בול, ק. מונטוורדי, י.ס. באך, ו. קרופט ואחרים.
17.30 קשת של צלילים — מוסיקה כלית מדנמרק במאות הי"ח־י"ט.
18.00 אנתולוגיה בצליל — מוסיקה כלית מאיטליה של הרנסאנס המאוחר.

מ. זכאי, בשידור חי מכנסיית הדורמיציון (מ' 16.00)

19.00 מוסיקה קלאסית קלה.
20.05 אינטרלוד.
20.27 פינת השיר.
20.30 התזמורת הסימפונית ירושלים רשה"ש שידור חי מאולם הנרי קראון: מקהלת הקונצרטים של דיסלדורף מנצח: סרג'ו קומיסיונה. סולנים: כריסטינה אורטיז — פסנתר לילי טונה — סופרן, פאולינה ג'נקינס — טנור; מנדלסון: קונצ'רטו מס' 2 ברה מינור לפסנתר ולתזמורת; מנדלסון: סימפוניה מס' 2 שיר תהילה בהפסקה: אנתולוגיה לשירה.
23.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות קרנצות — תכנית חמישית. מוצרט: מתוך הקונצ'רטות לפסנתר ק. 482, 503.

רשת א'
07.30 רדיו קל — תכנית יומית בעברית קלה.
08.05 הפוגה מתוגה.
08.27 משפט דמיאניוק — שידור חי מבניני האומה בירושלים.
15.00 בראש צעיר — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 האוניברסיטה הפתוחה.
16.05 ארץ לא נודעת.
17.00 חדשות ותכנית באנגלית.
17.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
18.06 מנחת ערב - משדר יומי להווי דתי ומסורת.
19.05 סיכום המשנה היומית.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 יש לי חלום — עורך ומנחה: יובב כץ. עם הפסיכולוגים עליזה קריג ויוסי קריאסו.

רשת ב'
07.00 הבוקר הזה.
08.05 עושים עניין.
09.05 ביקור בית — עם שמואל שי.
10.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי.
12.10 אלף־אלף — בבית — עם אהוד מנור.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.06 לראות או לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 בת צחוק — הווי והומור.
15.05 שירים ושעורים.
15.55 קראתי ספר — קוראים ממליצים.
16.05 יומן כלכלה.
16.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה.
17.05 רגעי קסם.
18.06 ורקור — עורך ומנחה: יצחק גולן.
18.45 היום בספורט — היום הזה.
19.35 השבוע בכנסת.
20.05 שורשים — שבועון לעניני פולקלור ועדות.
22.05 הלילה החמישי — עם אלעזר שטורם.
00.15 להאחז בחלום — שירים לסיומו של יום.

גלי צה"ל
06.05 אוניברסיטה משודרת — ההיסטוריה האמריקנית ממלחמת האזרחים למלחמה הקרה — שנות העשרים הסוערות. מרצה: ארנון גוטפלד.
06.30 פוקחים עין.
07.05 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 אילה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 עשר.
11.05 נכון לעכשיו.
13.05 דו רה יומי.
13.55 40 לאחור -- סיפור היום בתש"ח -- עורך ומגיש: דורו דיין.
14.05 פגישה יומית -- עם יצחק בן נר.
15.05 שירים לתג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים.
16.54 באופן מילולי -- פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל.
18.05 שעה קלה על כלכלה.
18.45 חמש עשרה קטנות.
19.05 שירים מכאן.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 יעד משורר - מגאזין גל"צ לעניני צבא ובטחון וש"ח.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — ההיסטוריה האמריקנית ממלחמת האזרחים למלחמה הקרה -- שנות העשרים הסוערות. מרצה: ד"ר ארנון גוטפלד.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם מיכה לוין — אוצר מוזיאון תל־אביב.
00.05 ציפורי לילה.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2
19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.00 צו — 8 — תוכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.05 מצעד הפזמונים הלועזי השנתי.

רשת ג'
06.04 בחורה לאושר.
07.07 שיר בבוקר בבוקר.
09.05 מה, כבר תשע?
10.05 דברים טובים.
11.05 שבעים מי יודע.
12.05 אהבה יומיומית.
13.05 רק בימי חול.
14.06 לי ולך.
15.05 חדש, חדיש ומחודש.
16.05 הצגה יומית.
18.06 קוליבו — שבועון פופ.
20.05 קו ההתחלה — תקליטי שירים ראשונים.
21.05 מופע רוק.
23.05 הלילה הוא שירים.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

במט־עזר משתפים הפרשים פעולה (5460). בתלת־מסעית אין נושא מוגדר (5461).

5460. ולדימיר סיהולרי
צ'כוסלובקיה — VLADIMIR SIHULLERY C.S.S.R
מקורית — ORIGINAL

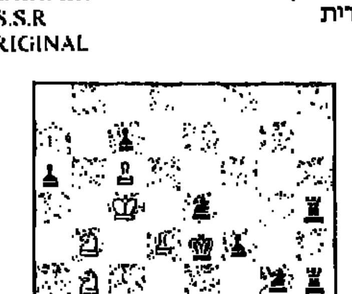

6+8 מט־עזר בשני מסעים, שני פתרונות.

5461. לואי סקוטי — LOUIS SCOTTI
צרפת — FRANCE
מקורית — ORIGINAL

11+10 מט בשלושה מסעים.
פתרונים אל העורך, רמת־הגולן 43, 97703.

דו־קרב ישראל ארה"ב

להלן הנושא השני של הדו־קרב: „מט־עזר בשניים. המסע הראשון של שחור מפריע למט על־ידי שמירה על ערוגת המט (או שמירה על קו המט), או על־ידי כפיתת הכלי נותן המט, או על־ידי שניהם." דוגמה:
ז'ן סטנטון
בריטיש צ'ס מאגזין 1987

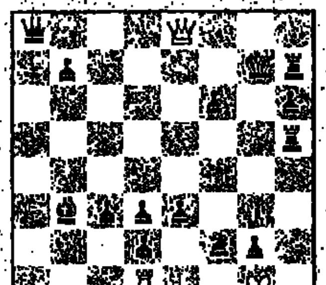

3+14 מט־עזר בשנים, תאומים.
א. דיאגרמה. ב. מלך לבן ל־ב1.
פתרונים: א. מהא1 צבו1. 2. רד1 צ:ב7×. ב. 1. צח1. צז1. 2. מד1. צ:ז2×.
בדוגמה זו השחור כופת במסעו הראשון את הצריח הלבן, וזוהי אפשרות אחת לביצוע הנושא. אפשרות שניה היא מניעת המט על ידי שמירה על ערוגת המט או שמירה על קו המט.

תחרות הפתרונים — אוקטובר 1987

מקסימום: 49=2+6+12+2+3+4+6+2+8+4 נקודות: ד"ר אמנון הלמן — 49; דוד גלעד, עמנואל נבון — 47; [illegible] — 46; [illegible] — 44; אלכסנדר [illegible] — 42; [illegible] — 40; [illegible] — 33; ישראל צור [illegible] — 30; [illegible] — 25; [illegible] — 20; [illegible] — 18; [illegible] — 4.

פתרונים

[illegible]

קרבות ותחרויות

קספרוב ניצח במלחמת ההתשה

גארי קספרוב עשה זאת. הוא הצליח לשמור על תוארו לאחר מאבק מתיש בו לא היה במיטבו. דומני שכל מי שמבין בשחמט, לא נזקק לעדות מפי קספרוב עצמו, שאמר לאחר הדו־קרב: „מלבד במשחק האחרון לא הייתי במיטבי". במשחק האחרון, בו הציל את תוארו היה „מאסטרפיס", משהו ענקי בעקיפין הוא נתן גם תשובה מדוע לא ניסה לנצח במשחק ה־21, שגם בו שיחק מצויין, אך בעמדה עדיפה (בכלים השחורים) הציע משום־מה תיקו. קספרוב אמר שהשמועות על כח רצונו של קרפוב צרמו לו ולכן העדיף מאבק צמוד. לדבריו, לא יכול היה למצות את כשרונו בשל הלחץ הכבד בו היה נתון באליפות. ושוב, זה שקספרוב מסוגל לשחק הרבה יותר טוב מכפי ששיחק בדו־קרב (מלבד, כמובן, במשחק האחרון), לכך יש קבלות לרוב.

באשר לדו־קרב, ניתן לומר שמי שהציל את קספרוב היה צוות עוזריו המעולה, בראשות רב־האמן יוסף דורפמן. כידוע, שלב הסיום במשחק הוא הצד החזק ביותר של אנאטולי קרפוב ובשלב זה אין קספרוב עולה עליו ואולי אף נופל ממנו. בשני סיומים לפחות הצליחו העוזרים להגיש לו ניתוח מפורט של המצב שאיפשר לו להחלץ בתיקו ממצבים קשים. אנאטולי קרפוב הוכיח שוב שהוא שחמטאי מעולה. ההפתעה הגדולה ביותר שחולל קרפוב היתה, שלראשונה בדו־קרבות הוא הצטיין יותר במחצית השנייה של הדו־קרב, לעומת המחצית הראשונה, אותה סיים לחובתו. נראה לנו שהתיקו 12:12 גרם לצדק והשאיר את תואר אלוף העולם, בידי הגדול מכולם!

אליפות ארה"ב

רב־האמנים ניק דה־פירמיאן ויואל בנג'מין סיימו במקום ראשון/שני משותף באליפות ארצות־הברית שנערכה בנובמבר האחרון. כל אחד מהשניים צבר 8 נקודות ב־13 משחקים בהקדימם את ג'ון פדורוביץ, מקסים דלוגי, יאסר סייראוון (האלוף היוצא) ומיכאל ווילדר — 7.5 נקודות כ"א, בוריס גולקו — 7, אלוף ארה"ב לשעבר לארי קריסטיאנסן (ומייקל רוד — 6.5 נקודות כ"א, ולטר בראון (אף הוא אלוף ארה"ב לשעבר) — 6, סרגיי קודרין — 5.5, ג'יי וייטהד — 5, בוריס קוגן — 4.5, דימטרי גורביץ — 4. עשרה רבי־אמנים וארבעה אמנים בינלאומיים השתתפו באליפות. שמד הכושר הבינלאומי הממוצע של משתתפיה הוא 12525

צעיר מבטיח

קרלוס מאטאמורוס בן ה־20 מאקוודור זכה במקום הראשון בתחרות בינלאומית שנערכה השנה בקאוטו שבקובה. להלן נצחון, מרשים שלו בתחרות על שחמטאי קובני.

הגנה צרפתית

לבן: ארנאנדז — שחור: מאטאמורוס

1. ה4, ה6; 2. ד4, ד5; 3. פ־ד2, פ־ו6; 4. ה5, פו־ד7; 5. ג3, ג5; 6. ר־ד3, פ־ג6; 7. פ־ה2, גוד4; 8. ג:ד4, ו6; 9. ה:ו6, פ:ו6; 10. 0־0, 0־0 (המשחק: טל־טימן שנערך בדו קרב, בין השניים, במונפליה ב־1985, נמשך: 10. פ־ז3, ר־ד6; 11. ר־ו4! ר:ו4; 12. פ:ו4, מה־א5+ 13. מה־ד2, מהוד2 + 14. מ:ד2, 0־0; (ללבן עדיפות מזערית. בהמשך שגה טימן וטל ניצח.) 10. ר־ד6; 11. פ־ז3, 0־0; 12. ר־ו4, (אפשרי: 12. ר־ז5, ר־ד7) 12. ר־ו4; 13. פ־ו4, פ־ו4 (חזק גם 13. פ־ק4) 14. פ־ק4, 15. מה־ד6

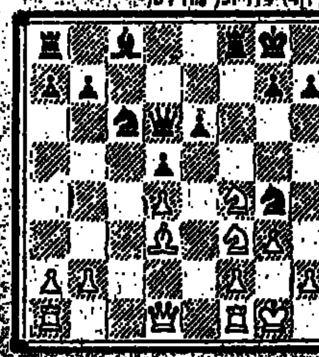

[illegible]

תשבצים

תשבץ 215

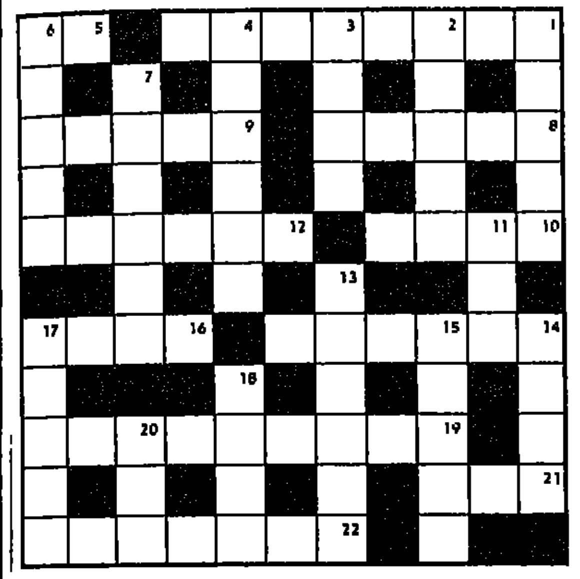

אפקי: 1. חלק מתהליך העכול של יונקים מסוימים, ובהשאלה חזרה על אותם דברים וגרימת שעמום. 5. כנוי כללי ליד, או רגל. 8. העוקת תשומת לב גדולה במיוחד (כ"מ). 9. בצוותא (כ"מ). 10. הכנעה ללא תנאי. 12. אקווה־בלה. 14. זכאי. 16. צורה יחודית של חיי חברה, שהתפתחה בארץ. 19. שיטת שיקום על ידי עדוד הפעילות והיצירתיות (שתי מלים). 21. חפץ המיועד להשלכה, לירית. 22. ראה 2 אנכי.

אנכי: 1. שחרור (מכוון) של הגוף. 2. (יחד עם 22 אפקי) ש"פ וש"מ של חתן פרס נובל לכימיה ב־1954 על הסבר הקשר האלקטרוכימי, יוצר תורת הרזוננס, ספרו החשוב „כימיה כללית" תורגם גם לעברית. 3. ג'וק. 4. קבוץ בנגב הצפוני. 6. אבי תורת הפסיכואוליזה. 7. מקום שיוחד להולכי רגל (חידוש של השנים האחרונות). 11. מחזה היתולי, בלע"ז (מצרפתית ואיטלקית). 13. יורד על עקביו, מתכופף. 14. יצור זעיר. 15. אמפליטודה, אורך הגל. 17. העיר בה הסתתר דוד מפני שאול, ובה נודע לו על מותו. נזכרת של יוהר סמילנסקי (כ"מ). 18. נהר גדול בצפון ספרד, בחלקו יפה לשייט ספינות. 20. זוהמה, לכלוך רב.

אגוזן 215

אפקי: 1. תלטף ותמעך כל אפנה שהגיעה מחו"ל לכנסת (4,4). 5. בבקשה להמשיך לבשל (2). 8. מזון מעשב ים! (5). 9. התבונן במדינה וחוקק בה חוקים חדשים (5). 10. (יחד עם 12 אפקי) אפשר ליצור שר מח"כ מאוים שתי בעבר ב„שטחים" (3,3,4). 12. ראה 10 אפקי. 14. לשוט זה כל מה שיש לה בראש או היא לא הולכת לשעורים (6). 16. עץ הצומח בסם מות (4). 19. דירה בעלת 4 כיווני אויר שקללה רובצת עליה (6,3). 21. מה אפשר לקבל בתמורה לפלח אחד? (3). 22. לקח צ'אנס ורבץ בגוב האריות שבקרמלין (7).

אנכי: 1. סימן בים כדי שיתקינוה לבישול (5) (כ"מ). 2. מכונית המתאימה להבנתו (5). 3. הבהמה בקולה גרמה לה להיות ז"לז (4). 4. מראשוני העולים שאפשר היה למצוא על פי רוב בזבל (6) (כ"מ). 6. לא ברור אם מני יותה אצלם (5). 7. עשוי לשמש כשי ניכר (3,3). 11. מסר לנמל (3). 13. מידת השתיה הנתמכת בשפת המחשב? (6). 14. טעם של עץ? (4). 15. מפתחות לרפוי (5) (יחד עם רותי ר.). 17. בכת שוב מנסים לשנות את ההסטוריה (5). 18. עדיין קיים בממשלה (4). 20. זה נראה חשוד שהוא פצה (3).

תשבץ 214

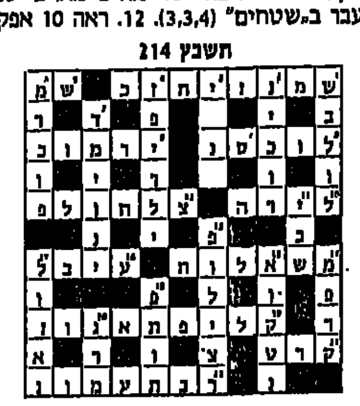

אגוזן 214

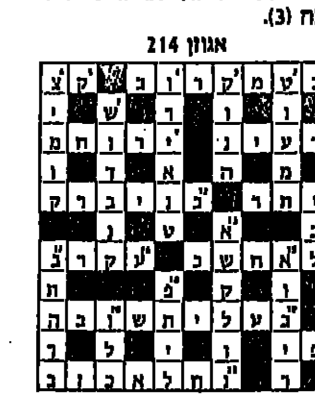

אמיר בן־אור (C)

ברידג'

הגנה מקסימה

ישנן הגנות יפות, ישנן הגנות מעניינות וישנן הגנות „חד־פעמיות", היד הבאה הינה מהסוג השלישי.

♠A 10 2
♥A K
♦8 6 5 3
♣A Q J 7

♠KQJ98654 — ♠7
♥9 3 — ♥J 1086542
♦Q — ♦K 10 9 7
♣3 2 — ♣4

♠3
♥Q 7
♦A J 4 2
♣K 109865

מחלק: מערב
פגיעים: כולם
התכרזה:

מערב	צפון	מזרח	דרום
3 ספייד	דאבל	---	5 קלאב
---	6 קלאב	---	---

צפון — דרום הגיעו לחוזה של 6 קלאב. מערב הוביל במלך ספייד והכרוז זכה עם האלוף בדומם. החוזה נראה אבוד. על הכרוז למסור שתי לקיחות בדיאמונד (מה דעתכם האם זה באמת כך — חישבו על כך בטרם תמשיכו). אולם הכרוז לא התיאש, הוא המשיך בספייד, שניה, הארט ממזרח, הכרוז חתך בידו, שיחק קלאב, כשהוא זוכה בדומם, וספייד נוסף נחתך בידו. קלאב נוסף לדומם, והכרוז המשיך במלך והאלוף הארט.

בשלב זה ישנה בידי הכרוז כמות לא מבוטלת של אינפורמציה. הוא יודע שבידי מערב שמונה קלפים בסידרת הספייד, שנים (לפחות) בסידרת ההארט, שנים בסידרת הקלאב, וקלף בודד או חוסר בדיאמונד. אם הקל הבודד הוא מלך או מלכה, הרי שהכרוז רואה את האור שבקצה המנהרה. הוא משחק דיאמונד מהדומם, ודיאמונד קטן מידו, כשהוא מניח למערב לזכות. מערב חייב לחזור בספייד, הכרוז חותך בדומם, כשהוא משליך דיאמונד מידו, ממשיך בדיאמונד, כשהוא מבצע עקיפה על המלך שבמזרח. יופיו לא? והתשובה היא לאו גם מזרח ספר את ידו של מערב, וראה את הסכנה הצפויה ממצב הקלפים, ולכן כשהכרוז שיחק דיאמונד קטן מהדומם, „קפץ" מזרח עם המלך, הכרוז נאלץ לזכות בלקיחה עם האלוף, וזכה בלקיחה נוספת עם הנסיך, אולם נאלץ למסור שתי לקיחות בדיאמונד ולהכשל בביצוע החוזה.

רבים מכם יחשבו „אם לכרוז היה בשלב זה ספייד נוסף הוא היה מבצע את החוזה, משום שהוא משחק ספייד, מערב זוכה ונאלץ לחזור בספייד לחיתוך והשלכה". אתם צודקים, אולם אם יש עוד ספייד בדומם, מזרח אינו משחק את מהלך דיאמונד, אלא מניח למערב לזכות במלכה, ולהמשיך בספייד.

פסטיבל הברידג' הישראלי יערך בחודש פברואר, פרטים נוספים בקניפים.

ארנונה שפאן

מתפחות הקולנוע

חוכמת רחוב

סרט דוקומנטרי אודות ילדים חסרי בית שלמדו את חוכמת הרחוב בגיל כה רך בגיהנום אורבני אכזרי של רחובות סיאטל, וושינגטון. ראשיתו של הסרט בכתבת תחקיר חושפנית של הכתבת שריל מק'קול והצלמת מרי אלן קלארק למגזין היוקרתי „לייף". מק'קול וקלארק, הבמאי־צלם מרטין בל הבריטי, בשלהי שנת 83 יצאו לצלם בדאון־טאון של סיאטל.

הסרט הוא מסמך אנושי מזעזע בעל עוצמה מהממת. תשעה ילדים עזובים בגילאי 13־19 חושפים את סיפור חייהם העגום מול המצלמה, ללא כל מחסומים. שלושת היוצרים השיגו אינטימיות מופלאה עם הילדים. רגעים יקרי מציאות של אמת אנושית. מתיקות וכאב, הומור וטרגיות, אכזריות והשלמה. סרט קשה, מדכא וחזק. חובה לראות.

הסרט היה מועמד לפרס האוסקר בחטיבת הסרטים התיעודיים, אך משום מה וללא כל הצדקה (לדעתי) הפסיד את הפסלון. זכה הסרט „הימים של הארווי מילק" אודות ההומוסקסואל שרץ למשרת מושל קליפורניה. בל, שהתמחה בעיקר בבימוי סרטי תעודה, הוא שצילם וביים את הסרט. מק'קול וקלארק עזרו לו והפיקו. זמר הקאונטרי ווילי ווילסון ורעייתו קוני השתתפו במימון הסרט, והמפיקים קיבלו הדרכה מחברת ההפקה של ג'יימס אייוורי, איסמעיל מארצ'נט ורות פרוור־ג'אוולה (יוצרי הסרט „זכרונות אהבה מפירנצה"). הזמר־מלחין־שחקן טום ווייטס („גרדפי החוק") הוא שכתב את המוסיקה לסרט. „סיוון", ת"א.

ראה כתבה על הסרט בגליון זה.

תקווה ותהילה

סרט ראשון של הבמאי הבריטי ג'ון בורמן בארץ הולדתו אנגליה, לאחר שהות ארוכה בארה"ב, שם יצר את סרטי ההרפתקאות הגבריים: „גברים במלכודת", „אכסקליבר" „זארדוס" ו„יער האיזמרגד". סרטו החדש מאפשר לנו להתחקות אחר שורשי המאצ'ואיזמוס הבורמני, הסלחני כלפי שתלטנות גברית שוחרת לטרף, כלפי מלחמות, וכלפי החלוקה הסטריאוטיפית השרירותית בין גברים לנשים. הילד בסרטו — הוא בן דמותו, נגעל כבר בגילו הרך מגילויי הרגשנות המאוסה של שפע הנשים במשפחתו. מסתבר שבורמן היה מוקף נשים. אם, סבתא, דודות ואחיות. ומצד שני בסבא ואב שחשבו שקריקט ומלחמה הם הדבר האמיתי. משוואות ילדות צרת אופקים זו היא שיצרה — כך נראה — את העולם החד־גוני המוצג בסרטיו של הבמאי.

בורמן כתב את התסריט, הפיק וביים סרט המבוסס על בני משפחתו ועל זיכרונות ילדותו המתוקה בצל שמי הבליץ' במלחמת העולם השנייה, בפרבר לונדוני רעוע. משפחה זעיר־בורגנית שופעת נשים. הגברים הלכו למלחמה. ביל בן ה־9 חולם על קרבות־מגע ובחשאי משחק במשחקי מלחמה ובוזז בתים מופגזים. אחותו המתבגרת נכנסת להריון מחייל קנדי, אמו די היסטרית, וכך גם דודותיו הזקנות, צ'רוטי ופיות. ובכל זאת מדובר במשפחה מאוחדה ובסרט נוסטלגי סנטימנטלי קיצוני, רווי בכל הקלישאות האופטימיות המהוהות המאזכרות את סרטי המלחמה הוותיקים של נואל קאוורד.

אפשר לראות את הסרט, יש בו כמה סצינות נוגעות ללב, אם כי באופן אישי כל סרט של בורמן עושה לי אלרגיה. הסרט הוא משפחתי גם מבחינת הפקה. בורמן שיתף את החמולה הפרטית שלו: צ'רלי וקטרין התאומים מופיעים בתפקידי משנה, ובתו הבכירה השתתפה בהפקה. משתתפים: שרה מיילס (בתו של ראיין") היא אמא אוהה, דייויד הימן, במאי תיאטרון שהופיע ב„סיד וננסי" הוא האב חובב הקריקט, סמי דייויס („מנוה ליוה") היא האחות המחוצפת והמטופשת, סבסטיאן רייס אדוארד הוא ביל הקטן, השחקן הוותיק איאן בנן הוא הסבא מעין ארנסט המינגווי זקן. וזה בנים — יאמר בורמן. „דיזינגוף", ת"א

סבסטיאן רייס־אדוארדס בסרט „תקווה ותהילה"

ספורט הדמים

סרט נינג'ה אמריקני העוסק באמן נינג'ה שנוסע להונג־קונג כדי להשתתף בתחרות אולימפית של קרב מגע. שם הוא מסתבך עם צ'ונג לי, אמן נינגה סיני מרושע המנסה להרגו. הבמאי הוא מיוט ארנלוד. משתתפים: ג'ון קולס, דונלד גיס, ולייה איירס. „תל אביב", ת"א.

יומן

● הסרט הישראלי „בובה" בבימויו ובהשתתפותו של זאב רווח, זכה החודש בפרס המבקרים בפסטיבל ריו. סרט ישראלי אחר מהשנה החולפת: „בלוז לחופש הגדול" של רנן שור, התקבל עד כה לפסטיבלים של בריסל, מינכן, הונג קונג, לוס אנגלס, וושינגטון, דבלין וסאן רמו. בפסטיבל שיקאגו זכה הסרט לתואר: „חביב הקהל".

● המכון הצרפתי בתל אביב יקיים ביום ד' 28/12 בשעה 17.00, סמינר פתוח על הקולנוע הצרפתי. המנחה סרג' אנקוי ידון ביצירתם של במאי הגל החדש: מוריס פיאלה וז'אק דוויון, כמו יוקרן סרטו של פיאלה: „לחיי אהבותינו" עם סאנדרין בונר.

● ילדים ובני נוער בגילאי 18־6 מוזמנים לשלוח סרטי אנימציה לפסטיבל האנימציה לילדים ולנוער שיקיים השנה משרד החינוך והתרבות לרגל חגיגות ה־40. הפסטיבל יישא אופי תחרותי ומוזמנים להשתתף בו ילדים הפועלים במסגרת חוגים, בתי ספר, קיבוצים, מועדוני נוער, מרכזים קהילתיים, מרויאונים, מתנס"ים או כל מסגרת ארגונית או פרטית אחרת. מועד אחרון להרשמה ולשליחת הסרטים הוא 15.1.88. פרטים באגף נוער וספורט בעיריית חדרה, טל: 06־328331, 06־336792.

בשטח

הבטלנים מאישתר

מספיק

קומדיה בזבזנית ונפוחת תקציב; עליה מרכלים בהוליווד שהיא אחת מההפקות היוקר יקרות בתולדות עיר הסרטים. אחראי לה השחקן, במאי מפיק וורן ביטי שבעבר הוכיח את בזבזנותו בסרטים שהפיק וביים: „השמיים יכולים לחכות" ו„האדומים". ביטוי מכבב בסרט לצידו של דסטין הופמן („מותו של סוכן") וכל אחד מהם קיבל חמישה וחצי מיליון דולר על הופעתו. הם מופיעים בתפקיד שני בטלנים לא יוצלחים ומעורדי רחמים עם פרטנזיות להפוך לסימון וגרפונקל חדשים. במקום זה הם מקבלים הזמנה להופיע עם צרור שוריהם הדלים באיזה מלון שכוח במרוקו, שם הם מסתבכים בפרשיות ריגול בינלאומי בין המעצמות. הבימוי והתסריט הם של אליין מיי, במאית ותסריטאית ותיקה, של קומדיות („מיקי וניקי", „העלה החדש", כתבה את התסריט ל„השמיים יכולים לחכות"). איזבל אדז'אני הצרפתיה („סיפורה של אדל ה.") משתתפת לצידם של ביטי והופמן בתפקיד טרוריסטית ערביה חיננית, צ'רלס גרודין הוא איש הסי.איי.אי המרובע, אהרון איפלה האקס

מאנון

במעט טוב

חלקו השני של האפוס היוקרתי ורחב היריעה „ז'אן דה פלורט" ע"פ הרומן „מאנון של המעיינות" של הבמאי והסופר הצרפתי הנודע מארסל פאניול, שזכה לעיבוד מחודש ועשוי היטב בידיו של הבמאי קלוד ברי („צ'או פנטיין"). חלק 2 ממשיך כעבור שנים אחדות. מאנון, בתו יחידתו של ז'אן דה פלורט הנרצח, כומסת את נקמתה הנוראה לרגע שבו תוכל להראות להם, לכל תושבי הכפר הסתגלניים, ובפרט לשניים שאחראים לטרגדיה האישית שלה: פפה סוביראן ואוגלין אחיינו, הרשעים הקטנים שחסמו את מקור המעיין באדמתו של אביה, ובכך הביאו עליו את מותו. מאנון, נשבעת לנקום. היא עושה זאת בדרכים לא פחות ערמומיות ונוראות וליבה הפצוע לא עומד, במקרה זה, לזכותה. היא אכזרית בדיוק כמו מבקשי רעתה, אבל גם היא קרבן של טרגדיה משפחתית שתעבור מדור לדור. קרבן של חטא קדמון שפשרו יתגלה רק בסוף הסרט. השנים עברו ואוגולין העשיר והכעור מתאהב במאנון, הוא מגלה לה את אהבתו אך זו בזה לו וגורמת לשיגעונו. היא מחליטה לנקום בכל הכפר המתחסד שהעלים עין למראה העוול שעשו לאביה, וחוסמת את מקור המים של הכפר. הם כמובן, בטוחים שזה בא להם כעונש מידי שמים וממהרים להלשין לכומר על בני סוביראן, החוטאים.

מאנון, כמו טרגדיה יוונית קלאסית, תחשוף את קיומם של סודות מסתוריים, אהבות ושנאות עתיקות שתוססים בליבות אנשים במשך שנים והורסים את חייהם וחיי אחרים. סיפור מלודרמטי על כוחה של טיפשות, רוע לב, התחסדות, אכזריות, פחד וחוסר יכולת לאהוב - יותר מאשר סיפור על כוחו של גורל.

איב מונטאן ודניאל אוטיי הנפלאים הם בני סוביראן, המדשדשים בחטא קדמון. עמנואל באר, בתו של זמר פופ צרפתי ידוע, היא מאנון היפהפיה, היפולט ז'יראדו הוא מורה משכיל שמתאהב בה, אליזבט דפרדייה היא אמה. ז'ראר בראך („שם הוורד") כתב את התסריט, וצילם ברונו נוייטן. „צפון", ת"א.

ישראלי הוא הנסיך המרוקאי המושחת, וטס הופר (מועמדת לאוסקר על תפקידה ב„פשעים שבלב") היא אשתו הזנוחה של ביטי, וקרול קיין („רחוב הסתר", „הרומן שלי עם אנני") היא חברתו הזנוחה של הופמן. צילם את הסרט הצלם האיטלקי הנודע ויטוריו סטורארו, צלמו הקבוע של ברטולוצ'י בסרטים „הטנגו האחרון בפריז", „1900", „הקיסר האחרון" ואחרים, וכמו כן חתן האוסקר על צילום הסרטים „האדומים" ו„אפוקליפסה עכשיו". הצוות המפואר וההפקה הענקית לא עזרו במיוחד לקומדיה העלובה להתעלות מעל עוד עשרות קומדיות שהוליווד יודעת להפיק בשלוש מהמחיר. „אסתר", ת"א.

מיוחד

השבוע יוקרנו בסינמטקים שניים מסרטיו של הבמאי היפני מסאקי קובאיאשי. חוב ישן מהרטרוספקטיבה היפנית שהוקרנה בחורף שעבר. אז זכינו לצפות ביצירת המופת עצומת הממדים של קובאיאשי: „על מצב האנושות". גם הסרטים שיוקרנו השבוע מוכיחים שוב שקובאיאשי הוא במאי בעל שיעור קומה, מומחה בתיאור המורכבות האנושית. „קוואידן" ו„המרידה" שניהם סרטים המתרחשים ביפן הפיאודלית ועוסקים בסמוראים. כמו אצל קורסאווה, אך שונים בתחלית השינוי.

קובאיאשי מתמקד רק במוטיבציות הרגשיות של גיבוריו. דווקא הנשים בסרטיו מוצגות באור חיובי. תוקות, מוסריות, אמיצות. „קוואידן" יוקרן בסינמטק בירושלים ביום ב. ב־21.30, בתל־אביב ביום ד' 19.00, בחיפה ביום א' ב־21.30. „המרידה" יוקרן בסינמטק ירושלים ביום ג' 21.30. בתל־אביב יום ב' 19.00, חיפה ביום ד' 21.30 חבל להחמיץ שני סרטים יפים אלה.

טמפופו

טוב

תאוות האכילה ופולחן המזון האנושי הנטורף מוצגים בסאטירה החריפה של הבמאי היפני יוז'ו איטאמי בעיוות מגוגם עד ליצירת גרוטסקה מקאברית המעוררת קבס וצחוק. מאז הסרט „הזלילה הגדולה" של פוארי איש לא היטיב לטפל בסינדרום אנושי זה כמו איטאמי. הסרט בנוי בצורת נערכונים שחורים מצטלבים ומזכיר בנארטיב המקוטע והפרוע שלו את הסרטים: „סהרורים" ו„סיפור בזיג זג". במרכז הסרט מוסים חמישה גברים ללמד אלמנה בעלת בית אוכל עממי כיצד לבשל את מרק האיטריות החביב על היפנים. הם יעשו הכל כדי להצליח, ריגול מטבח, טריקים, ואפילו ישפילו עצמם עד כדי טעימת דגימות מזון מפחי האשפה של בתי אוכל מתחרים. חוץ מהם הסרט משופע בשלל מערכוני זלילה בראי עקום, באחד מהם מאיץ בעל באשתו הגוססת להכין לו את ארוחת הערב, והיא קמה כמו זומבי ומכינה את שביקש, ואז צונחת ומתה.

„טמפופו", סרטו השני של יוז'ו איטאמי (השניים האחרים הם הסטירות „מוהני לוויה" ו„אשת מס" שיוצגו בקרוב בהקרנה מסחרית) - בנו של הבמאי מאנסקו איטאמי ובעצמו שחקן קולנוע בסרטיהם של איציקאווה, מוריטה ואושימה. אשתו בחיים, השחקנית נובוקו מיאמוטו היא טמפופו הבשלנית שהפכה לאשת גורמה אמיתית לאחר הדרכתם של דורשי טובתה. טסטומו יאמזאקי, שחקן יפני ידוע שהופיע בכל סרטיו של איטאמי, הוא זורו שעוזר לה בכך. „לב", ת"א.

שמעתי את בנות הים שרות

טוב

היא כל כך חושמית, גולמנית ומצחיקה פולי הזאת, גיבורת הסרט - ואי אפשר שלא לחבב אותה. למרות שהיא: לא אופנתית, לא יודעת מה להגיד, תמיד נתקעת כמו קלוץ בסיטואציות הכי לא מתאימות, נראית כמו דחליל עם ראש גזור, ואפשר להגיד עליה שהיא מין תמוהה כזו - אבל כל זה יהיה בגדר מתמאה. פולי היא רווקה בודדה ותמהונית בת 31, עובדת כמזכירה ומנית של בעלת גלריה אופנתית ומתוחכמת. היא חולמת בהקיץ, ועל עולמה האפרורי מצפה עולם פנימי עשיר בדמיונות רומנטיים. המפגש בין שתי הנשים מציג את הסכימה הפשוטה והלא־מקורית: החום והפשטות של העולם החי והממשי, טובים עשרת מונים מהקור והניכור שמפיק העולם המלאכותי של מסאו דו־אינטלקטואלים ונפוחים אחרים למיניהם.

בסרט הביכורים שלה מוסה הבמאית הקנדית הצעירה פטרישה רוזמה להפיק קומדיית מצבים מרירה מתוקה מתוך סיפור בדידות קומית מדכא. חינו של הסרט הוא בכמה אפיזודות קומיות מבריקות, צ'רלי צ'פלינית. באחת מהן פולי מזמינה מתוך בורות, את מס' 13 בתפריט של מסעדה יפנית מהודרת ואחר כך נאבקת כל הערב בצלחת עתירת תמנונים חיים שהוגשה לה. רוזמה מגלה חוש עיתוי קומי, אך התקשתה לעצב סרט מגובש. רבות בו הקלישאות הסנטימנטליות שורף חלומות בשחור־לבן מתפייט: ואותם קטעים לא הכרחיים מצולמים בווידאו „אותנטי", בהם פולי פונה אל המצלמה במונולוג ארכני.

הפיקה את הסרט אלכסנדרה ראפה, ומשתתפות: שילה מקארתי בתפקיד פולי, פאולה בלנגון, יוצרת רב־תחומית (היא שחקנית, ציירת, סופרת, קולנוענית, ומלחין היא גבריאל, ואן מרי מק'דונלד, שחקנית ומחזאית, היא אהובתה החשאית של גבריאל. „גורדון", ת"א.

יעל [illegible]

פאולה בלנגון בסרט „שמעתי את בנות הים שרות"

ירושלים שחוברה לה יחדיו – צילם רחמים ישראלי

נצרת טרם הקריסמס...

השבוע למדנו כי ערביי ישראל לא ישקטו ולא ינוחו כשאש אוחזת ברצועה ובגדה. התמונות צולמו במגזר הערבי בישראל ואנו נותרנו אדישים. מה עוד צריך לקרות?!!